

Att lindra ett lidande

En kvalitativ studie om lindrande av den mobbade elevens lidande

Avhandling pro gradu

VÅRDVETENSKAP

Författare: Josefin Björk

Handledare: HVD Lisbet Nyström

Socialvetenskapliga institutionen

Åbo Akademi, 2014

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT

ABSTRAKT

TIIVISTELMÄ

FÖRORD

1	INLEDNING	1
I	FÖRFÖRSTÅELSE	
2	STUDIENS BAKGRUND	4
	2.1 Projektet Analys av Ungdomsenkäten	4
	2.2 Mobbning bland ungdomar i Finland och i de nordiska länderna	5
	2.3 Förebyggande och förhindrande verksamhet mot mobbning	7
3	TEORETISKT PERSPEKTIV	9
	3.1 Ethos	9
	3.2 Ontologi	10
	3.3 Epistemologi	13
	3.4 Hermeneutik	14
4	TIDIGARE STUDIER	17
	4.1 Mobbning och lidande	18
	4.2 Bearbetning av mobbning i skolmiljön	21
	4.3 Sammanfattning av de tidigare studierna	25
5	SYFTE, FRÅGESTÄLLNINGAR OCH DESIGN	27
II	NY FÖRSTÅELSE	
6	CENTRALA BEGREPP	30
	6.1 Lindra lidande	30

	6.2 Mobbing	32
7	STUDIENS GENOMFÖRANDE	35
	7.1 Kvalitativ intervju	35
	7.1.1 Intervjuundersökningens sju stadier	37
	7.1.2 Att genomföra en intervju	38
	7.2 Induktiv innehållsanalys	41
	7.3 Etiska överväganden	43
	7.3.1 Informerat samtycke	44
	7.3.2 Konfidentialitet	44
	7.3.3 Konsekvenser	45
	7.3.4 Forskarens roll och etiskt forskningsbeteende	45
	7.3.5 Sammanfattning av etiska frågor under en kvalitativ intervju	46
8	ATT LINDRA ETT LIDANDE	48
	8.1 Tillvägagångssätt	49
	8.1.1 KiVa Koulou och handlingsplan	49
	8.1.2 Samarbete	51
	8.1.3 Förebyggande arbete	53
	8.2 Betoning	54
	8.2.1 Bearbeta känslor	54
	8.2.2 Hitta resurser	55
	8.2.3 Relation	56
	8.2.4 Respekt och bekräftelse	59
	8.3 Utmaningar	60
	8.3.1 Brister i samarbete	60
	8.3.2 Sociala medier	62
	8.3.3 Resurser	62
	8.3.4 Svårigheter i relationen	63
	8.4 Berikande faktorer	65
	8.4.1 Framgång	65
	8.4.2 Slut på mobbningen	66
	8.5 Caritativ hållning	66

9	KRITISK GRANSKNING	69
	9.1 Studiens perspektivmedvetenhet	69
	9.2 Studiens interna logik	70
	9.3 Studiens etiska värde	70
	9.4 Resultatets innebördsrikedom	71
	9.5 Resultatets struktur	72
	9.6 Resultatets teoritillskott	72
	9.7 Resultatets validitetskriterier	73
10	DISKUSSION	76
LITTERATURFÖRTECKNING		
FIGURFÖRTECKNING		
	Figur 1, Litteratursökning	17
	Figur 2, Design	28
	Figur 3, Innehållsanalys	41
	Figur 4, Exempel på utförd innehållsanalys	43
	Figur 5, Att lindra ett lidande	48
BILAGOR		
	Bilaga 1 Inkluderade artiklar	
	Bilaga 2 Intervjuguide (semistrukturerad)	
	Bilaga 3 Informativt brev	
	Bilaga 4 Informerat samtycke	

ÅBO AKADEMI

Department of Social Sciences
Caring science

Writer:

Josefin Björk

Examinator:

HVD Lisbet Nyström

Thesis pro gradu
CARING SCIENCE

ATT LINDRA ETT LIDANDE.

A qualitative research on how to relieve the suffering of the bullied student.

Keywords:

caring, bullying, caregivers, counsellors, relieve suffering, suffering

December 2014

Pages: 83+9 (attachments) Attachments: 4

The study's aim is to achieve knowledge of how to relieve the suffering of the bullied student. The methodology in this study is hermeneutics. The theoretical perspective is the caritative theory. The questions in the study are: 1) What does it mean to relieve a suffering? 2) What can caregivers do to relieve the suffering of the young bullied pupil? 3) How do the caregivers experience their role in relieving the suffering?

The review of previous research shows that bullying is a phenomenon that causes great harm to the health of young people. There are varying developed strategies to deal with bullying in the schools. Only one article studied the counsellor role in fighting bullying. There is a need to examine how a suffering can be relieved, how the caregiver experience handling bullying, and how caregivers can be involved in relieving the suffering the bullied youngster is going through.

The empirical part of the study was conducted through qualitative semi-structured interviews with counsellors who work with high school students. The study was conducted in close collaboration with the project "Analys av ungdomsenkäten" conducted by the youth researchers at Åbo Akademi and the Swedish Ostrobothnia Youth foundation (SOU). The collected material was analyzed according to Elo and Kyngäs (2007) guidelines for inductive content analysis.

The result shows that caregivers play an important role in relieving a suffering. Counsellors emphasize the importance of a mutual relationship in order to relieve the victims suffering. Lack of time was the main culprit. The core of alleviating a suffering can be compared with those factors the informants take into account in the caring encounter with the bullied pupil.

ÅBO AKADEMI

Socialvetenskapliga institutionen
Enheten för vårdvetenskap

Författare:

Josefin Björk

Handledare:

HVD Lisbet Nyström

Avhandling pro gradu
VÅRDVETENSKAP

ATT LINDRA ETT LIDANDE. En kvalitativ studie
om lindrande av den mobbade elevens lidande.

Sökord:

caring, mobbning, vårdare, kuratorer, lindra lidande,
lidande

December 2014

Sidoantal: 83+9 (bilagor) Bilagor: 4

Studiens syfte är att öka förståelsen för hur lidande kan lindras. Metodologin i studien är hermeneutik. Studiens teoretiska perspektiv är den caritativa vårdteorin. Frågeställningarna i studien är: 1) Vad innebär det att lindra ett lidande? 2) Vad kan vårdare göra för att lindra de mobbade ungdomarnas lidande? 3) Hur upplever vårdare sin roll i att lindra ett lidande?

Genomgången av den tidigare forskningen visar att mobbning är skadligt för ungdomarnas hälsa. Det finns varierande utvecklade strategier för att hantera mobbning i skolmiljön. Endast en studie hittades som behandlar kuratorernas roll i antimobbningsarbete. Det finns behov av att undersöka hur ett lidande kan lindras, hur vårdare upplever bemötandet av den mobbade, och hur vårdaren kan vara delaktig i att lindra det lidande den mobbade upplever.

Studiens empiriska del utfördes som kvalitativa semistrukturerade intervjuer med kuratorer som arbetar med högstadiel elever. Studien genomfördes i ett tätt samarbete med projektet ”Analys av ungdomsenkäten” som utförs av Ungdomsforskare vid Åbo Akademi och Svenska Österbottens Ungdomsförbund (SÖU). Det insamlade materialet analyserades i enlighet med Elos och Kyngäs (2007) anvisningar för utförande av induktiv innehållsanalys.

Studiens resultat visar att vårdaren spelar en central roll att lindra ett lidande. Informanterna betonade skapandet av en ömsesidig och vårdande relation. Informanterna upplever att hjälpmedel, som t.ex. skolornas handlingsplaner, bör uppdateras. Tidsbristen var den största boven i dramat. Att lindra ett lidande kan förliknas med de faktorer informanterna beaktar och betonar i mötet med den mobbade eleven.

Tekijä:

Josefin Björk

Ohjaaja:

HVD Lisbet Nyström

Tutkielma pro gradu
HOITOTIEDE

ATT LINDRA ETT LIDANDE.

Kvalitatiivinen tutkimus kiusatun oppilaan
kärsimyksen lieventämisestä

Avainsanat:

caring, koulukiusaaminen, hoitaja, kuraattorit,
kärsimyksen lieventäminen, kärsimys

Joulukuu 2014

Sivumäärä: 83+9 (liitteet)

Liitteet: 4

Tutkimuksen tavoitteena on saada tietoa miten kärsimystä voidaan lieventää. Työn tutkimusmenetelmä on hermeneuttinen ja lähtökohta on caritatiivinen teoria. Tutkimuskysymykset ovat: 1) Mitä kärsimyksen lieventäminen tarkoittaa? 2) Mitä hoitajat voivat tehdä kiusattujen oppilaiden kärsimyksen lieventämiseksi? 3) Miten hoitajat kokevat rooliinsa kärsimyksen lieventämisessä?

Yhteenveto aikaisemmista tutkimuksista osoittaa kiusaamisen olevan ilmiö, joka aiheuttaa suurta vahinkoa nuorten terveydelle. Kouluympäristössä voidaan käyttää erilaisia toimintatapoja koulukiusaamisen käsittelyssä. Vain yhdessä analysoiduista tutkimuksista käsiteltiin kuraattorin roolia koulukiusaamisen käsittelyssä. Siksi on tarpeen tutkia miten kärsimystä voidaan lieventää, miten hoitaja kokee työnsä koulukiusattujen kanssa ja miten hän voi osallistua koulukiusatun oppilaan kärsimyksen lieventämiseen.

Empiirinen osa toteutettiin kvalitatiivisilla haastatteluilla seitsemän kuraattorin kanssa. Tutkimus toteutettiin tiiviissä yhteistyössä "Analys av ungdomsenkäten"-hankkeen kanssa, mihin osallistuivat nuorisotutkijat Åbo Akademiassa ja Svenska Österbottens Ungdomsförbund (SÖU). Kerätty aineisto analysoitiin Elon ja Kynkään (2007) mallin mukaan induktiivisella sisällön analyysillä.

Tulos osoittaa, että hoitajalla on merkittävä rooli kärsimyksen lieventämisessä. Tiedonantajat korostavat hoitavan suhteen merkitystä kiusatun oppilaan kärsimyksen lieventämisessä. Apuvälineet, kuten toimintasuunnitelmat, ovat päivityksen tarpeessa. Lisäksi ajan puutteen havaittiin olevan suuri haaste kuraattorin työssä. Kärsimyksen lieventämisen merkitys voidaan yhdistää hoitajien, eli kuraattorien toimintaan.

FÖRORD

Den resa jag genomgått i och med denna avhandling har bestått av regn och hårda stormar men även solsken och sköna vindar. Resan har till slut lett mig in till en lugn och stilla hamn där en fördjupad förståelse lyser fram. Min oro och mitt intresse för mobbade ungdomars välmående och hälsa har vuxit under flera år med näring min egen levda erfarenhet och mina studier. Under vårterminen 2014 fick jag bekanta mig med forskning som Åbo Akademis ungdomsforskare, i samarbete med Svenska Österbottens Ungdomsförbund, utförde kring mobbning och ungdomars hälsa. Ett stort Tack vill jag rikta till doktorand Patrik Söderberg, representant för Åbo Akademis Ungdomsforskare, och HVD Lisbeth Lindholm, min handledare från Vårdvetenskapliga enheten på Åbo Akademi, som tagit mig under sina vingar och bidragit med stöd, inspiration och vägledning under denna resa.

Jag är lycklig och tacksam för att ha en kärleksfull familj som alltid finns nära i ur och skur. Ett innerligt varmt Tack till min mor och far som alltid tagit emot mig och min oro, lyssnat till mina tankar och funderingar, och hjälpt mig hitta tillbaka till rätt riktning. Ni har en speciell plats i mitt hjärta. Ett omsorgsfullt tack vill jag rikta till alla mina syskon med sina familjer för alla intressanta diskussioner, ert stabila stöd och alla stunder av skratt och trygg vila. Ett varmt tack vill jag även rikta till mina blivande svärföräldrar för den uppmuntran och det förtroende ni givit mig. Ni har alla bevisat att kärleken övervinner alla avstånd. Till dig min Verner, vill jag rikta ett djupt kärleksfullt Tack för att du alltid finns vid min sida, lugnat stormen när den varit som värst, försäkrat mig om att jag inte är ensam, och bekräftat att tillsammans klarar vi alla hinder.

Jag vill även tacka mina studiekamrater för intressanta diskussioner och reflektioner, er positiva energi och starka framåtanter. Vi vet alla att det inte alltid är så lätt att skriva en pro gradu-avhandling. Denna avhandling är endast början på en resa jag önskar ska fortsätta länge framöver. Jag hoppas även att avhandlingen kan inspirera andra att med hjärtat som vägledande fackla arbeta för att främja ungdomarnas hälsa och välmående.

Uleåborg 21.11.2014

Josefin Björk

1 INLEDNING

Om de bara visste, hur dom orden skadade
Hur det påverkade henne djupt inuti
Den starka viljan att möta dagen med lycka, fick till svar besvikelse och tårar
År präglade av rädsla, följdes av årtionde med smärta, sjukdom och ångest
Ett lidande inom henne inte många såg
Med hjälp av familjen, den käraste, hårt arbete och goda vänner har hon haft ett gott liv
Hon är nu en ung kvinna fylld av livsglädje, förståelse och styrka
Hon är tillbaka

Vårdvetenskapens primära uppgift är att lindra lidande och tjäna liv och hälsa. Denna uppgift vill jag tillägna mig i mitt yrke som hälsovårdare. Mobbning är ett fenomen som för med sig mycket lidande som behöver lindring för att ödesdigra konsekvenser ska undvikas. Eriksson (1994) beskriver lidande som någonting ont människan utsätts för, en kamp som kan resultera i försoning. Lidande innebär mer än en oro. Människan väljer mellan att antingen ge sig in i kampen eller ge upp hoppet. I lidandets kamp kämpar människan mot känslan av skam och förnedring (Eriksson, 1994). Erikssons syn på lidande kan tydligt kopplas samman med fenomenet mobbning och dess påverkan på den unga människan. Mobbning är ett begrepp alla antagligen stött på och känner igen, men kanske inte förstår vad det egentligen betyder. Salmela och Kirves (2014) beskriver mobbning som upprepande systematiskt negativ handling för att medvetet sår en annan människa. Mobbning förekommer mest bland skolelever, och därför upplever mobbade barn och ungdomar sin grundskoletid som tung och svår. De men mobbningen kan orsaka följer med den mobbade ända in till vuxenlivet. Den mobbade kan lida av depression och social ångest samt ha svårigheter med att lita på andra människor. Mobbning i skolmiljön påverkar även andra elever som inte är involverade i mobbningen. Mobbning får aldrig förekomma obemärkt. Ansvar för att ingripa då mobbning förekommer ligger på både elever och vuxna. Skolans personal, social- och hälsovården och föräldrar till elever i grundskolan arbetar i ett tätt samarbete för att minska förekomsten av mobbning och de men mobbningen orsakar (Salmela & Kirves, 2014).

Elever utsätts för mobbning p.g.a. att tryggheten i skolan brister, samtidigt som mobbning bidrar till att skolmiljön upplevs vara otrygg. Frånberg (2003) beskriver hur det i Finlands skollag finns skrivet att elever har rätt till en trygg studiemiljö, vilket även är en essentiell

faktor för optimal inläring. Det krävs insatser för att skapa och upprätthålla en fysiskt och emotionellt trygg inlärningsmiljö. En skola fylld av förtroende, rättvisa och öppet arbetsklimat är det som krävs. Mobbning är den vanligaste orsaken till att tryggheten i skolmiljön brister. Nationella strategier för att motverka mobbning finns i alla nordiska länder. I Finland betonar Utbildningsstyrelsen skolfred i början av varje läsår. Vid förnyandet av läroplaner bör samarbete mellan familjer och skolans personal betonas, och strategier för förebyggande och hantering av mobbning utformas (Frånberg, 2003). Mobbade elever behöver stöd och vård. Eriksson (1989) menar att den naturliga vården är vägen till en naturlig hälsa. Vårdande innebär att genom ansande, lekande och lärande lindra ett lidande och leda människan till att nå sin potential. Den vårdande relationen finner sin styrka i tron, hoppet och kärleken (Eriksson, 1989). Vad innebär det då att lindra ett lidande? Vad kan man göra för att lindra den mobbade elevens lidande? Hur upplevs rollen som vårdare i lindrandet av ett lidande? Dessa frågeställningar ämnar denna avhandling få svar på.

Inom den Vårdvetenskapliga enheten i Vasa har två tidigare magisteravhandlingar behandlat temat mobbning. Anna-Leena Nieminen (2001) har i sin avhandling studerat mobbning ur den unga kränkande (mobbande) elevens synvinkel. Studien genomfördes i och med en enkät innehållande öppna och guidade frågor som 341 elever i åldern 12–16 besvarade. Resultatet visar att både gemenskap och ensamhet finns konstant närvarande i den unga människans liv. Den unga eleven som kränker andra är alltid ensam, men längtar efter gemenskap. I detta tillstånd orsakar han eller hon lidande för andra för att uppleva gemenskap i lidandet. Avhandlingen bidrar till att man kan betrakta den kränkande eleven ur ett nytt perspektiv (Nieminen, 2001). Monika Lindberg (2007) har i sin avhandling studerat vad som är vårdande för den kränkande, mobbade, eleven. Studien genomfördes med hjälp av en enkät riktad till 264 högstadiel elever och i och med utförandet av samtalsintervjuer med sex stycken skolhälsovårdare. Resultatet visar att skolhälsovårdarens mål är att få fram en medvetenhet, en hälsoinsikt och en självförståelse hos den mobbade eleven. Den mobbade eleven bör mötas med respekt och omtanke för att kunna bygga upp en vårdande relation vilket situationen kräver. Syftet med den vårdande relationen är att den mobbade eleven ska uppleva självförståelse för att kunna växa och mogna, och därmed be om förlåtelse för sina handlingar (Lindberg, 2007). Till den vårdvetenskapliga enheten bidrar härmed min avhandling med ett nytt perspektiv på fenomenet mobbning, nämligen hur den mobbade elevens lidande kan lindras.

Att motarbeta mobbning och aktivt vara deltagande i att lindra de mobbade elevernas lidande är det jag i mitt hälsovårdaryrke vill arbeta för. Inom mig bor en stark oro för de utsattas välmående, hälsa och framtid. Denna pro gradu-avhandling är skriven inom Enheten för Vårdvetenskap på Åbo Akademi, en enhet med caritastanken som den vägledande facklan i allt vårdande och handlande, ett hem för mänskligheten och ett gemensamt arbete för att främja människans goda. Avhandlingen genomförs i samarbete med Ungdomsforskare på Åbo Akademi och Svenska Österbottens Ungdomsförbund inom ramarna för projektet ”Analys av Ungdomsenkäten”. Projektet ger mig möjlighet att undersöka kuratorers erfarenheter av att lindra den mobbade elevens lidande. I syftet och frågeställningarna, tolkningen mot det teoretiska perspektivet och i diskussionen benämns kuratorn vårdare för att påvisa samstämmighet med mitt teoretiska perspektiv. För övrigt används kuratorernas yrkesbenämning för att klargöra deras roll som informanter i studien. Den mobbade eleven betraktas som den lidande människan, men benämns som elev i studien för att främja klarhet. Jag önskar att studien ska bidra med uppmärksamhet för hur viktigt det är att motarbeta mobbning och bidra med ökad förståelsen för vad det innebär att lindra ett lidande. Denna avhandling är min startpunkt för att påbörja min kamp mot mobbning.

I FÖRFÖRSTÅELSE

2 STUDIENS BAKGRUND

Pro gradu- avhandlingen utförs i samarbete med projektet ”Analys av Ungdomsenkäten”. För att skapa en bredare förståelse av mobbning som fenomen redovisas aktuell statistik gällande förekomst av mobbning bland ungdomar i Finland och i övriga nordiska länder, samt riktlinjer och strategier för att bearbeta mobbning.

2.1 Projektet Analys av Ungdomsenkäten

Avhandlingen utförs i samarbete med Svenska Österbottens Ungdomsförbund och Ungdomsforskare vid Åbo Akademi som i ett samarbete utformat den tvåspråkiga enkätundersökningen Ungdomsenkäten/Nuorisokysely, Luppen. Enkäten utfördes som en kvantitativ kohortanalys och samlade in data hösten 2010 och hösten 2012 bland elever i årskurs sju och nio. Enkäten har genomförts i Österbotten åren 2005, 2007, 2010–2011 och 2012–2013. Enkäten behandlar frågor kring skola och fritid, fysisk och psykisk hälsa, samt engagemang och möjlighet till inflytande i samhället. Enkäten är elektronisk. Ungdomsenkäten svarar på Ungdomslagens krav (72/2006) att man ska beakta de ungas röst i de ämnen som de berörs av, och Lagen om ändring av ungdomslagen (693/2010) som betonar det kommunala och regionala sektorsövergripande nätverk som producerar tjänster för unga. Nätverket har som uppgift att samla kunskap om unga individers uppväxt- och levnadsförhållanden. Med resultaten som grund bedöms ungdomarnas levnadssituation, vilket beaktas vid planering och beslut på lokal nivå. I och med att undersökningen genomförs regelbundet finns det möjlighet för uppföljning av förändringar under högstadietiden inom kategorierna självkänsla, fysisk hälsa, fritidsaktiviteter, samhällsengagemang och tro på framtiden. Hösten 2012 sammanställdes en tvåspråkig rapport innehållande analys av resultaten från svenska Österbotten. Enkätundersökningen följs upp av projektet ”Analys av ungdomsenkäten” vars syfte är att analysera det insamlade materialet i undersökningen som utfördes 2012–2013. Projektet stöder de strategiska målen om hörande, deltagande- och påverkningsmöjligheter, och om samarbete och kunnande inom sektorn för barn, unga och familj i regeringens Barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogram. Projektet ger även kommunerna beredskap att arbeta med frågor rörande könsfördelning inom

hobbyverksamheter, tillgänglighet av fritidsverksamheter, mobbning och barns och ungas hälsa.

Projektet ”Analys av ungdomsenkäten” pågick under hösten 2013 då man koordinerade och arrangerade regionala och kommunala diskussionsmöten med ungdomar, föräldrar, tjänstemän och beslutsfattare. Syftet med diskussionerna var att lyfta fram aktuella frågor inom de enskilda kommunernas barn- och ungdomsarbete. I samband med diskussionerna samlades kommentarer in berörande frågeställningar som kräver vidare analys. Analyserna utfördes av Ungdomsforskare vid Åbo Akademi. Diskussionsmötena bidrog med att barn- och ungdomsfrågor beaktades i politiken i de olika regionerna och kommunerna. Ungdomsenkätens resultat visar att 20 % av ungdomarna som deltog i enkäten ofta tar kontakt med kuratorerna i skolorna för att diskutera olika områden de funderar på. Många ungdomar upplevde dock att de får en viss stämpel om de kontaktar kuratorn. Unga som mår dåligt har svårt att söka hjälp. I ungdomsenkäten kunde ungdomarna ge sitt medgivande för att resultaten fick skickas vidare till kuratorn i de respektive skolorna. Min avhandling undersöker kuratorernas roll i att förebygga, bearbeta och minska mobbning. Studien undersöker hur kuratorer utför antimobbningsarbete, hur de bemöter de utsatta ungdomarna, och hur de ser på sin roll i att lindra ett lidande. Kuratorernas vilja att delta i undersökningen beaktades och därefter planerades tidpunkter för intervjuerna. Intervjuerna genomfördes som kvalitativa semistrukturerade intervjuer. Intervjuerna bandades, transkriberades och användes inom avhandlingen samt i projektet ”Analys av ungdomsenkäten”. I avhandlingen analyseras den transkriberade texten med hjälp av kvalitativ induktiv innehållsanalys.

2.2 Mobbning bland ungdomar i Finland och i de nordiska länderna

Mäntylä, Kivelä, Ollila och Perttola (2013) menar att mobbning diskuteras flitigt och att man sätter stor vikt på att förebygga mobbning genom olika nationella program som t.ex. KiVa Koulu (se kapitel 2.3). Fastän det utförs ett aktivt arbete blir ca 8 % av eleverna i grundskolans övre klasser utsatta för mobbning. Mobbning medför allvarliga psykosociala men. En tidig upptäckt och handling minskar risken för att mobbningen ska bli allvarlig och medföra allvarliga men (Mäntylä et al., 2013).

Kämppi, Välimaa, Ojala, Tynjälä, Haapasalo, Villberg, och Kannas (2012) beskriver i sin rapport femte-, sjunde- och niondeklassares upplevelser av grundskolan, trivsel i skolmiljön och sociala relationer. Författarna redovisar även för de förändringar som skett i Finland mellan åren 1994 och 2010. Rapporten baseras på resultat från Elevundersökningen som utfördes av WHO (Världshälsoorganisationen) under åren 1994, 1998, 2002, 2006 och 2010. Mobbning i skolan beskrivs som att en enskild elev eller en elevgrupp utför elaka handlingar mot en annan elev, en elev medvetet retas av andra elever upprepade gånger, och en enskild elev medvetet exkluderas från händelser och kamratgruppen. Mellan år 2002 och år 2006 bestod mängden allvarligt mobbade på samma nivå, medan de som upplevde sig vara mobbade minst en gång per vecka minskade. Mängden elever som upplevde sig vara mobbade minst en gång per vecka ökade i alla åldersgrupper från 1 till 2 % till 6 % år 2010, förutom hos pojkarna i femte klass. Sjundeklassare upplevde sig mer mobbade än niondeklassare. I alla årsgrupper var det pojkar som vanligen mobbades. Mängden mobbade i Finland minskade mellan åren 1994 och 2002, men ökade mellan 2006 och 2010. År 2010 mobbades cirka var tredje elev i Finland, i Norge blev 30 % mobbade, i Danmark och Island upplevde sig var fjärde elev vara mobbad och i Sverige var samma antal 15 %. Andelen som deltog i mobbning minst en gång per vecka minskade mellan åren 1994 och 2006, men ökade mellan 2006 och 2010 med 2–3 % bland elever i sjunde och nionde klass. År 2010 deltog en tredjedel av finländska pojkar i mobbning, medan samma andel i Norge, Danmark och Island var en fjärdedel och i Sverige 14 %. Flickornas andel i Sverige var 6 % och i de övriga nordiska länderna 15 % (Kämppi et al., 2012).

Mobbning förekommer på olika sätt i skolmiljön. År 2012 genomförde Mäntylä et al. (2012) en nätbaserad enkät för svensk- och finskspråkiga elever som utsätts för mobbning. Enkäten verkställdes runtom i Finland. Studien visar att 90 % av deltagarna utsätts för verbal mobbning. Indirekt mobbning var den näst vanligaste formen av mobbning bland flickor (72 %), medan 73 % av pojkarna upplever fysisk mobbning. Andelen flickor som upplevt fysisk mobbning var 45 %. Mängden pojkar som hade upplevt indirekt mobbning var 45 %, vanligen i form av exkludering från gruppen. Indirekt mobbning bland flickor uttrycktes som spridning av rykten, svikande av löften och medvetet förstörande av vänskaper. Mobbning förekom mest under rasterna och i nästan lika stor andel under lektionerna. Mobbning förekom även under skolresor, tillställningar och festligheter. Endast 46 % av deltagarna upplevde att någon ingripit i mobbningen efter att de hade berättat för någon vuxen om vad som pågått. Hos 28 % hade mobbningsarbetet gett positiva resultat. Orsaken till att man inte ingripit i mobbningen

var att mobbningen var svår att upptäcka och lätt glömdes bort bland vardagens övriga stressfyllda moment (Mäntylä et al., 2013).

2.3 Förebyggande och förhindrande verksamhet mot mobbning

Kirves (2014) menar att förhindrande av mobbning i grundskolan är ytterst viktigt för att barn och unga ska genomgå en balanserad och hälsosam utveckling och tillväxt. Ju snabbare man tar tag i problemen, desto effektivare är den förebyggande verksamheten. Mobbning förekommer i både lågstadier och högstadier, och därför är det viktigt att påbörja den förebyggande verksamheten redan före skolåldern. Ansvar för den förebyggande verksamheten ligger på det nätverk som byggs upp runt barn och ungdomar (t.ex. i hemmet, skolan, rådgivningen). För att kunna ingripa krävs det att man identifierar fall av mobbning. Barn och ungdomar berättar vanligen om sina upplevelser för sina föräldrar. Det är viktigt att det finns möjligheter för barn och ungdomar att ha kontakt med psykologer på ett sådant sätt att det inte väcker uppmärksamhet bland andra elever. Mobbning bör beaktas som hela omgivningens gemensamma sak där de vuxnas verksamhet är av stor betydelse. Barnens och ungdomarnas deltagande i mobbningsförebyggande arbete är en grundläggande princip då man strävar efter att barn och ungdomar ska få gemensamma positiva upplevelser tillsammans (Kirves, 2014).

Mäki, Wikström, Hakulinen-Viitanen och Laatikainen (2011) menar att det krävs en öppen diskussion i en lugn miljö präglad av genuin tillit för att kunna diskutera kamratförhållanden och mobbning. Mobbning kan vara ett ytterst känsligt ämne, vilket bör respekteras och beaktas under diskussionerna. Barn och ungdomar bör vara inkluderade i kamratgrupper för att kunna utveckla sin sociala anpassningsförmåga. Att ha vänner bidrar till ett gott välmående och en positiv utveckling. Ungdomar som inte har några vänner, eller som andra ungdomar förhåller sig negativa till, ligger i riskgruppen för att utsättas för systematisk mobbning. Man bör alltid ingripa vid misstanke om mobbning. På barnrådgivningen uppmärksammas föräldrarnas stöd vid främjande av barnens sociala relationer och vid fall av mobbning. Om hälsovårdaren på barnrådgivningen misstänker att ett barn ligger i riskzonen för att utsättas för mobbning, eller redan utsätts för mobbning, informeras skolhälsovårdaren om situationen då barnet börjar i skolan (Mäki et al., 2011).

Mäki et al. (2011) förklarar att KiVa Skola är ett projekt utvecklat för att förebygga och bearbeta mobbning i skolmiljön. Projektet verkställdes i 75 % av alla grundskolor i Finland år 2010. Projektet går ut på att KiVa-team formas i skolorna som håller diskussioner med den som blir mobbad och den som mobbar. I tillägg träffar klassläraren den utsattes klasskamrater för att få dem att börja stöda den mobbade som lider av situationen. Systematiska uppföljningsdiskussioner bokas alltid med den som blir mobbad och den som mobbar så man kan följa med om mobbningen upphört. Hela processen finns beskriven i handboken *Nyckeln till en KiVa Skola*. Föräldrarna, skolhälsovårdaren, läraren och kuratorn kan stöda barnens och ungdomarnas kamratförhållanden och tillsammans fundera hur man får individen integrerad i den jämnåriga gruppen, hur man kan lära känna nya kamrater och hur man bör agera vid fall av mobbning. Med ungdomarna kan man fundera kring sätt att bearbeta och reagera vid situationer då mobbning uppstår. Diskussionerna, planeringen och uppföljningen bör dokumenteras noggrant ifall att vidare utredningar behövs (Mäki et al., 2011).

Social- och hälsovårdsministeriet (2009) menar att skolhälsovården i samarbete med övrig elevvårdsverksamhet ska stöda de elever som har svårigheter i skolan, hemma eller i den sociala verksamhetsmiljön. För att känna igen de elever som behöver uppsyn krävs ett gott samarbete med eleverna, familjerna och elevvårdsgruppen. Under hälsogranskningarna hos skolhälsovårdaren finns det tillfälle för att upptäcka elever i riskzonen. Såväl mobbare som offer för mobbning behöver ett heltäckande stödnätverk eftersom de ligger i riskzonen för att utveckla mentala problem i framtiden. Därmed behöver man identifiera de utsatta eleverna för att kunna eliminera hinder för en hälsosam tillväxt och utveckling. En inre oro för en individ kan vara den första ledtråden som sätter igång planeringen för ett mer heltäckande stöd. Skol- och studerandehälsovården bör utföra ett aktivt arbete för att förebygga mobbning och våld för att kunna igenkänna fall av mobbning och reagera i tid (Social- och hälsovårdsministeriet, 2009).

3 TEORETISKT PERSPEKTIV

Enheten för vårdvetenskap vid Åbo Akademi i Vasa utgår ifrån den caritativa vårdteorin, och därmed redovisas den som det teoretiska perspektivet för denna avhandling. Den caritativa vårdteorin är en teori jag personligen identifierar mig med och medvetet valt att inneha i mina studier och i min yrkesidentitet. Detta medvetna val gjorde jag redan under hälsovårdarstudierna och då jag sökte studieplats vid den vårdvetenskapliga enheten vid Åbo Akademi. Den caritativa vårdteorin redovisas med tyngdpunkt på lindrande av lidande, eftersom studiens fokus ligger på hur den mobbade elevens lidande kan lindras.

3.1 Ethos

Eriksson (2001) menar att caritas, kärleks- och barmhärtighetstanken, är det grundläggande motivet för vårdandet och ger vårdandet dess djupaste betydelse (Eriksson 2001). Detta grundläggande motiv, caritas, anser jag är det grundläggande för att lindra den mobbade elevens lidande. Lindström, Nyström och Zetterlund (2010) beskriver att caritas synliggörs i vårdandet i och med den etiska hållning vårdaren innehar. I caritas förenas två former av kärlek, eros och agape. När dessa två förenas blir generositet människans livsattityd och glädjen blir dess uttrycksform. Caritas består av kärleken till nästan och Gud, människans kärlek till sig själv, kärlek för allt det skapade, och Guds kärlek för människorna. Caritas innebär en kraft i människans inre och är starkt förankrat till kallet att vårda. Caritas ses även som en kraftkälla och en motivation för att utöva vårdande i en anda av kärlek. Vårdaren som handlar i kärlek utstrålar claritas, som innebär skönhetens kraft och ljus och utgör styrkan i vårdandet. Den caritativa vårdteorin baserar sig på caritas. Eriksson ser caritas, kärleksgärningen, som en utveckling av barmhärtigheten och de teologiska värdena tro, hopp och kärlek (Lindström et al. 2010, refererad i Alligood & Marriner-Tomey, 2010).

Vid bemötandet av en lidande människan har etiken en stor betydelse. Lindström et al. (2010) beskriver att vårdvetenskapens ethos kännetecknas av kärlek och barmhärtighet och respekten för heligheten och värdigheten hos människan. Vårdandets etik härstammar från ethos. Ethos är grunden för caring, och genom ethos synliggörs god vård och sann kunskap. Ethos och etik förenas i den vårdande kulturen. Vårdarna blir kallade till att tjäna en speciell uppgift, och därmed även tjäna ethoset i uppgiften. Ethos strävar efter att söka det sanna, det goda och det sköna. Caritativ vårdetik omfattar caritasmotivets kärna, det vill säga själva kraften för

handlandet i vårdandet. Vårdetiken indelas i caring etik och nursing etik. Caring etik innebär den grundläggande relationen mellan patienten och vårdare, den inre etiska hållningen, och det etiska bemötandet av patienten. Nursing-etik handlar om de etiska principerna som styr det praktiska arbetet. Caring-etik bör vara kärnan i nursing-etiken. Huruvida vi uppnår en etisk vård står och faller på hur vi hur vi förmedlar caritastanken i vårdandet. Den caritativa vårdetikens synsätt är baserat på ett humant perspektiv, att möta människan med respekt och bekräfta människans absoluta värdighet. Vi ska vara villiga att offra något av oss själva. Värdighet, vårdgemenskap, inbjudan, plikt, det goda och det onda, är de grundläggande fenomenen i vårdetiken. Människans värdighet indelas i en absolut värdighet och en relativ värdighet. Den absoluta värdigheten kommer från människans inre och bekräftas i och med att människan uppmärksammas och respekteras som en unik individ. Den relativa värdigheten kommer mera från den yttre dimensionen och influeras av kultur och individens omgivning (Lindström et al. 2010, refererad i Alligood & Marriner-Tomey 2010). Utifrån det vårdvetenskapliga perspektivet och dess ethos kan det därför konstateras att den mobbade eleven bör mötas i en anda av caritas, en caritativ vårdetik, och den som är delaktig i att lindra den mobbade elevens lidande bör utstråla claritas. En förståelse för och ett tillägnande av vårdvetenskapens ethos försäkrar att den mobbades värdighet respekteras, och att den mobbade blir bemött i en anda av kärlek och barmhärtighet.

3.2 Ontologi

Den mobbade eleven, den lidande människan, berörs av mobbandet på flera olika plan. Eriksson (2001) beskriver att den caritativa vårdteorin ser på människan som en enhet av kropp, själ och ande, och att människan är omätbar (Eriksson, 2001). Därmed anser jag bemötandet av den lidande människan, den mobbade eleven, bör uppmärksamma människan på samtliga tre plan. De upplevelser den mobbade genomgår kan förenas med vårdvetenskapens tankar om lidande. Den mobbades lidande är personligt och omfattar hela människans väsen. Den mobbade befinner sig i lidandets kamp och behöver stöd och vägledning för att få uppleva tro, hopp och kärlek, och därmed försonas med sitt lidande. Lindström et al. (2010) menar att människan är i grunden helig. Människans har accepterat den mänskliga skyldigheten att tjäna i kärlek och att finnas till för den andre. Människan är i en konstant rörelse och är därmed aldrig fulländad. Människan befinner sig ständigt i en kamp mellan varande och icke-varande. Människan vill vara självständig samtidigt som hon längtar

efter gemenskap. I gemenskapen mellan en konkret och en abstrakt annan formar människan sig själv och sitt varande. I gemenskapen vill människan ge och få kärlek, uppleva tro, hopp och kärlek, och få bekräftelse för att hennes existens har en mening. Lidande är en oundviklig del av det mänskliga livet. En människa som lider måste acceptera sitt lidande och få möjlighet att konfrontera sitt personliga lidande (Lindström et al. 2010, refererad i Alligood & Marriner-Tomey, 2010). Grundantaganden i vårdvetenskapens syn på människan står som grund för axiom och teser. Axiomen denna studie utgår ifrån är:

- Människan är i grunden enheten kropp, själ och ande
- Människan är i grunden helig. Människans värdighet innebär att inneha det mänskliga ämbetet, att tjäna i kärlek, att finnas till för den andra.
- Vårdande är till sitt väsen något naturligt, dvs. kallet att tjäna i kärlek.

Den mobbade, den lidande människan, bör bemötas med värdighet och beaktas med respekt och uppmärksamhet för hennes treenighet. Lindström et al. (2010) menar att i den caritativa vårdteorin betonas hälsa, friskhet, sundhet och välbefinnande. Hälsa innebär inte endast frånvaro av sjukdom, utan även att vara hel i kropp, själ och ande. Hälsa innebär en rörelse mellan verklighet och möjlighet. Det är en pågående förändring, människan formas och förintas men är aldrig fulländad. Rörelsen sker mellan verklighet och möjlighet, mellan tid och rum. Hälsa som rörelse är beroende av kraft i kropp, själ och ande. Rörelsens riktning bestäms av människans behov och önskningar och efter viljan att finna mening i livet. Hälsan ses även som en rörelse mot en större, djupare enhet och helighet. Kärleken ses som en kraftkälla i denna rörelse (Lindström et al., 2010, refererad i Alligood & Marriner-Tomey, 2010). I bemötandet av den mobbade, lidande, människan bör man sträva efter att hon ska uppnå hälsa. Eriksson (2001) delar in hälsa i görande, varande och vardande. Hälsa som görande kännetecknas av ett tänkande att man är hälsa eller att man har hälsa. Hälsa kopplas till yttre, objektiva kriterier som innebär att hälsa är att leva hälsosamt och såväl undvika sjukdomar. Hälsa som varande innebär att människan strävar efter balans, välbefinnande och harmoni. Hälsa som vardande innebär att människan befinner sig i en ständig förändring i och med att människan danas eller skingras. Människan växer och utvecklas och står inför frågeställningar gällande livet. Till hälsan hör lidandet. Lidandet är inget främmande och det är i lidandet som människan strävar efter försoning (Eriksson, 2001). Lindström et al. (2010) menar att hälsa kan inte existera utan lidande. Lidandet ger hälsan mening, eftersom

människan blir medveten om kontrasterna mellan hälsa och lidande. Lidande anses vara en ontologisk utgångspunkt. Lidande är något som påverkar människans treenighet: kroppen, själen och anden. Lidandet är en kamp mellan det onda och det goda och är unikt för varje individ. Att lindra lidande är det som motiverar vårdandet. Eriksson beskriver tre former av lidandet. Livslidande är relaterat till människan, livet och existensen. Sjukdomslidande är relaterat till det lidande som uppstår av sjukdomen och behandlingen. Vårdlidande innebär att patienten upplever lidande på grund av vårdande patienten möter (Lindström et al., 2010, refererad i Alligood & Marriner-Toomey, 2010). Det lidande den mobbade eleven genomgår kan förknippas med ett livslidande. Den mobbade har inte valt att leva ett liv fyllt av rädsla, smärta och ångest som mobbningen medför. Den situation den mobbade tvingas genomgå påverkar människans hela existens och det liv de lever.

Förr att kunna lindra det lidande den mobbade genomgår antar jag att det krävs tillägnande av en caritativ hållning. Caritativ caring möjliggör en gemenskap som främjar lindrande av ett lidande. Lindström et al. (2010) beskriver caring som ett begrepp som är en del av ontologin i den caritativa vårdteorin och är ett uttryck av caritas. Eriksson beskriver caring som något naturligt mänskligt och unikt. Grunden för caring hittas i den naturliga vården, en moderlighet, som innebär att vara nära, vara spontan och betona en kärlek utan krav och villkor. Caring, att vårda, innebär att tjäna den andra människan, att vara fullt engagerad och att lindra lidande. Den naturliga vården tar sitt uttryck i ansandet, lekandet och lärandet i en anda av tro, hopp och kärlek. Caring innebär att söka sanningen, godheten, skönheten och evigheten. Den grundläggande meningen med caring är att återföra människan till hennes grunduppgift som människa: att tjäna andra människor i kärlek. Caring omfattar hela människans liv. Caritativ caring uppstår i mötet med den lidande människan i den vårdande akten. För att skapa en vårdande akt behövs en öppen inbjudan och en välkomnande inställning baserad på ömsesidighet och värme. I den vårdande akten betonas bekräftandet av patientens värdighet, vilket uttrycker det djupaste heliga elementet (Lindström et al. 2010, refererad i Alligood & Marriner-Tomey, 2010). Genom caring finns det hopp för den mobbade eleven, den lidande människan, att överkomma sina svårigheter och se sin framtid som ljus.

3.3 Epistemologi

Lindström et al. (2010) beskriver hur Katie Eriksson i utvecklingen av den caritativa vårdteorin valt att gå tillbaka till grekiska klassiker som Platon, Sokrates och Aristoteles, och av dem fått inspiration för substansen och disciplinen för caring-vetenskapen. Med ursprung i Erikssons idé av caring-vetenskap som en humanistisk vetenskap har hon utvecklat en meta-teori som hon kallar ”en vetenskaplig teori för caring vetenskapen” (Lindström et al. 2010, refererad i Alligood & Marriner-Tomey, 2010).

Lindström et al. (2010) beskriver hur Eriksson utöver de grekiska klassikerna använt Anders Nygren, Tage Kurtén och Hans-Georg Gadamer som källor för inspiration. Motivet för caring vetenskapen är caritas. Caritas ses som den ledande idén och det som håller de olika elementen ihop. I utvecklingen av motivet har källor som St Augustine och Søren Kierkegaard, och i ett senare skede även Thomas Kuhn, Karl Popper, Susan Langer, Eino Kaila och Georg von Wright haft stor betydelse. Tanken att ett fenomen innehar substans och mening finns tillämpat i den caritativa teorin genom den systematiska analys Katie Eriksson utfört av fundamentala begrepp med hjälp av en semantisk analysmetod som har sin grund i hermeneutiken. Den semantiska metoden har utvecklats av Peep Koort som fungerat som Katie Erikssons mest betydelsefulla mentor. I formulering av den caritativa vårdens etik, vilket benämns som en ontologisk etik, har Emmanuel Lévinas idé att etik föregår ontologi fungerat som grundläggande princip. Att etik föregår ontologi stöds även av Aristoteles, Kierkegaards, Nygrens och St Augustines idéer. I intensifiering av människan som en enhet av kropp, själ och ande förs en intressant dialog med teologer som t.ex. Gustaf Wingren och Tage Kurtén under utvecklandet av deldisciplinen caring-teologi (Lindström et al. 2010, refererad i Alligood & Marriner-Tomey, 2010).

Lindström et al. (2010) menar att den caritativa vårdteorin har utvecklats genom en systematisk användning av en hermeneutisk och en hypotetisk deduktiv ansats. Naturvetenskapen är för smal för att fånga och nå djupet av den komplexa vårdande verkligheten. Katie Erikssons sanningsbegrepp har sin grund i Gadamers tankar om sanningen som omfattar det sanna, det goda och det sköna. Katie Eriksson menar att bevis inte kan framtas endast utgående från metodiska och empiriska data. Bevis innehåller utgående från en humanvetenskap ett begreppsligt logiskt perspektiv (ontologi) och en empirisk förförståelse. Teori har utvecklats fortgående under åren genom att testa de grundläggande begreppens och fenomenens giltighet i empiriska kontexter där begreppen har haft pragmatiska och

kontextuella attribut. Hur man rör sig mellan logiskt och empiriskt bevis finns sammanfattat i Katie Erikssons modell av begreppsutveckling (Lindström et al. 2010, refererad i Alligood & Marriner-Tomey, 2010).

Lindström et al. (2010) beskriver hur den caritativa vårdteorins fundamentala idé, under utvecklingen av de teoretiska utsagorna, haft en koppling till fyra nivåer av kunskap: den metateoretiska, den teoretiska, den teknologiska nivån och caring som konst. Vetenskapsteorin för caring-vetenskapen, som innehåller fundamentala epistemologiska, logiska och etiska ståndpunkter, är formad utgående från den metateoretiska nivån. Metateorin har alltid haft en fundamental betydelse i Katie Erikssons tänkande och tankemönster. Sökandet av kunskap har blivit förstått som ett sökande av ursprunglig text i en historisk- hermeneutisk tradition vilket i gammal hermeneutisk anda anses vara sanningen. För att nå djupet i utvecklingen av kunskap och teori har Katie Eriksson använt sig av flera logiska modeller för den hypotetisk-deduktiva metoden och hermeneutikens ledande principer. Vikten av att den logiska formen skapas enligt substansen i caring, inte utgående från metoden, betonas. Språket, orden och begreppen bär meningsinnehållet, och det är nödvändigt av att välja ord och begrepp som kan relateras till humanvetenskapens tradition. Katie Eriksson har fortgående använt sig av tre former av extrapolation: induktion, deduktion och abduktion. Dessa har gett teorin dess logiska externa struktur. Genom abduktion har modellen för caritativt vårdande formats. Substansen av caring är formad genom en dialektisk rörelse mellan aktual och potential. Med hjälp av logiskt abstrakt tänkande, kombinerad med hjärtats logik och den caritativa vårdteorin, uttrycks den caritativa vårdteorin genom vårdandets konst (Lindström et al. 2010, refererad i Alligood & Marriner-Tomey, 2010).

3.4 Hermeneutik

Metodologin i denna studie är hermeneutik. Studiens process baseras på hermeneutikens väg till förståelse genom helhet och delar, förförståelse – tolkning – förståelse, den hermeneutiska spiralen. Min förförståelse av mobbning som fenomen grundar sig i den egna levda upplevelsen av att vara mobbad, mina studier till hälsovårdare och litteraturgenomgången. De kvalitativa intervjuerna med kuratorerna ger mig en helhetsbild av vad det innebär att lindra ett lidande. Som en del av tolkningsprocessen analyseras intervjuerna med hjälp av induktiv kvalitativ innehållsanalys. Delarna studeras och kategorier formas, som sedan tolkas mot

förförståelsen och det teoretiska perspektivet, och därmed skapas en ny helhet och en ny förståelse. Den nya förståelsen redovisas i en beskrivande modell och i skriven text som förklarar hur man kan lindra ett lidande. Därmed följs anvisningarna för en hermeneutisk studie. Ralf Helenius (1990) menar att forskaren omtolkar en text utgående från de utgångspunkter som redan finns (historien, sammanhanget, omständigheterna), förförståelsen, i den hermeneutiska processen. Förförståelsen kan inte skiljas från tolkningen, och inte heller kan tolkningen skiljas från förförståelsen. Förförståelsen grundar sig i det som redan varit, i historien och i ett sammanhang, vilket all förståelse grundar sig på. Förförståelsen bidrar till en uppfattning om det man studerar och de utmaningar som studien medför. Man bör se dess inre sammanhang, dess helhet och delar, för att bäst nå förståelse (Helenius, 1990). Den hermeneutiska spiralen ”är en studieprocess i vilken en helhet utan konturer följs av konturer utan helhet och utmynnar i en helhet med meningsfulla delar” (Helenius, 1990, s.259). Studiens process beskrivs ytterligare i redovisningen av studiens design (kap. 5, figur 2).

Den levda erfarenheten jag har av att vara mobbad bidrar till en personlig förförståelse. I och med mina hälsovårdarstudier och den teoretiska genomgången i samband med denna avhandling formas även en mer professionell förförståelse. Vikström (2005) menar att ingen tolkning kan ske helt utan förutsättningar. Man behöver ha tidigare kunskap om fenomenet man vill förstå för att verkligen kunna skapa en genuin förståelse (Vikström, 2005). Studien genomförs med hjälp av semistrukturerade intervjuer, vilket möjliggör att jag får leva mig in i informanternas berättelser om hur det är att vara delaktig i att lindra den mobbades lidande. I genomgången av det insamlade materialet kan jag nå bredare kunskap med hjälp av min förförståelse. Vikström (2005) menar att förförståelsen möjliggör att man kan ställa frågor till texten och hitta synvinklar som berättigar textens innehåll. Vikström (2005) förklarar vidare att hermeneutiken betonar att människan inte bara observerar verkligheten, utan lever i den, och därför är människan själv en del av den verklighet som människan vill förstå (Vikström, 2005). Detta påstående kommunicerar väl med min egna personliga bakgrund och studiens syfte. Jag har själv levt den verklighet en mobbad ungdom lever, och kommer i mitt hälsovårdaryrke att leva i den verklighet som gör allt för att lindra de mobbade ungdomarnas lidande.

Intervjuerna utfördes på svenska och finska, två språk jag behärskar mycket väl. Intervjuerna transkriberades och analyserades med hjälp av en induktiv innehållsanalys som jag har använt flitigt under mina studier och därmed känner mig trygg med. Vikström (2005) menar att behärskning av det skrivna språket och förståelse av dialekter, fackligt språk, kodning och

vetenskapligt språk är en grundläggande princip för att kunna förstå och tolka en text (Vikström, 2005). Min personliga förförståelse för studiens syfte är dock den viktigaste faktorn för att kunna uppnå en större förståelse. Förutom de personliga erfarenheterna av att vara mobbad och förståelsen av hur viktigt det är att lindra de mobbade ungdomarnas lidande, har jag även den caritativa vårdteorins syn på människan, lidandet och lindrande av lidande i min förförståelse. Vikström (2005) beskriver de språkliga kunskaperna som en typ av förförståelse, men kärnan i betydelsen av förförståelsen ligger i de kunskaper läsaren har om fenomenet som studeras. Förförståelsen påverkas av området som studeras, och frågorna som behandlas formas av personliga erfarenheter och medlemmar av den tolkningsgemenskap man hör till. Människan är styrd av sin tradition som hon blir medveten om och kan förhålla sig kritiskt till (Vikström, 2005).

Intervjuerna bandas och transkriberas. Texten genomläses upprepade gånger för att gå från en yttlig förståelse till en djupare förståelse för hur man kan lindra ett lidande. Som en del av tolkningsprocessen utförs en kvalitativ innehållsanalys av det transkriberade materialet. Tolkningen fortsätter mot min egen förförståelse och det teoretiska perspektivet vilket bidrar till en större förståelse för hur man kan lindra ett lidande. I hela studiens process finns förförståelsen, tolkningen och den nya förståelsen ständigt närvarande och påverkar varandra dynamiskt. Hur studiens material, intervjuernas transkriberade text, bearbetas följer därmed principen om den hermeneutiska cirkeln. Vikström (2005) menar att den hermeneutiska cirkeln som att en förståelse av en text i sin helhet påverkar hur man förstår textens enskilda delar, på samma gång som förståelsen av de enskilda delarna påverkar förståelsen av helheten (Vikström, 2005). Helenius (1990) beskriver processen som en dialog i vilken helheten tolkas utgående från delarna och delarna utgående från helheten (Helenius, 1990). Resultatet formades till en beskrivande modell och beskrivs ytterligare i skriven text. Studiens resultat blir tillgängligt för andra i och med den sedvanliga publiceringen av pro gradu-avhandlingen och den slutliga presentationen. Vikström (2005) menar att tolkningen som utförs behöver tillämpas så den blir tillgänglig för andra. Läsarens frihet att skapa genom tolkning begränsas av språk och traditioner, metoder, litterära konventioner och uttryckssätt (Vikström, 2005).

4 TIDIGARE STUDIER

För att få en bild över hurdana tidigare studier som gjorts kring mobbningens fenomen redovisas en genomgång av studier gjorda under åren 2009–2014. Litteratursökningen genomfördes som databassökning. Litteratursökningens förlopp finns beskriven i figur 1. Forsberg och Wengström (2008) menar att sökorden bör formars i enlighet med studiens syfte. Litteratur kan hämtas genom manuell sökning eller databassökning. Litteratur som samlats genom databassökning beskrivs i antal träffar per databas och kan begränsas efter årtal, tillgänglighet och språk. Det bör finnas en klar presentation av det inkluderade materialet. Vid urval av litteratur bör äkthet, trovärdighet, representativitet och meningsfullhet, med andra ord kvalitetskriterierna, beaktas (Forsberg & Wengström, 2008). Sökorden utformas enligt Forsbergs och Wengströms anvisningar, och avgränsningar, antal träffar och inkluderat material presenteras i figur 1.



Figur 1, Litteratursökning

Sökorden koncentrerades till mobbning och lidande, lindrande av lidande, mobbning, mobbningsstrategier, kurators roll i mobbningsarbetet och mobbning i Finland och i Norden. Därmed stöder sökorden studiens syfte och frågeställningar. Databassökningen utfördes i Primo Central och EBSCO Search Elite vilka Åbo Akademi har licenser till. Urvalet av artiklarna baserades på relevans för studien, tillgänglighet och aktualitet. För att försäkra tillgängligheten avgränsades databassökningen till *Full Text*. Artiklar publicerade före år 2009 exkluderades för att kunna behandla så aktuella studier som möjligt. För att säkra artiklarnas relevans för studien och dess tillhörighet till studiens ämnesområde avgränsades databassökningen till kategorin Vårdvetenskap (hoitotiede). Artiklarna granskades utgående från kvalitetskriterier och etiska kriterier enligt Forsberg och Wengström (2008). Äkthet och trovärdighet i en vetenskaplig artikel bekräftas i och med att man granskar författarnas ursprung, artikelns representativitet och artikelns meningsfullhet. Artikelns representativitet bekräftas i och med granskning av metod och undersökningspopulation. Artikelns meningsfullhet påvisas i och med att artikelns resultat har en betydande relation till studien och det resultat som studien resulterar i (Forsberg & Wengström, 2008). Efter exkluderingen inkluderades slutligen 12 vetenskapliga empiriska studier och teoretiska översikter. Artiklarna presenteras kort i en översiktstabell (bilaga 1).

4.1 Mobbning och lidande

Mobbning förekommer i alla skolor men på varierande sätt. Oavsett hur mobbningen förekommer har mobbningen en skadande effekt på ungdomarnas välmående. Kvarme, Helseth, Säteren och Natvig (2010) har i sin studie identifierat fyra huvudteman för att förklara mobbning. Det första temat behandlar ungdomarnas upplevelse av mobbning. Flickorna som deltog i studien upplevde psykologisk och social mobbning, medan pojkarna ansåg mobbning innebära fysisk skadegörelse. Pojkarna upplevde att mobbningen ofta börjar med muntliga anklagelser som sedan resulterar i slagsmål. Flickorna beskrev hur pojkar använde glåpord mot dem, slog, kastade föremål och låste in dem i olika utrymmen. Flickorna uttryckte att de inte vågade berätta för någon om att mobbningen förekom på grund av att de var rädda för att bli ännu mera utsatta. Det var ofta en grupp av ungdomar som betedde sig illa mot en enskild ungdom. Den som utsätts för mobbning har ofta en känsligare personlighet än den som utövar mobbning vilket leder till att den mobbade inte kan stå upp för sig själv (Kvarme et al., 2010).

Kvarme et al. (2010) beskriver det andra temat som elevernas emotionella reaktioner på mobbningens följder som t.ex. att bli exkluderade från gruppen. Ungdomarna känner sig hjälplösa, maktlösa, missförstådda, otrygga, ensamma, sårade och orättvist behandlade. Upplevelserna förvärras i och med att en del lärare inte tar elevernas upplevelser på allvar och därmed inte gör någonting för att stoppa mobbningen. Mobbningen kan medföra att ungdomarna är rädda för att gå till skolan, och i vissa fall även bidra till utvecklande av destruktiva tankar. Det tredje temat behandlar elevernas behov av att vara inkluderade i gruppen och att ha vänner. Ungdomarna beskriver att de drömmer om att en dag uppleva en känsla av lycka, ha goda vänner som de kan lita på, och att mobbningen försvinner. Pojkar önskar att de kunde utöva olika aktiviteter med sina kamrater som t.ex. att samlas för att spela fotboll, medan flickor önskar nå en djupare vänskap på en högre emotionell nivå. Flickor vill att alla skulle respektera varandra, fastän man inte alltid kommer överens (Kvarme et al., 2010).

Kvarme et al. (2010) beskriver det fjärde temat som behandlar elevernas vilja och önskan om att få ett slut på mobbningen. Ungdomar önskar att någon vuxen person reagerar på mobbning direkt då det händer. Ungdomar vill ha stöd i diskussioner och möten mellan mobbaren och den som utsätts för mobbning. Ungdomar önskar att skolan har ett aktivt anti-mobbningsprogram och att lärare övervakar skolgården under rasterna. Största delen av ungdomarna som deltog i studien förklarar att de har någon vän som hjälper dem då de utsätts för mobbning. Endast ett fåtal berättade att de inte har någon överhuvudtaget som skulle kunna hjälpa dem. Ungdomar upplever att de kan diskutera med skolhälsovårdaren om mobbning, som i sin tur kan samarbeta med övrig personal för att få ett slut på mobbningen (Kvarme et al., 2010).

Catanzaro (2011) beskriver i sin artikel sin studie som utfördes i Storbritannien, Skandinavien och i Nordamerika. Studien fokuserar på aggressioner bland kvinnliga ungdomar. Muntliga aggressioner emot den mobbade påverkar offrets emotionella nivå kortvarigt och långvarigt. Med tiden kan de muntliga aggressionerna gå över till fysisk mobbning. Tävling gällande vem som bäst når skönhetsideal, ilska över orättvis behandling i skolan, sexuella trakasserier, avundsjuka, och ett behov av makt för att vinna respekt och popularitet är faktorer som utlöser aggressioner bland kvinnliga ungdomar. Faktorer som utlöser aggressioner framkommer ofta redan i barndomen, men det är i ungdomsåldern som aggressionerna når sin topp eftersom flickorna i den åldern är betydligt känsligare. Mobbning och aggression bland kvinnliga ungdomar förekommer som onda blickar, utfrysning, baktalande och användning av glåpord.

Flickor som utövar mobbning kan gentemot vuxna ge ett sken av att vara ytterst civiliserade och vänliga. Kvinnliga ungdomar mobbar på grund av att det egna självförtroendet, som ofta varit starkt i lägre åldrar, ska behållas på en så hög nivå som möjligt. Både flickor och pojkar bildar hierarkiska grupper. Den största och starkaste gruppen är mest populär, medan de mindre och svagare grupperna ofta blir utsatta för aggressioner och mobbning. De mobbade blir ofta retade på grund av deras hudfärg, kroppsform och klädsel (Catanzaro, 2011).

Mobbning och aggressioner påverkar den allmänna skoltrivseln. Mehta, Cornell, Xitao och Gregory (2013) fokuserar sin studie på hur mobbning påverkar trivsel och engagemang i skolan. Mobbning bidrar till lägre nivåer av engagemang och intresse för skolan. Mobbning medför att eleverna känner sig otrygga och har lägre förmåga att ta till sig av upplevelser. Elever har inget intresse för att klara sig bra i skolan, och vill inte heller delta i aktiviteter utanför undervisningen. Fastän man aktivt arbetar med antimobbningsstrategier påverkas elevernas engagemang negativt i en skola vars atmosfär präglas av en mobbning. Mobbning har således en indirekt generaliserande effekt på skolans atmosfär (Mehta et al., 2013).

De mobbade ungdomarnas välmående lider gravt på grund av den orättvisa behandlingen. Gregg och Manocha (2011) beskriver mobbning som ett fenomen som innebär stora konsekvenser för ungdomar hälsa men som kan förhindras. Författarna menar att mobbning förekommer oftare i högstadieskolor än i lägre stadier. I högstadiet möter ungdomarna utmaningar i att reglera och bearbeta impulser och känslor, och de har svårt att förstå andra människors sätt att se på saker och ting. Att ungdomarna vägrar delta i skolaktiviteter, har starka behov av att ändra på vardagliga rutiner, ger tecken på spändhet och nedstämdhet, har konstiga blåmärken och sår, upplever svåra mardrömmar och sömnsvårigheter, blir mer och mer socialt isolerad, samt upplever varierande somatiska symptom kan vara tecken på att ungdomarna utsätts för mobbning (Gregg & Manocha, 2011). Mobbning i sociala medier är ett fenomen som blir allt vanligare. Gregg och Manocha (2011) menar att man vanligen diskuterar mobbning som direkt psykisk och fysisk påverkan, medan mobbning över internet, via sociala medier och via telefoner blir allt mer förekommande (Gregg & Manocha, 2011).

Gofin och Avitzour (2012) har i sin studie undersökt hur mobbning förekommer över internet. Orsaken till att denna typ av mobbning blir allt vanligare är att man har en förändrad syn på ”den mobbade”, tröskeln för att mobba över internet är lägre, och nuförtiden har man högre krav på beteende över internet. Förståelsen av mobbning som fenomen har utvecklats mycket inom skolans ramar, medan mobbning över internet inte uppmärksammas på samma nivå.

Eftersom tekniken utvecklas hela tiden behöver mobbning över internet studeras och uppmärksammas mera. Ungefär hälften av alla medverkande i studien upplever sig ha blivit utsatta för traditionell mobbning, medan endast 14 % rapporterar att de blivit utsatta för mobbning över internet. Studien visar att de som blivit utsatta för traditionell mobbning var mer engagerade i brottslig verksamhet än de som inte blivit mobbade, missbrukade oftare användningen av internet, hade problem i relationen med föräldrarna och hade större benägenhet att själva utöva mobbning över internet. De som mobbades över internet var ungdomar som använde internet för att träffa nya människor. Fastän de mobbade endast utsattes för mobbning över internet upplevde de sin skolmiljö som våldsamt. Ungdomar som utsätts för mobbning, oavsett om det är traditionell mobbning eller mobbning över internet, upplever känslor av hopplöshet och hjälplöshet, och anser att skolan är en skrämmande och våldsam plats (Gofin & Avitzour, 2012).

Det är ytterst viktigt att ta människans unika lidande på allvar, oavsett vilken utformning den tar. Nordgren, MacDonald & Banas (2011) har i sin studie undersökt hypotesen om att människor allmänt anser att socialt lidande inte är verkligt lidande. Studien visar att socialt lidande underskattas ofta i jämförelse med fysiskt lidande. I en av delstudierna undersöktes hur högstadielärare evaluerade strategier gällande emotionell mobbning i skolan. Resultatet visar att aktivt socialt lidande höjde den förväntade nivån av lidande vid emotionell mobbning, vilket ledde till att lärare rekommenderade mer omfattande vårdåtgärder för de mobbade och större straff för mobbarna. Författarna anser att människor bör uppleva socialt lidande själva för att kunna respektera andra människors upplevelser av socialt lidande. Människors förutfattade meningar gällande socialt lidande har stor betydelse för hur personer med socialt lidande blir bemötta i samhället. Studien kan bidra med att skolor uppmärksammar de allvarliga påföljder mobbning har och korregerar riktlinjerna för bearbetning av mobbning så det sociala lidandet lyfts fram tydligare (Nordgren, MacDonald & Banas, 2011).

4.2 Bearbetning av mobbning i skolmiljön

Varje skola bör ha en strategi för att bearbeta mobbning som hela personalen är medveten om, har förmåga att utöva vid behov, och aktivt uppdateras. Power-Elliot och Harris (2012) har i sin studie undersökt kuratorers strategier för att bearbeta mobbning i skolmiljön. Studien visar

att kuratorer sällan ignorerar fall av mobbning. Kuratorer arbetar aktivt i olika projekt vars mål är att förebygga och förhindra våld, mobbning och droganvändning i skolmiljön. Kuratorer följer etiska riktlinjer i sitt arbete som betonar vikten av att skydda elevernas sociala välmående. Föräldrar, elevvårdsgruppen, hälsovårdare och lärare involveras i antimobbningsarbetet. Kuratorer arbetar även för att involvera samhället för att ur ett bredare perspektiv skapa strategier för att bearbeta mobbning. Kuratorerna som deltog i studien tog inte på sig ansvaret att disciplinera mobbaren. Kuratorerna menade att de hade en terapeutisk roll i skolan och disciplineringen skulle strida mot denna terapeutiska roll. Kuratorer arbetar interaktivt med mobbaren och den mobbade, men inte lika frekvent som med det förebyggande arbetet. Kvinnliga kuratorer har mer kontakt med de mobbade ungdomarna än manliga kuratorer. I studien hittades ingen koppling mellan hur aktiva antimobbningsprogram skolan använde och nivån av kuratorernas delaktighet i antimobbningsutbildningar och förmåga att bearbeta mobbningen i skolan. Oavsett om de deltagande kuratorerna hade deltagit i antimobbningsutbildningar eller inte skulle kuratorerna inte ignorera mobbning. Kuratorer har en ytterst viktig roll i både det förebyggande och det direkta arbetet för att bearbeta mobbning (Power-Elliot & Harris, 2012).

Raynor och Wylie (2012) har i sin studie forskat kring elevers syn på framgångsrika metoder för att bearbeta mobbning. Den största delen av de deltagande eleverna hade varit involverade i någon form av mobbning. En del eleverna hade blivit utsatta för mobbning, en del hade varit åskådare och en del hade utövat mobbning. De vanligaste formerna av mobbning som förekommer är användning av glåpord, spridning av rykten, våld och hot av våld, samt diskriminering på grund av etnicitet, religion och sexualitet. Skolor med utvecklade strategier för att motarbeta mobbning har mindre förekomst av mobbning. Hur väl eleverna var medvetna om antimobbningsstrategiern påverkade ungdomarnas upplevelser av mobbning. Om eleverna upplever att skolan är aktivt involverad i att motarbeta mobbning, och är det mindre sannolikt att de är involverade i mobbning. En del av eleverna som deltog i studien upplevde dock att det inte fanns några strategier överhuvudtaget för att motarbeta mobbning i skolan. De deltagande eleverna försökte självmant söka hjälp och stöd från skolans personal, föräldrar, och andra vuxna för att bearbeta mobbningen. De kunde även försöka diskutera med den som mobbade och i vissa fall agera på samma sätt som mobbaren gjorde (Raynor & Wylie, 2012).

Lärare spelar en viktig roll i skolans antimobbningsarbete. Kokko och Pörhälä (2009) ser lärare som värdefulla resurser antimobbningsarbetet. Studien fokuserar på lärares upplevelser

av mobbning och hur upplevelserna påverkar lärarens arbete. Studien visar att lärare känner mer empati för de elever som utsätts för mobbning om de själva blivit mobbade under sin ungdomstid. Lärare som blivit utsatta för mobbning förstår bättre hur de mobbade eleverna känner sig än de lärare som inte blivit mobbade. Lärarens egen erfarenhet av mobbning påverkar inte nivån av engagemang läraren har för att motarbeta mobbning och inte heller hur väl de kan identifiera fall av mobbning. De lärare som blivit mobbade har bättre förmåga att förstå mobbningens variationer, och de har en bättre förståelse för hur svårt det kan vara för en utomstående att identifiera fall av mobbning och att få stopp på aktiviteten. En känsla av empati hos lärare gentemot de mobbade fungerar som en god grund för att bearbeta fall av mobbning (Kokko & Pörhölä, 2009).

Föräldrarnas delaktighet i det aktiva antimobbningsarbetet har Gregg och Manocha (2011) undersökt i sin studie. Författarna menar att föräldrar bör få en klar strukturerad plan för antimobbningsarbetet och en möjlighet att delta i uppföljande möten så att planens framskridning kan evalueras och diskuteras. Ett samarbete bör främjas mellan föräldrar, professionella inom hälsovården, lärare och skolans organisation. Klara strukturer krävs för att upptäcka fall av mobbning och ge redskap för att bearbeta varierade situationer av mobbning. Klara strukturer ger redskap för en tidig upptäckt, bedömning av svårighetsgrad och påverkan, rådgivning och stöd, samt riktlinjer för hur man utvecklar en plan för att bearbeta fall av mobbning. Klara strukturer ger även en bredare syn på de samarbetande deltagarnas roller och uppgifter. Med ett välutvecklat stöd involverande föräldrar kan mobbning lättare identifieras, bearbetas och förebyggas. Klara strukturer bidrar med utbildning om mobbning för föräldrarna. Föräldrarna uppmuntras att behålla sig lugna och inte kontakta mobbarens föräldrar, utan istället arbeta i ett samarbete med andra deltagare i antimobbningsgruppen för att hantera situationen (Gregg & Manocha, 2011).

Det finns olika faktorer som påverkar hur väl skolan kan förebygga och bearbeta mobbning. Sairanen och Pfeiffer (2011) har i sin studie undersökt hur ofta och på vilka sätt högstadielärare i Finland arbetar med mobbning. Resultatet visar att 97 % av de deltagande lärarna har diskuterat mobbning med sina elever, 11 % informerade att de inte hade antimobbningsprogram i den skola de arbetade i, 2 % rapporterade att antimobbningsprogrammet inte var aktivt, och 4 % rapporterade att de inte visste om det fanns något antimobbningsprogram i skolan. Studien visar att lärare involverar andra vuxna, den som utsätts för mobbning och den som mobbar för att bearbeta fall av mobbning. Andelen lärare som väljer att ignorera mobbning är mycket låg. Studiens resultat är konsistenta med

Olweus antimobbningsprogram som står som grund för de antimobbningsstrategier som används i Finland. Lärare som deltagit i antimobbningsutbildningar har större förmåga att bearbeta mobbning. Lärare som deltog i studien och hade deltagit i antimobbningsutbildningen rapporterade att de sällan ignorerade mobbning. Lärare som inte deltagit i utbildningen upplevde sig osäkra i att ta tag i mobbningen. Att få mobbaren att förstå sina handlingar var den vanligaste antimobbningsstrategin. Största delen av de deltagande lärarna var medvetna om antimobbningsprogram som användes i skolan. Att skolans personal är medveten om antimobbningsprogrammen är den enda möjligheten för att ha ett effektivt antimobbningsystem (Sairanen & Pfeiffer, 2011).

Catanzaro (2011) har fokuserat sin studie på metoder för att minska aggressioner och mobbning bland kvinnliga ungdomar. Aktiv närvaro och stöd av föräldrar och lärare har en viktig betydelse för att minska på indirekta aggressioner bland tonårsflickor. Skolans kultur bör utvecklas, vilket kräver ett smidigt samarbete mellan lärare, föräldrar och elever. Man behöver kartlägga när mobbningen sker och var. Strukturella förändringar kan bidra till att mobbningen minskar, eftersom man kan förhindra möjligheten att vistas i utrymmen som inte övervakas av skolans personal. Ungdomar bör lära sig sociala färdigheter för att kunna bemöta andra med empati. De flickor som deltog i studien fick utöva självriktad reflektion i diskussioner kring mobbning och utöva rollspel för att öka uppmärksamhet om mobbningens påverkan. Det är viktigt att lära ungdomarna att inte vara rädda för att berätta om mobbning förekommer (Catanzaro, 2011).

Kreativa metoder kan användas för att bearbeta mobbning i skolmiljön. Joronen, Konu, Rankin och Åstedt-Kurki (2011) har i sin studie undersökt vilka effekter ett dramaprogram i skolan har på sociala förhållanden i en klass. Studien visar att användning av dramaprogram kan förbättra sociala relationer mellan eleverna, och även förhållanden mellan lärare och elever. Undersökningen genomfördes i en interventionsgrupp och en kontrollgrupp. Interventionsgruppen påvisade en klar förbättring i sociala förhållanden, medan kontrollgruppen endast en liten förbättring. Resultatet beror på att gruppverksamheten i interventionsgruppen fungerade bättre. Om dramaverksamheten hade en hög intensitet påverkades de sociala relationerna positivare. Före programmet verkställdes rapporterade interventionsgruppen en 39,7 % förekomst av mobbning och kontrollgruppen en förekomst på 30,2 %. Efter programmet var förekomsten av mobbning i interventionsgruppen 33,8 % och i kontrollgruppen 28,6 %. Joronen et al. (2011) undersökte även hur dramaprogrammet påverkade på elevernas upplevelser av mobbning i skolan. Innan dramaprogrammet

verkställdes rapporterade 58,8 % av deltagarna i interventionsgruppen och 37,7 % i kontrollgruppen att de hade blivit mobbade minst en gång under det senaste året. Efter programmet avslutades sänktes antalet i interventionsgruppen till 38,1 %, men ökade i kontrollgruppen till 39,3 %. Studiens resultat som helhet påvisar förbättrade sociala relationer i klassen och en minskad förekomst av mobbning i och med användning av ett dramaprogram. Dramaprogrammet gav eleverna möjlighet att uttrycka sin personlighet och sina tankar (Joronen et al., 2011).

För att bearbeta mobbning i skolan kan man använda program som är specifikt utvecklade för syftet. Kyriakides, Creemers, Muijs, Reker-Mombarg, Papastylianou, Petegem och Pearson (2012) har sin studie undersökt användningen av programmet ”Dynamic Approach for School Improvement” (DASI) som hjälpmedel för skolan att bearbeta fall av mobbning och minska förekomsten av mobbning. Undersökningen genomfördes i 15 skolor per deltagande land. De deltagande länderna var Belgien, Cypern, England, Grekland och Holland. DASI innehåller övningsprogram, riktlinjer, mekanismer för evaluering, utveckling av strategier och planer samt formativa utvecklingar av DASI-implementering. En handbok utvecklades som presenterar den teoretiska referensramen och erbjuder förslag för hur skolor kan bygga upp strategier för att förebygga mobbning samt förbättra undervisningen i skolan. Strategierna och planerna bidrar med kunskap om mobbningens fenomen och metoder för att bearbeta mobbning. Handboken riktar till studerande, lärare och föräldrar. DASI används för att engagera studerande, föräldrar och lärare i att rapportera alla fall av mobbning och ger även hjälpmedel för att ingripa. Studiens resultat visar att DASI är ett effektivt hjälpmedel för att bearbeta mobbning. Skolorna som använde DASI kunde påvisa en minskad förekomst av mobbning. Eftersom studien verkställdes i olika länder visar resultatet att DASI kan användas i varierande miljöer och kulturer för att förebygga mobbning (Kyriakides et al, 2012).

4.3 Sammanfattning av de tidigare studierna

Utgående från de tidigare studierna kan det konstateras att mobbning är ett fenomen som bör tas på allvar, och ett digert arbete för att bearbeta mobbning bör utföras i varje skola. Det finns olika former av mobbning. Traditionell mobbning innebär muntlig, psykisk, fysisk och social mobbning, medan nyare former av mobbning är nätbaserad mobbning och mobbning via sociala medier. Mobbning förekommer oftare på högstadienivå, eftersom människans

utveckling i den åldern genomgår stora förändringar. Mobbning kan beroende på kön ta sig olika uttryck. Mobbning bidrar till att den utsatte känner sig hjälplös, missförstådd, otrygg och sårad, och kan bidra med svåra konsekvenser för den mobbades framtid. Därför är det ytterst viktigt att arbeta för att förebygga och stoppa mobbning i skolmiljön.

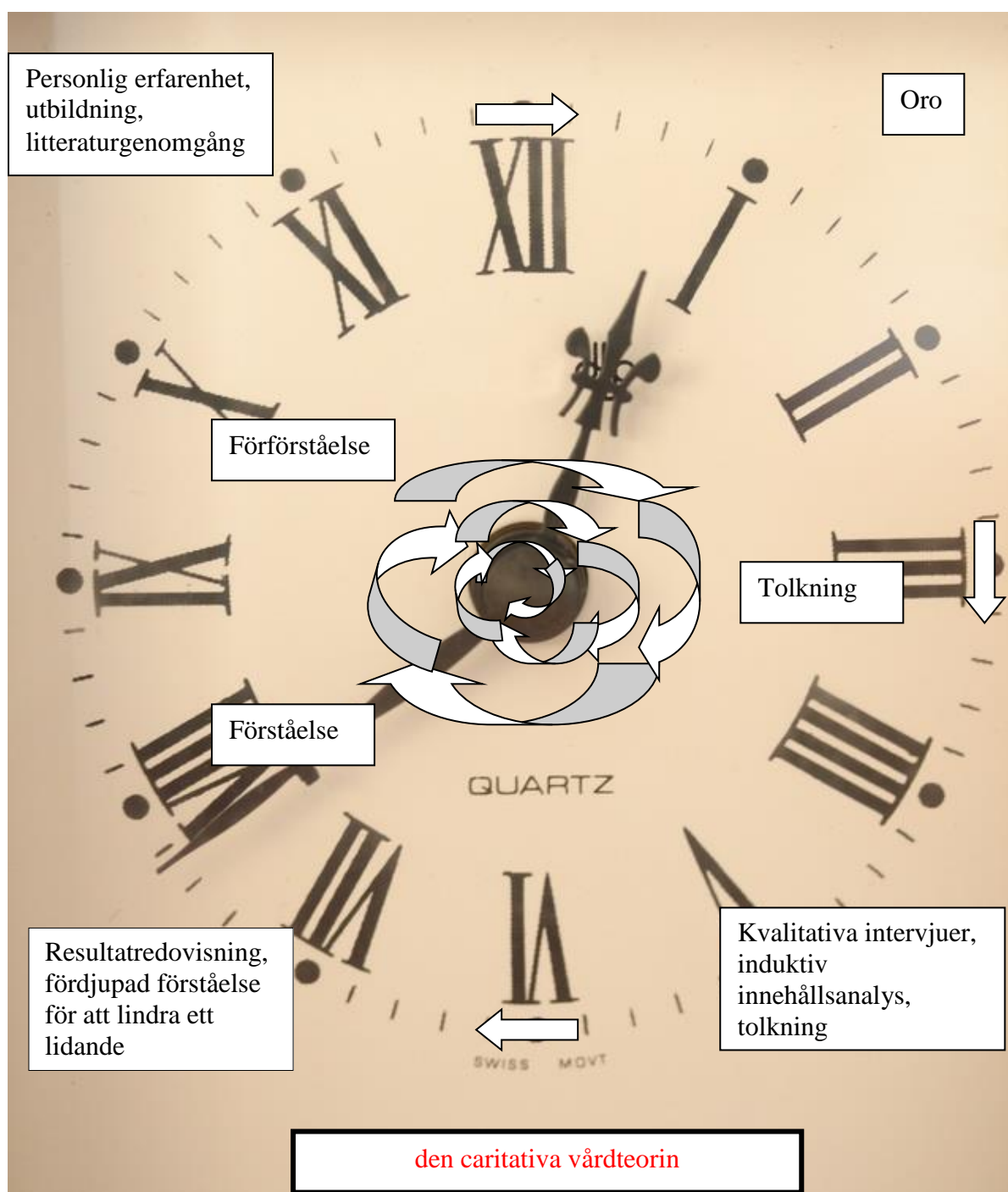
Det finns många olika sätt för att bearbeta mobbning i skolan. Vikten av att ha ett fungerande antimobbningsprogram i skolan betonas. Hela skolans personal bör vara involverad och uppdaterad om det arbete skolan gör för att bearbeta mobbning. För att bearbeta mobbning krävs ett fungerande och heltäckande samarbete mellan kuratorer, social- och hälsovården, skolorna, kommunen, eleverna och föräldrarna. En utbildning för hur man kan bearbeta mobbning kan vara till god nytta. Kreativa sätt som involverar eleverna och deras synpunkter och tankar, samt ger dem möjlighet att uttrycka sig och sin personlighet, visar sig vara effektiva för att bearbeta mobbning. Eleverna bör vara medvetna om vilka antimobbningsstrategier som används i skolan för att även de ska kunna vara engagerade i antimobbningsarbetet. Genomgången av de tidigare studierna visar klart att man i varje skola bör ta tag i mobbning och satsa på att stöda den mobbade för att förhindra komplikationer i framtiden. Kuratorer spelar en central roll i att lindra den mobbades lidande. En vårdande relation medför att kuratorn och den mobbade samarbetar för att behandla den mobbades upplevelser och strävar efter en ljus framtid för den utsatte. Ingen artikel hittades som skulle behandla kuratorernas syn på att vara delaktig i att lindra ett lidande. Därmed bidrar denna studie med nytta för att bättre förstå det arbete som utförs för att bearbeta mobbning i skolmiljön.

5 SYFTE, FRÅGESTÄLLNINGAR OCH DESIGN

Syftet med denna studie är att fördjupa förståelsen för lindrande av lidande. Utgående från mitt hälsovårdaryrke, och den personliga upplevelsen jag har av att vara mobbad, känner jag en stark oro för ungdomar som blir mobbade och det lidande de genomgår. Jag oroar mig för hur ungdomarnas hälsa och framtid påverkas av mobbningen och lidandet. Därmed känner jag en stark passion för att arbeta för att förebygga och bearbeta mobbning och lindra de mobbade ungdomarnas lidande. Jag önskar i och med denna studie nå en förståelse av vad man kan göra för att lindra de mobbade ungdomarnas lidande och därmed främja ett taktfullt lindrande av ett lidande. Frågeställningarna för denna studie är därmed:

- 1) Vad innebär det att lindra ett lidande?
- 2) Vad kan vårdaren göra för att lindra de mobbade ungdomarnas lidande?
- 3) Hur upplever vårdaren sin roll i att lindra ett lidande?

Jag önskar att studien kan bidra med en större förståelse för vad det innebär att lindra ett lidande, och hur vårdaren kan vara delaktig i att lindra de mobbade ungdomarnas lidande. Den mobbade eleven anses vara den lidande människan och kuratorn fullgör rollen vårdare och är delaktig i att lindra lidandet hos den mobbade eleven. Studien genomförs i anknytning till ungdomsenkäten Luppen. Genomförandet av studien beskrivs i en design (figur 2). Bilden av uret i designen är tagen från Microsoft Word Clipart.



Figur 2, Design

I urverket finns en kraftkälla som hjälper visarna att röra sig framåt i en jämn takt. Min oro för de mobbade ungdomarna och ett behov av fördjupad förståelse för hur man kan lindra de mobbade ungdomarnas lidande sätter min förförståelse på spel, vilket metaforiskt får kraftkällan i uret att gå i otakt. För att återfå takten, vilket även kan relateras till att återfå eller skapa ett taktfullt vårdande, önskar jag i och med studien uppnå en större förståelse av hur de mobbade ungdomarnas lidande kan lindras. Min förförståelse byggs upp av

litteraturgenomgången, mitt teoretiska perspektiv, min utbildning och min levda erfarenhet. Litteraturgenomgången har bidragit till en förståelse av mobbningens fenomen, mobbningens förekomst idag och olika strategier för att bearbeta mobbning. Min utbildning till hälsovårdare bidrog till en förståelse av samma fenomen som litteraturgenomgången, men utgående från den vårdandes perspektiv. Den viktigaste delen av min förförståelse anser jag vara min egen levda erfarenhet av att vara mobbad och uppleva lidandet mobbningen medför. Denna del av förförståelsen bidrar till en mycket nära relation till studien, en förståelse för vad de mobbade ungdomarna genomgår, och en levd upplevelse av att vara i behov att få lindring för sitt lidande. Mitt teoretiska perspektiv, den caritativa vårdteorin, fungerar som urtavla och är en bas för allt skeende i förståelseutvecklingen. Min förförståelse, min oro, studiens genomförande och resultatredovisningen utgör ramverket i uret. Den hermeneutiska processen, den hermeneutiska spiralen i designen, verkställs inom detta ramverk och bidrar till att en djupare förståelse ska skapas och en takt ska återfås.

För att uppnå en fördjupad förståelse, skapa ett taktfullt vårdande, utfördes semistrukturerade intervjuer av sju stycken kuratorer. Intervjuerna transkriberades och analyserades med hjälp av en induktiv innehållsanalys, vilket är en del i tolkningsprocessen som gör det möjligt för mig att gå in och studera delarna och bilda kategorier. Resultatet tolkas mot min förförståelse och mitt teoretiska perspektiv för att nå en ny förståelse som fördjupar eller förändrar min förförståelse. Studien genomfördes därmed enligt studiens metodologi, hermeneutiken, och den hermeneutiska spiralen som illustreras i designen. Helenius (1990) menar att förförståelsen inte kan skiljas från tolkningen, eftersom tolkningen bygger på förförståelsen, och att tolkningen inte heller kan skiljas från förståelsen, den nya helheten (1990). Mitt teoretiska perspektiv, den caritativa vårdteorin, fanns ständigt närvarande i studiens process och bidrog med en stadig och trygg grund att stå på, samt i tolkningen möjliggör fördjupning i förståelsen för hur man kan lindra den mobbade elevens lidande.

II NY FÖRSTÅELSE

6 CENTRALA BEGREPP

För att underlätta förståelsen av fenomenet mobbning och det lidande det kan medföra redogörs begreppen lindrande för lidande och mobbning. Lindrande av lidande är studiens kärnbegrepp och mobbning studiens kontextbegrepp. Det är i mobbningen som lidandet tar form och behovet för lindrande av lidande skapas. Lindra lidande beskrivs i enlighet med den caritativa vårdteorin, vilket även är det teoretiska perspektivet i avhandlingen. För att beskriva begreppet mobbning används relevant litteratur.

6.1 Lindra lidande

Ungdomar som mobbas lider i den situation de ofrivilligt utsätts för. Katie Eriksson (1994) menar att lidande innebär ett plågotillstånd hos människan. Lidandet är en kamp, människan upplever rädsla, ångest och oro i lidandet och kan även vara orsaken till lidandet. Då lidandet pågår och tar över hela människan kan hon eller han inte dela med sig av sitt lidande. Människan kan uppleva kroppsligt, andligt och själsligt lidande. Hoppet spelar en stor roll i lindrandet av ett lidande. För att lidandet ska kunna lindras är hoppets existens ytterst viktigt. För att lidandet ska kunna lindras bör det pågående hotet försvinna. Varje människa upplever lidande och i lidandet är hon ensam. Människan kan bli ängslig i sitt lidande om en känsla av rädsla och skam förekommer. Lidandet är alltid unikt och uttrycks personligt. Människan kan ha svårigheter med att uttrycka sitt lidande (Eriksson, 1994).

Eriksson (1994) beskriver att det finns tre former av lidande: sjukdomslidande, vårdlidande och livslidande. Livslidandet är det som kan förknippas med den mobbade elevens lidande, lidandet som uppkommer i samband med det unika livets gång. I livslidandet tas det självklara bort från människan och påverkar hela människans livssituation och väsen. Lidandet finns ständigt närvarande i människans liv men hon försöker alltid eliminera sitt lidande, höja sig över det, förneka det, fly från det eller försonas med det (Eriksson, 1994). Lindström et al. (2010) menar att försoning innebär en möjlighet att inta en caritativ hållning. Att vara försonad innebär att vara närvarande i den aktuella livssituationen. Försoning innebär även att man kan leva med en ofullkomlighet gentemot sig själv och sin medvärld, men samtidigt se

en väg framåt och en mening i den aktuella livssituationen. En människa som inte upplever försoning har svårt att gå ut från sig själv (transcendera) och har således svårt att kunna förmedla kärlek till en medmänniska. Försoningen refererar till lidandets drama. En lidande människa strävar efter bekräftelse i sitt lidande. Försoning innebär en förändring, en ny helhet formas i stället för den som människan förlorat i sitt lidande. I försoningen betonas offrandet och försoning är en nödvändig förutsättning för caritas (Lindström et al. 2010, refererad i Alligood & Marriner-Tomey, 2010).

För att den mobbade ska kunna gå vidare med sitt liv bör han eller hon behandla sina upplevelserna och det lidande de upplever bör lindras. Enligt Eriksson (1994) är lidandet är en oskiljaktig del av livet, men trots detta vill människan inte lida. Människan har olika sätt att lindra sitt lidande. Människan försöker eliminera lidandet, höja sig över sitt lidande, förneka sitt lidande och fly från det, underkasta sig sitt lidande, eller hitta mening med sitt lidande. Människan genomgår en kamp för att befria sig från sitt lidande, eller alternativt försona sig med det (Eriksson, 1994). Kuratorer, i rollen som vårdare, spelar en viktig roll i att lindra lidandet hos den som blir mobbad. Eriksson (1994) menar att hur väl vi kan möta och lindra det mänskliga lidandet beror på hur vi förhåller oss till vårt eget lidande. Vårdaren ska alltid möta den enskilda människans lidande unikt, inte jämföra det med någon annans lidande, och inte heller försöka förklara eller tolka det. Människan kan hitta mening med sitt lidande genom att ha möjligheten att offra någonting. Människan försöker frambära offer för att försona sig med det lidande hon upplever. Då människan möter sitt öde kan försoningen fungera som en kraft för att orka kämpa med sitt lidande. Försoningen har sin grund i Guds kärlek, därmed är kärlek och försoning synonymer. Människan måste offra någonting för att Guds kärlek och den själviska världen ska förenas, och därmed når människan en försoning (Eriksson, 1994).

Eriksson (1994) menar att det krävs hopp för att kunna lindra ett lidande. Upplevelsen av hopp är förenat med ömsesidighet av givande och tagande, att ha vetskap om att det går att övervinna lidandet. Då människan ser lidandet som subjektivt får lidandet en mening. Denna kamp medför hopp. Människan ska göra lidandet till ett objekt för en livskamp. Grunden för att lindra ett lidande ligger i kärleken. Människan behöver uppleva kärlekshandlingar upprepade gånger. Kärlek, tro och hopp utgör grundstenarna för att lindra ett lidande. Tröst får den lidande människan en tro på det goda vilket ger hopp i lidandet. Människan strävar efter att lindra sitt lidande, men det uppstår situationer då människan helt enkelt inte längre har ork och mod för att kämpa vidare. Oavsett lidandets omfång bör människans värdighet

alltid respekteras. Människan behöver känna trygghet i att det finns kärlek och tröst till förfogande, en källa för bekräftelse, och någon som kan ge den lidande människan mod att kämpa. Att möta en människas lidande är en helig akt som bör värderas och respekteras. En ödmjukhet och en kravlös kärlek krävs för att en lidande människa ska känna sig uppmärksammas. Då människan upptäcker sin ensamhet i sitt lidande står hon inför ett val; antingen kämpa eller gå in i ensamheten, göra sitt lidande till en källa för utveckling eller en hämmande faktor (Eriksson, 1994).

Eriksson (1994) menar att människan behöver få sitt lidande bekräftat för att kunna se lidandet som en resurs. Människan kan få lidandet bekräftat i och med att hon delar med sig av sitt lidande till en konkret eller abstrakt annan. Vårdare behöver alltid sträva efter att lindra ett lidande, men man bör vara medveten om att allt lidande inte kan lindras. Trots detta ska vårdare göra sitt allt för att försöka lindra alla typer av lidande. Den lidande människan bör känna sig välkommen, respekterad och uppmärksammas i vårdmiljön. Att lindra ett lidande innebär att inte kränka människans värdighet, att inte missbruka sin maktposition och att förse den lidande människan med den vård hon behöver. Enkla handlingar som en vänlig blick, ett ord eller en beröring, kan medföra en ärlig känsla av omsorg. Vårdaren bör möta lidandet med mod. Den lidande människan bör känna sig älskad, bekräftad och förstådd, mötas med värdighet, och uppleva att hon har rätt att lida. Vårdaren bör sätta vikt på att bidra med den vård, stöd och behandling som den lidande människan behöver (Eriksson, 1994).

6.2 Mobbning

Kirves (2014) betonar att mobbning skadar alla involverades välmående, men kan vara mycket svårt att identifiera. Man behöver mycket kunskap om vad mobbning egentligen innebär för att kunna förebygga, förhindra och ingripa vid fall av mobbning. Mobbning sker ofta i grupp och innefattar speciella drag som skiljer verklig mobbning från gräl och konflikter som hör till barndomen och ungdomstiden. Det är viktigt att definiera mobbning som begrepp så man kan behandla fenomenet och välja de rätta metoderna för att förhindra mobbning. Typiskt för mobbning är att den upprepas och är medveten. Mobbning förekommer i såväl psykisk som fysisk form. Definitionen utformad av Olweus (1973) används mycket ofta. Olweus (1973) menar att en individ som mobbas blir upprepade gånger utsatt för negativa handlingar av en eller flera individer inom en specifik tid. Då man

definierar mobbning ska man aldrig utesluta barnens och ungdomarnas egna subjektiva upplevelser. Den individuella människan har sin egen upplevelse av situationen och en individuell tolerans för att klara av olika händelser. En enskild händelse kan orsaka svår rädsla hos ett barn, medan en annan kan klara av att ignorera händelsen och gå vidare (Kirves, 2014).

Kirves (2014) menar att direkt mobbning innebär medvetna handlingar som av slag, sparkar, stulna föremål, hot och användning av glåpord. Indirekt mobbning innebär att man sprider rykten, ljuger, talar bakom ryggen och medvetet utlämnar den utsatta personen från resten av gruppen. Indirekt mobbning kallas även relationell eller social aggression då mobbningens fokus ligger på att förstöra någons vänskap. Den utsatte isolerar sig från bekantskapskretsen och samhället. Mobbning sker inte endast mellan mobbaren och den mobbade. Medhjälpare, förstärkare, försvarare och utomstående är delaktiga i mobbningen. Rollerna är ofta bestående. Medhjälparen stöder och hjälper mobbaren och är därmed aktivt deltagande i mobbningen. Förstärkaren skrattar och uppmuntrar mobbningen och därmed upprätthåller aktiviteten. Försvararen ställer sig på den mobbades sida och försöker aktivt få ett slut på mobbningen. Den utomstående vill inte bli inblandad i verksamheten. Deltagarna är medvetna om att mobbningen är fel, men på grund av grupstryck deltar allt flera i mobbningen. Deltagarna vill inte förändra den nuvarande situationen, eftersom det finns en rädsla för att själv bli utsatt för mobbning (Kirves, 2014).

Kirves (2014) förklarar att mobbning helhetsmässigt påverkar den mobbades tillväxt och utveckling och har långvariga konsekvenser för framtiden. Mobbning medför en stor risk för marginalisering, sänker självförtroendet, ökar risk för depression och ångest och kan medföra självdestruktiva tankar hos den utsatte. Unga som mobbar löper större risk för att bli kriminella i framtiden och har större benägenhet att fortsätta med mobbning av andra i vuxenlivet. Mobbning kan medföra problem i relationer med andra människor för såväl mobbaren som den mobbade. Mobbning har en negativ påverkan även på ungdomar som befinner sig i samma miljö som mobbaren och den mobbade och bevittnar mobbningen. Om man inte reagerar på mobbningen försätts ungdomarnas psykiska och fysiska välmående i stor fara (Kirves, 2014). Enligt Mäki et al. (2011) är vänskaper viktiga för alla ungdomar och betydelsen av att ha vänner ökar med åren. Vänskaper är i första hand källor till glädje och stöd, men även problem kan förekomma som försvårar den unga människans positiva utveckling. Det kan vara svårt att upptäcka mobbning och det är viktigt att kunna särskilja mobbning från bråk och konflikter. Ungdomar delar inte med sig av sina problem om man

inte frågar dem hur de mår. Unga kan ha svårt att sätta ord på sina upplevelser av mobbning, hot, manipulation och utfrysning. Mobbning är den vanligaste och mest problematiska formen av stridigheter som uppstår mellan ungdomar i skolan. Mobbade individer mår dåligt och de upplever endast lite positiv växelverkan med andra i samma ålder. Detta kan resultera i en nedsatt jagbild och självkänsla hos ungdomarna och de sociala förmågorna blir bristfälliga. Depression, social ångest och svårigheter med tillit till andra människor kan vara följder av mobbning (Mäki et al., 2011).

7 STUDIENS GENOMFÖRANDE

I studien användes kvalitativa semistrukturerade intervjuer som datainsamlingsmetod. Jag har i studien intervjuat sju kuratorer som arbetar med mobbade högstadieelever. Syftet med studien är att fördjupa förståelsen för vad det innebär att lindra ett lidande, vilket jag önskar intervjuerna och studien i sin helhet ska ge svar på. Jag valde att utföra en kvalitativ studie, eftersom Forsberg och Wengström (2008) menar att en kvalitativ studie strävar efter att beskriva, förstå, förklara och tolka ett fenomen (Forsberg & Wengström, 2008). Studien följer Kvaless och Brinkmanns riktlinjer för hur man utför kvalitativa intervjuer. Intervjuerna analyserades med hjälp av en induktiv innehållsanalys beskriven av Elo & Kyngäs. Den induktiva innehållsanalysen representerar en del av den hermeneutiska tolkningsprocessen. Innehållsanalysen möjliggör att delarna av den helhetsbild jag fått av att lindra ett lidande, med ursprung i de utförda intervjuerna, kan studeras ytterligare. Ett resultat tar gradvis form som tolkas mot förståelsen och det teoretiska perspektivet, och därmed förhoppningsvis nå en fördjupad förståelse för att lindra ett lidande.

7.1 Kvalitativ intervju

Kvale och Brinkmanns reflektioner kring konsten att intervjua har bidragit till att jag fått fundera över mitt sätt att intervjua. Kvale och Brinkmann (2012) menar att en kvalitativ intervju innebär ett socialt samspel mellan intervjuaren och den som blir intervjuad och ska bidra med ny kunskap. Intervjuaren har ansvaret för att samla in relevanta data (Kvale & Brinkmann, 2012). Den erfarenhet jag har av att intervjua är liten, men jag känner att jag var väl förberedd på denna utmaning. Jag upplever mig vara väl inläst på mobbningens fenomen och de allmänna riktlinjer och tillvägagångssätt skolor arbetar med vid mobbningsfall. Kvale och Brinkmann (2012) förklarar att intervjuarens förmåga att samla in data ligger på den erfarenhet och personliga omdöme intervjuaren har. Intervjuaren behöver kunskap om temat intervjun ska behandla för att kunna ställa följdfrågor (Kvale & Brinkmann, 2012), och därmed verifieras min förmåga att utöva intervjuer. Jag har även den egna levda upplevelsen av mobbningen, vilket ger mig en omfattande och personlig relation till ämnet. Jag har även läst mig in på lidandets och lindrande av lidandets betydelser. Min förståelse finns beskriven i kapitel två till sex.

Intervjuguiden gav en struktur för vad intervjuerna ska innehålla för typ av frågor, men eftersom den är semistrukturerad hade jag friheten att ställa följdfrågor som passar situationen och diskussionerna. Därmed kan jag relatera mitt sätt att intervjua till Kvales förklaring av intervjun som en konst och ett hantverk. Kvale och Brinkmann (2012) menar att intervju som datainsamlingsmetod är en konst som omfamnar intuition, kreativitet, improvisation och regelbrott. Intervjuteknikerna kan användas på ett mer personligt vis. Intervjuaren har en frihet och självständighet i det praktiska arbetet. Att intervjua kan även ses som ett hantverk. Då kräver intervjuandet speciella färdigheter och en medvetenhet om och användning av det egna omdömet. Intervjuaren samlar på sig kunskap om olika former av intervjuteknik och relevant kunskap om ämnet som ska behandlas i intervjun (Kvale & Brinkmann, 2012). Båda sätten att se på intervju som datainsamlingsmetod är enligt Kvale och Brinkmann (2012) legitima sätt att producera kunskap. Författarna menar att professionell intervjukunskap handlar om teoretisk reflektion över hur kunskap produceras och hur intervjun kan utföras i praktiken (Kvale & Brinkmann, 2012). De etiska aspekterna som beaktades i intervjuerna finns redovisade i kapitel 7.3. Enligt Kvale och Brinkmann (2012) ska även etiska frågor gällande intervjupraktik övervägas och beaktas (Kvale & Brinkmann, 2012).

Inför intervjustudien var det intressant att bekanta sig med Kvales fem stadier av känslodynamik som uppstår under studiens gång. Kvale och Brinkmann (2012) menar att dessa fem faser kan vara problemområden under intervjuprocessen som är viktiga att igenkänna och beakta under studiens gång. Jag kände mig mer föreberedd på den arbetsprocess som intervjuundersökningen innebär. Jag känner igen mig i de tre första faserna gällande entusiasm, citeringsfasen och den tysta fasen. Kvale (2012) menar att intervjustudien börjar med den antipositivistiska entusiasmens fas. Då inleds projektet med entusiasm och engagemang för problemet och en stark vilja att utföra en realistisk och naturlig studie. Den kvalitativa studien ska vara meningsfull för mänskligheten. Citeringsfasen inleds efter forskaren har bandat intervjuerna och är intensivt engagerad i deltagarnas berättelser. Ett personligt engagemang har utvecklats och intervjuaren har börjat identifiera sig med deltagarna i projektet. Forskaren delar med sig av citat från intervjuerna med andra kollegor för att påvisa sitt engagemang och intresse. Fasen av tystt arbete inleds då processen lugnat ner sig och utskrivningen och analysen är igång (Kvale & Brinkmann, 2012). Kvale (2012) beskriver även en aggressiv tystnad som pågår en lång tid efter att forskaren haft kontakt med deltagarna men inga resultat har ännu presenterats dock svår tidspress (Kvale & Brinkmann, 2012), men detta har jag inte identifierat mig med. Tidsplanen för studien har hållit väl. Jag

känner dock igen svårigheterna med att förvandla intervjusituationernas upplevelser till utskrivet material, vilket Kvale (2012) kallar den slutliga utmattningsfasen. I denna fas har forskaren bearbetat materialet en längre tid och övergått till att systematiskt utforma en slutrapport. I detta stadium förstår forskaren att upplevelserna intervjuerna bidrog med inte helt och hållet kan förmedlas till läsarna (Kvale & Brinkmann, 2012). Resultatet utformas mer strukturerat och det är utmanande att förmedla kuratorernas djupgående reflektioner. Med hjälp av tolkning mot den caritativa vårdteorin upplever jag att kuratorernas djupaste budskap förmedlas på ett smidigt sätt i slutrapporten.

7.1.1 Intervjuundersökningens sju stadier

Intervjuundersökningen verkställdes enligt Kvale och Brinkmanns sju stadier för att utföra en intervjuundersökning. Jag började med att utforma intervjufrågor efter studiens syfte och frågeställningar, vilket Kvale & Brinkmann (2012) kallar tematisering och innebär att forskaren reflekterar över varför undersökningens utförs och vad som ska undersökas (Kvale & Brinkmann, 2012). Planeringen av intervjuguiden och de praktiska faktorerna verkställdes i ett samarbete med doktorand Patrik Söderberg och HVD Lisbet Nyström för att täcka behoven i projektet Analys av ungdomsenkäten, studiens syfte och det vårdvetenskapliga perspektivet. Kunskap om ämnet insamlades i samband med utformandet av teoridelen i studien. Samtycke av kuratorer som deltagit i "Ungdomsenkäten" jag ansökte om och intervjuerna inbokades utgående från kuratorernas intresse och tidscheman. Intervjuguiden finns presenterad i bilaga ett. Detta stadium i processen förklarar Kvale och Brinkmann (2012) som planering och detta bör utformas innan intervjuerna påbörjas. Planeringen utformas efter den kunskap man önskar uppnå. I detta stadium bör moraliska faktorer övervägas. Efter planeringen kommer man fram till den verkliga intervjun (Kvale & Brinkmann, 2012).

Intervjuerna utfördes som semistrukturerade intervjuer, det vill säga att intervjuguiden finns som stöd för intervjun med dominerar inte intervjuens förlopp. Stödord används i intervjuguiden för att ha möjlighet att ställa följdfrågor. Intervjuerna bandades med en diktafon och transkriberades till skriven form efter att samtliga intervjuer utfördes. Kvale och Brinkmann (2012) förklarar att intervjuerna bör utföras med hjälp av en intervjuguide och med ett reflekterande förhållningssätt till kunskapen som man vill uppnå samt till den

interpersonella relationen intervjuaren informanten har i intervjusituationen (Kvale & Brinkmann, 2012). Då intervjuerna var klara började jag på med utskriften. Informanternas språk ändrades inte till skriftspråk. Orsaken till detta är att jag vill hålla fast vid informanternas personliga sätt att uttrycka sig så långt som möjligt. Enligt Kvale och Brinkmann ska man efter utskriften påbörja analysen, eftersom utskriften förbereder materialet för analysen (Kvale & Brinkmann, 2012). För att analysera det insamlade materialet använde jag mig av induktiv innehållsanalys. Innehållsanalysens förlopp finns beskriven i kapitel 7.2. Induktiv innehållsanalys valdes som analysmetod eftersom metoden är bekant för mig och metoden stöder hermeneutiska principen om att nå förståelse genom helhet–del–helhet-principen. Kvale och Brinkmann (2012) menar att det insamlade materialet analyseras med hjälp analysmetoder som anses vara passande för syftet, ämnet och intervjumaterialets karaktär.

Efter analysen utvärderade jag om resultatet motsvarar de inspelade intervjuerna, resultatet verkade rimligt och utvecklade den bakomliggande teorin, samt försäkrade mig om att resultatet inte förvrängts i något skede. Detta kallar Kvale och Brinkmann (2012) för verifiering, då man kontrollerar resultatets validitet, reliabilitet och generaliserbarhet. Efter verifieringen började den slutliga rapporteringen, då resultatet av intervjuerna skrivs ner till en läsbar produkt och utformas i en beskrivande modell. Studiens resultat publiceras i samband med den sedvanliga presentationen av avhandlingen. Kuratorerna som intervjuades får möjlighet att ta del av studiens resultat och avhandlingen i sin helhet. Kvale och Brinkmann (2012) menar att rapporteringen är intervjuundersökningens sista fas då man rapporterar undersökningens resultat och de använda metoderna i vetenskapligt bekräftad form involverande beaktande av etiska aspekter.

7.1.2 Att genomföra en intervju

Att utföra intervjuerna upplevde jag vara utmanande men givande. Mitt mål var att intervjuerna skulle ta form som avslappnade, intressanta och givande diskussioner. Intervjuerna strukturerades upp i enlighet med intervjuguiden (bilaga 2), för att försäkra mig om att samtliga informanter får svara på samma frågor. Jag bekantade mig med Kvales och Brinkmanns instruktioner för att utföra en intervju för att ha en bas att stå på. Kvale och Brinkmann (2012) förklarar intervjusituationen som ett samtal mellan två deltagare som har

samma intresse. I intervjun framkommer ny kunskap och intressanta synpunkter mellan intervjuaren och informanten. Det uppstår en personlig kontakt präglad av ömsesidigt engagemang och bidrar med nya insikter i den intervjuades livsvärld (Kvale & Brinkmann, 2012).

Det var viktigt för mig att försöka göra intervjuerna så avslappnade som möjligt. Med inledande diskussion kring vem jag är, hurdan bakgrund informanten har, intervjuens syfte, intervjuguidens roll, användning av diktafonen och hur materialet behandlas försökte jag uppnå en trygghet och en pålitlighet mellan mig och informanten. Kvale och Brinkmann (2012) beskriver hur en intervju med fördel kan inledas. Informanten formar sig ofta en uppfattning om intervjuaren innan hon eller han känner sig fri att dela med sig av sina erfarenheter och känslor. Intervjuaren lyssnar uppmärksamt och visar intresse, förståelse och respekt. Därmed främjas en god kontakt mellan intervjuaren och informanten. Intervjun påbörjas med orientering då intervjuaren beskriver intervjusituationen för informanten, om syftet med undersökningen och användning av bandspelaren, samt frågar informanten om hon/han har några inledande frågor. Under intervjun delar informanten med sig av sina känslor, erfarenheter och upplevelser. Intervjuaren ska förmedla empati och trygghet så informanten känner sig bekväm i att dela med sig av sina tankar och reflektioner (Kvale & Brinkmann, 2012).

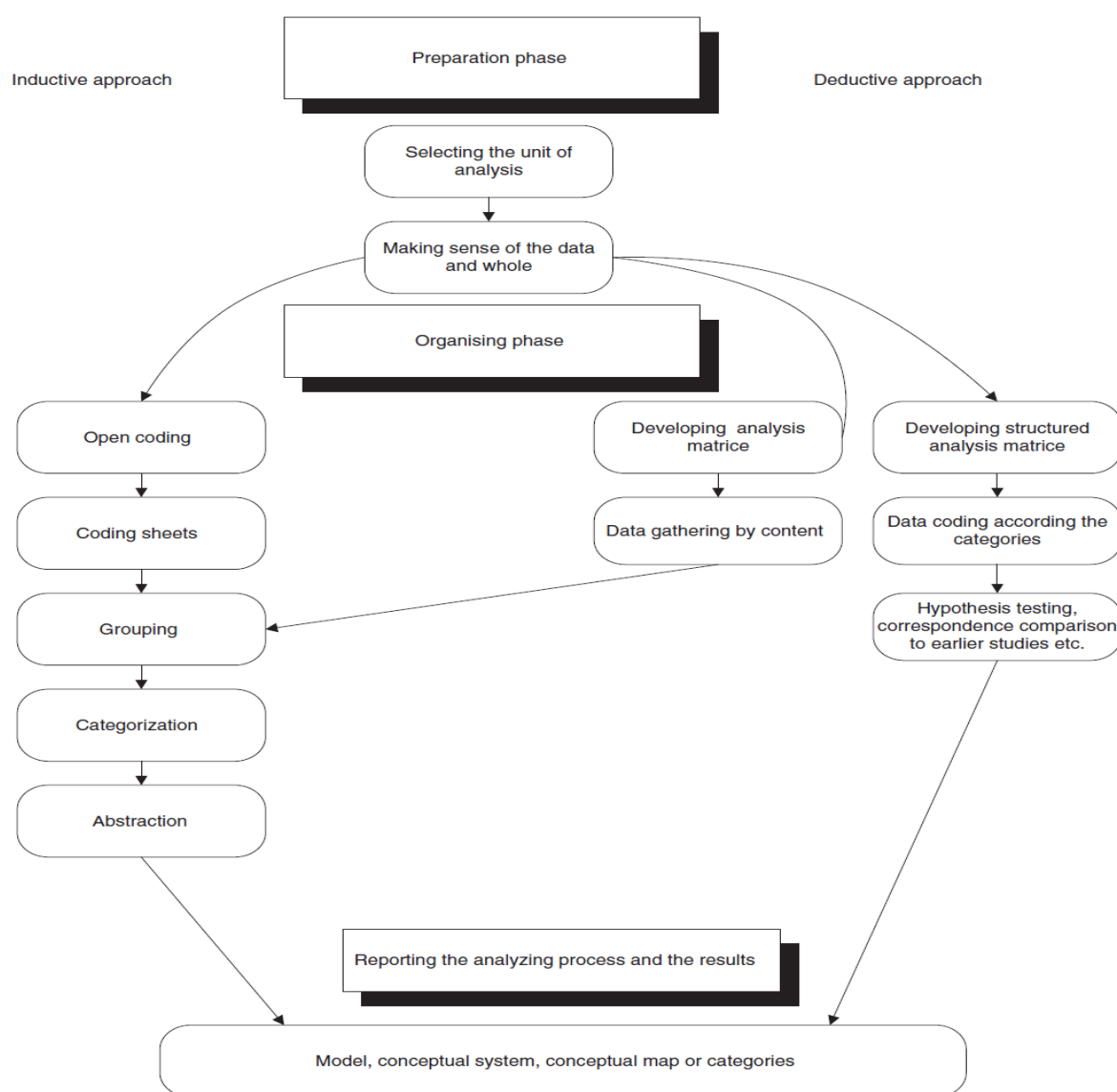
En intervjuguide utformades för att alla deltagare skulle få svara på samma frågor. Intervjuguiden är semistrukturerad så det fanns möjlighet för att ställa uppföljningsfrågor och för intervjun att leva. Intervjuguiden består av inledande, sonderande, uppföljande och specificerande frågor. Enligt Kvale och Brinkmann (2012) ger inledande frågor spontana och rika svar. Deltagaren delar med sig av sina egna upplevelser och de viktigaste aspekterna av det område som undersöks. Uppföljningsfrågor innebär att man fortsätter på det svar informanten ger på en fråga. Intervjuaren uttrycker således nyfikenhet, envetenhet och kritisk inställning. Uppföljningsfrågor kan vara i form av direkta frågor, en nickning, en paus eller ett enkelt ”mm” som uppmuntrar deltagaren att fortsätta på sitt svar. Sonderande frågor ber deltagaren att ge exempel eller beskriva någonting mer detaljerat. Intervjuaren söker efter svar men ger inte förslag på vilka dimensioner som ska beaktas. Specificerande frågor ger möjlighet att dyka in i allmänna uttalanden för att få en mer specifik beskrivning på en upplevelse (Kvale & Brinkmann, 2012). Intervjuerna påbörjades med inledande frågor, som sedan öppnade upp för de fördjupande frågorna. Inför de fördjupande frågorna presenterades kort vårdvetenskapens syn på lidande och lindrande av lidande. Stödord utformades för att

försäkra möjligheten att ställa följdfrågor. Med hjälp av det informativa brevet och den telefonkontakt jag hade med kuratorerna inför intervjuerna fick informanterna en bild av vad det intervjuerna kommer att behandla. Innan intervjuerna påbörjades utfördes pilotintervjuer för att förekomsten av tolkande frågor skulle avgränsas. Tolkande frågor innebär enligt Kvale och Brinkmann (2012) att intervjuaren omformulerar ett svar för att klargöra det deltagaren vill få sagt (Kvale & Brinkmann, 2012). Information från pilotintervjun gav riktlinjer för vilka ändringar som behövs för att göra intervjufrågorna så lättförståeliga och klara som möjligt. Kvale och Brinkmann (2012) beskriver betydelsen av tystnad i intervjuerna, något som ger deltagaren rum för att dela med sig ytterligare av sina berättelser. Författarna menar att deltagaren får en paus för att fundera och tid för att associera och reflektera, och vid ett passande tillfälle själv bryta tystnaden med mer information. I en intervjusituation krävs det att intervjuaren aktivt lyssnar på informantens svar. Intervjuaren bör vara uppmärksam på det som sägs och hur det sägs. Intervjuaren ska visa engagemang och intresse i den konkreta intervjusituationen (Kvale & Brinkmann, 2012).

För att avrunda intervjuerna ställde jag korta frågor gällande kuratorernas deltagande i projektet Analys av ungdomsenkäten. Huvudpunkterna som framkommit under intervjun upprepades i slutet av för att ge informanten möjlighet att tillägga till sina svar. Kvale och Brinkmann (2012) menar att det i slutet av intervjun kan det råda en spänd stämning, och därför är det bra att än en gång gå igenom hur materialet kommer att användas i undersökningen. Intervjun kan rundas av i och med att intervjuaren upprepar några av de viktigaste och mest lärorika fenomen som uppstått under intervjun (Kvale & Brinkmann, 2012). Intervjuerna avslutades med information om hur informanterna kommer att ta del av resultatet i studien. Informanterna uppmuntrades att ta kontakt om frågor gällande studien och intervjun uppkommer.

7.2 Induktiv innehållsanalys

I studien analyseras det insamlade materialet med hjälp av en induktiv innehållsanalys som finns beskriven i en figur skapad av Elo och Kyngäs (figur 3). Elo och Kyngäs (2007) beskriver att innehållsanalys används för att analysera skrivet, verbalt och visuellt material för att omfattande, men kort och enkelt, beskriva ett fenomen. Innehållsanalys av denna typ är passande för vårdforskning och används ofta inom detta område (Elo & Kyngäs, 2007).



Figur 3, Innehållsanalys (Elo & Kyngäs, 2007, 110)

Intervjuerna bandades på en diktafon. Det bandade materialet transkriberades noggrant för att behålla kuratorernas berättelser i dess originella form. I transkriberingen ändrades inte informanternas dialektala uttryck för att behålla informanternas personlighet, poängteringar och förklaringar. Jag valde att utföra en induktiv innehållsanalys, eftersom den deduktiva innehållsanalysen används för att testa teorier (Elo & Kyngäs, 2007), vilket inte är syftet i denna studie. Den transkriberade texten genomlästes upprepade gånger för att få en påminnelse och djup förståelse för det material som analyserades. Eftersom jag själv utfört intervjuerna var materialet som analyserades bekant. Beskrivande ord och uttryck organiserades genom öppen kodning, kategorisering och abstrahering för att sedan formas till huvudkategorier och subkategorier. Elo och Kyngäs (2007) beskriver öppen kodning som organisering av ord och uttryck ur skriven text, kategorisering som att ord och uttryck organiseras till huvudkategorier och subkategorier, och abstrahering som en beskrivning av studiens resultat formuleras genom generalisering av kategorier. Huvudkategorierna och subkategorierna utformas utifrån innehållet i texten. Likartade subkategorier sammanfogas till kategorier och kategorierna sammanfogas till huvudkategorier. Kategoriseringen pågår till en mättnad uppstår och hela resultatet enkelt kan visualiseras och beskrivas (Elo & Kyngäs, 2007).

Utgående från innehållsanalysen och tolkningen mot min förförståelse och det teoretiska perspektivet utformades en beskrivande modell (figur 5, "Att lindra ett lidande"), som beskrivs noggrannare i löpande text (kapitel 8). Citat används för att påvisa tillförlitligheten. Elo & Kyngäs (2007) betonar vikten av att hänvisa till kvalitativt giltigt material i det utskrivna resultatet för att påvisa studiens pålitlighet. Data som analyserats ska presenteras och citat kan användas för att påvisa pålitligheten ytterligare. Figur 4 "Exempel på utförd innehållsanalys" visar hur jag gått till väga för att utföra kategoriseringen och abstraheringen i den induktiva innehållsanalysen. I och med studiens genomförande har helheten spjälsats till delar och bildat en ny helhet, en förståelse för hur man kan lindra ett lidande.

Citat	Förkortning	Subkategori	Huvudkategori
"...meidän velvollisuus on ohjata heidät eteenpäin, perheneuvola on hyvin käytetty..."	Remittering, familjerådgivning	Samarbete	Tillvägagångssätt
"I den vårdande relationen vill jag gärna göra någonting så att det blir lättare för eleven att gå vidare, att få honom eller henne att lita på mig och verkligen tro på att jag vill och är här för att hjälpa."	Tillit, vara närvarande, gå vidare	Relation	Betoning
"...en jättetydlig trend är den elektroniska mobbningen det är självklart och man kan inte bara säga att det är elektroniskt utan in på den banan har det utvecklats enormt..."	Svårt med nätbaserad mobbning, utveckling inom nätbaserad mobbning	Sociala medier	Utmaningar

Figur 4, Exempel på utförd innehållsanalys

7.3 Etiska överväganden

Vid genomförandet av kvalitativa intervjuer bör etiska frågeställningar övervägas och beaktas. Studiens etiska överväganden följer Kvaless och Brinkmanns (2012) anvisningar. Enligt Kvale och Brinkmann (2012) bör ett informerat samtycke utföras, konfidentialitet beaktas, konsekvenser övervägas, den egna forskarrollen övervägas, ett etiskt forskningsbeteende tillägnas, och etiska frågor under den kvalitativa intervjun beaktas (Kvale & Brinkmann, 2012).

7.3.1 Informerat samtycke

Informanterna kontaktades först via telefon då de fick information om studien. Om de var intresserade att delta bokades en tid för intervjun. Ett informativt brev skickades ut till de deltagande informanterna per e-post innehållande relevant information om undersökningen och om hur materialet kommer att behandlas och användas. Det informativa brevet innehöll även information om konfidentialitet och frivillighet. Kvale och Brinkmann (2012) förklarar att ett informerat samtycke fås i och med att man informerar de personer man ämnar intervjua om syftet med undersökningen, undersökningsprocessen samt riskerna och fördelarna deltagandet medför. En central princip är att deltagandet är frivilligt och att det alltid finns rätt att dra sig ur under processens gång. Deltagarna bör få information om konfidentialiteten, vem som har tillgång till intervjuerna, forskarens rätt att publicera hela eller delar av intervjun och deltagarnas tillgång till utskriften och analysen av den. Det informerade samtycket ska innehålla information om hur mycket man delger om själva undersökningen och processen. Det informerade samtycket bör undertecknas av samtliga deltagande i intervjun (Kvale & Brinkmann, 2012). Vid själva intervjutillfället, innan intervjun påbörjades, fick informanterna skriva under ett informativt samtycke som innehöll samma information som det informativa brevet. Det informativa brevet och det informerade samtycket finns bifogat till avhandlingen (bilaga 3 och 4).

7.3.2 Konfidentialitet

För att försäkra konfidentialiteten publicerades inte informanternas namn, namnet på skolorna informanterna arbetar på och inte heller de geografiska områden informanterna befinner sig på. De inspelade intervjuerna förstördes efter transkriberingen. Resultatet skrevs som en allmän text utan innehåll av faktorer som kunde avslöja informanternas identiteter. Därmed försäkras konfidentialiteten i studien, som enligt Kvale och Brinkmann (2012) innebär att man inte delger information om deltagarna som kan avslöja deras identitet. I undersökningar med flera deltagare och arrangörer bör det stå klart och tydligt vem det är som kommer att få reda på deltagarnas identitet och vem som kommer att ta del av materialet. Att som intervjuare kunna försäkra konfidentialiteten bidrar till att en relation och en tillit kan formas mellan intervjuaren och deltagaren. Konfidentialitet skyddar deltagarnas identitet men fungerar även som ett "alibi" för att intervjuaren ska kunna tolka deltagarnas uttalanden utan att bli motsagd.

Om deltagarna önskar få offentligt erkännande för sitt deltagande i undersökningen ska detta uppmärksammas (Kvale & Brinkmann, 2012).

7.3.3 Konsekvenser

Enligt Kvale och Brinkmann (2012) ska konsekvenserna övervägas gällande den skada undersökningen kan medföra och den vetenskapliga nytta undersökningen har (Kvale & Brinkmann, 2012). Jag önskar att studien ska bidra med ökad förståelse för det omfång och personliga engagemang mobbningsarbetet medför. Jag önskar att studien kan bidra med uppmärksamhet och förståelse för hur krävande arbetet är och ge exempel på hurdana metoder som finns för att arbeta med mobbning och hur de kan tänkas utvecklas. I studien gör jag mitt bästa för att redovisa resultatet på ett sätt som hedrar den som utsätts för mobbning och de som gör ett digert antimobbningsarbete, samt gör mitt yttersta för att ingen ska känna sig kränkt eller missförstådd.

Enligt Kvale och Brinkmann (2012) är den grundläggande etiska principen att studien ska bidra med något gott. Eventuell skada för informanten och övriga berörda ska övervägas. Intervjuaren bör vara medveten om att intervjutillfället kan vara mycket intimt och medföra att deltagaren avslöjar aspekter som deltagaren senare ångrar. Denna personliga närhet ställer krav på intervjuarens finkänslighet. För att förstå konsekvenserna bör man ha kunskap om området som studeras (Kvale & Brinkmann, 2012). Den kunskap jag har om mobbning kommer från den egna levda upplevelsen av att vara mobbad, mina hälsovårdstudier och den bakgrundstudie jag gjort i denna avhandling. Jag en förståelse för situationen som kuratorerna och de mobbade eleverna befinner sig i, och kan därmed med varsam hand fullfölja studien.

7.3.4 Forskarens roll och etiskt forskningsbeteende

I och med mina hälsovårdsstudier och vårdvetenskapliga studier har jag reflekterat kring och studerat etiska frågor gällande bl.a. vårdande och människans värdighet i flera år. Detta kan relateras till Kvales och Brinkmanns (2012) tankar om att forskarens integritet (kunskap, erfarenhet, hederlighet och rättrådighet) och personlighet är avgörande för undersökningens kvalitet och hållbarhet i studiens etiska beslut (Kvale & Brinkmann, 2012).

I samband med pro gradu-avhandlingen har jag bekantat mig med de etiska aspekterna en intervjuundersökning medför. I transkriberingen av intervjumaterialet, analysen, och redovisning av resultatet har jag gjort mitt yttersta för att behålla innebörden i informanternas svar utan att kopiera. Kvale och Brinkmann (2012) diskuterar forskarens moraliska beteende. Ett moraliskt forskningsbeteende innebär en hög nivå av integritet hos intervjuaren, och att intervjuaren har känslighet för och engagemang i etiska frågor. Det är genom studiens genomförare som kunskap erhålls. Intervjuarens kunskap om värdefrågor, etiska riktlinjer och etiska teorier fungerar som stöd vid etiska frågeställningar. Det material som publiceras bör vara korrekt och representativt, kontrollerat och validerat, och själva undersökningsprocedurerna ska vara redovisade. Aristoteles menar att etikens uppgift är att göra oss goda. Aristoteles poängterar att sannfärdighet är viktigare än absolut sanning, och att förmåga till klar förnimmelse och bedömning är viktigare än teoretisk förståelse. Aristoteles tankar har fungerat som inspiration för utveckling av metoder för att lära sig etiskt forskningsbeteende (Kvale & Brinkmann, 2012). Kvalet och Brinkmanns anvisningar korrelerar med studiens genomförande. Undersökningen utfördes i ett tätt samarbete med handledaren för avhandlingen och med projektansvarige för att försäkra avhandlingens validitet och kvalitet.

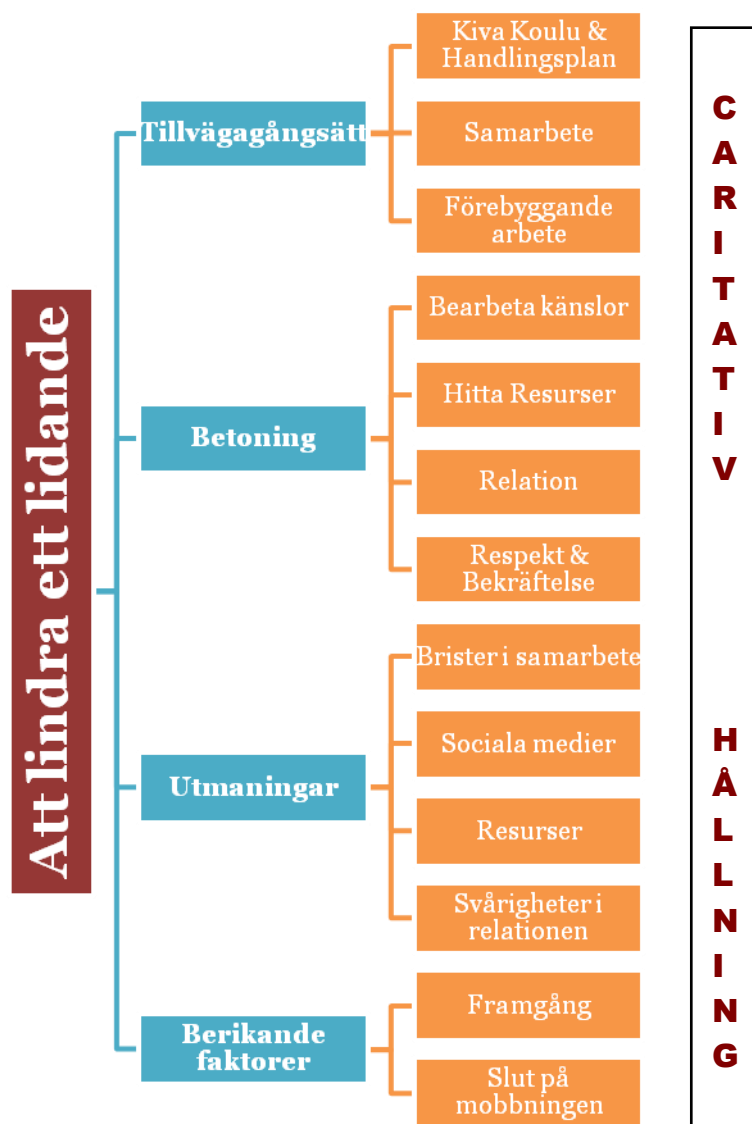
7.3.5 Sammanfattning av etiska frågor under en kvalitativ intervju

Intervjufrågorna utvecklades i samarbete med projektansvarige och handledaren för avhandlingen. Före intervjuerna utfördes en pilotstudie vars resultat påverkade utformningen av intervjufrågorna ytterligare. Detta kapitel redovisar de aktiviteter som utförts för att uppnå hög etisk kvalitet. Kvale och Brinkmann (2012) beskriver att man möter etiska problem under hela undersökningsprocessen. Under planeringen bör man erhålla samtycke av undersökningens deltagare, försäkra hög nivå av konfidentialitet och överväga studiens konsekvenser. Vid själva intervjusituationen bör man överväga vilka personliga konsekvenser som deltagarna kan utsättas för. Transkriberingen av intervjuerna ska utföras med respekt för deltagarnas berättelser. Studiens genomförare bör överväga hur djupt intervjuerna analyseras och om kroppsspråk tolkas. Det är intervjuarens etiska ansvar att redovisa verifierad och säkrad kunskap. I rapporteringen blir frågan om konfidentialitet aktuell, likaså övervägandet om vilka konsekvenser rapporten har för deltagarna i undersökningen. Vid förberedandet av undersökningens upplägg kan ett etiskt protokoll utformas som redovisar vilka etiska

frågeställningar som kan dyka upp i undersökningen. I en del fall bör undersökningen godkännas av en etisk kommitté (Kvale & Brinkmann, 2012).

8 Att lindra ett lidande

Utgående från studiens resultat, som växte fram ur bearbetningen av de sju transkriberade intervjuerna och tolkningen mot det egna teoretiska perspektivet, har jag skapat modellen Att lindra ett lidande (figur 5). Modellen beskriver hur vårdaren (i denna studie kuratorn), kan vara delaktig i att lindra den mobbades lidande. I resultatredovisningen används kuratorernas yrkesbenämning för att klargöra deras roll som informanter i studien. Modellen beskriver vilka tillvägagångssätt kuratorerna har, vad de betonar i den vårdande relationen, vilka utmaningar arbetet innehåller och vilka berikande faktorer arbetet med de mobbade ungdomarna medför. En caritativ hållning möjliggör lindrande av den mobbade elevens lidande.



Figur 5, Att lindra ett lidande

8.1 Tillvägagångssätt

Kuratorernas tillvägagångssätt hade många likheter då det gäller de grundläggande ramarna för arbetet med mobbade elever. Tillvägagångssätten för kuratorernas arbete styrs långt av skolornas KiVa Koulu-program eller handlingsplan som innehåller instruktioner för identifiering, utredning och uppföljning av mobbade ungdomar samt hur och när den vårdande relationen avslutas. Kuratorerna utför ett aktivt samarbete med familjerna, skolans personal och övriga vårdande instanser. Det arbete kuratorerna gör för de mobbade innehåller även förebyggande arbete vars höga betydelse framkommer starkt.

8.1.1 KiVa Koulu och handlingsplan

En del av skolorna hör till KiVa Koulu-programmet, andra inte. De övriga skolorna har inte uttalade KiVa-team men nog handlingsplaner som delvis baseras på KiVa-programmets anvisningar. De kuratorer som inte direkt hör till skolornas KiVa-team får ändå alltid information om de mobbningsfall som kommit till KiVa-teamets kännedom. I dessa fall fungerar kuratorerna som rådgivare och har en rehabiliterande roll. Oavsett vilket program, eller vilken handlingsplan, kuratorerna och skolorna följer struktureras kuratorernas arbete till identifiering av mobbningsfall, utredning av fallets karaktär och deltagare, uppföljning och avslutning av den vårdande kontakten. Denna process finns beskriven i skolornas KiVa-program eller handlingsplaner, och utförs ofta i samarbete med andra anställda i skolans personal som ansvarare för antimobbningsarbetet.

Identifiering av mobbningsfall sker på en del olika sätt. Den mobbade eleven kan själv ta kontakt med kuratorn och berätta om vad som pågår. Även skolkamrater, vänelever, föräldrar, släktingar, grannar och skolans personal kan ta kontakt med kuratorn för att de är oroliga över någon de tror utsätts för mobbning. Kuratorn kan i vissa fall bli vittne till aktiv mobbning och tar då itu med fallet på en gång. Den mobbade kan ge dolda tecken på att någonting inte är som det ska genom att t.ex. utebli från lektioner, studieframgången lider och beteendet i skolan förändras. Om kuratorn får en känsla av att mobbning förekommer kan kuratorn kalla in eleven för utredning och då kan eleven dela med sig av vad som pågår. Kuratorerna betonar att oavsett vilken roll man har i en skolmiljö bör man alltid reagera vid mobbning och rapportera vidare om vad som pågår utan dröjsmål.

I utredningsfasen kallas först den som blivit mobbad till kuratorn eller KiVa-teamet och efteråt kallas mobbaren in. Den mobbade eleven berättar först sin sida av historien och sedan får även mobbaren berätta hur han eller hon ser på situationen. Om det är frågan om flera mobbare kallas de in för utredning en och en. En del kuratorer väljer att intervjua samtliga inblandade på samma dag och direkt efter varandra för att förhindra att de skulle kunna diskutera saken med varandra mellan intervjuerna. Händelseförloppet, vilka som i grund och botten är inblandade, hur länge mobbningen pågått och hur allvarligt det är utreds. Därefter struktureras en gemensamt överenskommen plan för hur situationen ska upplösas. Om mobbningen skett i de sociala medierna väljer en del av kuratorerna att involvera polisens med en gång, medan en del skolor sköter om nätbaserad mobbning på samma sätt som de traditionella mobbningsfallen. Vid utredningen används färdiga blanketter för att underlätta dokumentering och uppföljning av mobbningsfallen. I en del skolor utreder klassföreståndaren mobbningsfallen i första hand, och vid behov skickar fallet vidare till skolans medlingsgrupp som kan bestå av t.ex. lärare och kuratorer som genomgått KiVa Koulu-utbildningen. I en del fall möter den mobbade mobbaren eller mobbarna om den mobbade eleven vill det. En kurator förklarade hur de inte tvingar någon att be om förlåtelse, men försäkrar sig alltid om att mobbaren/mobbarna förstått att mobbningen måste avslutas. En del kuratorer dokumenterar noga vad som diskuteras under möten med de inblandade i mobbningsfallen. Kuratorerna berättade att de i en del fall har möjlighet att förbereda sig för det första mötet med den mobbade, medan mobbningsfallen andra gånger kommer till deras kännedom mycket snabbt, och då måste man handla efter situationens krav och påbörja den vårdande kontakten utan förhandsinformation. Om det finns möjlighet att förebereda sig söker kuratorerna information om vad som diskuterats tidigare och hur länge mobbningen pågått för att inte den mobbade eleven ska behöva upprepa. Om det under utredningen framkommer att fallet inte gäller verklig mobbning och situationen kan utredas med en gång, avslutas den vårdande kontakten genast. Ifall det är frågan om verklig mobbning träffar kuratorn den mobbade eleven upprepade gånger.

Uppföljningen, där en del kuratorer som tar hand om rehabiliteringen träffar den mobbade eleven första gången, består av kartläggning av den nuvarande situationen (fortsätter mobbningen, har mobbningen avslutats, hur den mobbade mår), bedömning av behov för vidare utredning eller samarbete med annan vårdinstans, bearbetning av upplevelser och känslor hos den mobbade, uppbyggande av självförtroende och tillit till andra och stärkande av tron på framtiden. Vad som diskuteras under uppföljningen varierar från fall till fall, varje

elev är unik. Om mobbningen inte längre pågår bedömer kuratorn behovet av vidare uppföljning hos kuratorn eller med kontakt till annan vårdinstans. Om mobbningen fortsätter kallas mobbaren eller mobbarna in för vidare utredning, och i en del fall kontaktas samarbetspartner (se kapitel 8.1.2). Hur många gånger den mobbade träffar kuratorn beror på den mobbade elevens egen vilja och kuratorns bedömning av vårdbehovet. En vårdande relation avslutas i de flesta fallen på elevens eget initiativ, det är ytterst sällan kuratorn bestämmer när den vårdande kontakten avslutas. Då eleven känner sig tillräckligt stark och redo för att möta skolmiljön och ta itu med skolverksamheten på egen hand kan den vårdande kontakten avslutas. Alla kuratorer som intervjuades avslutar kontakten med att försäkra den mobbade eleven om att dörren alltid står öppen om det uppkommer behov för vidare samtal. En del kuratorer förklarar hur de ofta håller ett extra öga på de inblandade under en viss tid efter att den vårdande kontakten avslutats.

...alla vuxna som ser något bör ingripa med en gång... (...kaikkien aikuisten jotka näkevät jotain pitää puuttua siihen saman tien...)

...självfallet om mobbningen fortsätter så förs saken vidare... (...tietenkin jos kiusaaminen on jatkunut niin tottakai sitten lähdetään viemään asiaa eteenpäin...)

Mobbning finns så vi hör till KiVa skolan och går efter den modellen. Vi har ett team som jobbar med de här sakerna...

Det avslutas ofta med orden att ta kontakt igen vid behov...

Tidpunkten när det avslutas är upp till eleven väldigt mycket, då jag märker på honom eller henne att nu är vi klara...

8.1.2 Samarbete

Samarbete är ett fenomen inom antimobbningsarbetet som kuratorerna värderar högt. En kurator beskriver att mobbning ska motarbetas som ett "flerfrontsrig". Mobbning som sker på fritiden kan ta uttryck även i skolmiljön. En del kuratorer anser att samarbetet även bör fungera med arrangörer för fritidsaktiviteter. Kuratorerna samarbetar med många olika instanser och yrkesverksamma personer. Kuratorerna arbetar tätt med skolhälsovårdaren, studiehandledaren och specialläraren speciellt vid svåra fall av mobbning. Utöver den egna skolans personal utövas samarbete med andra närliggande skolor, tredje sektorns tjänster, ungdomspsykiatri, familjerådgivning, polisen, kommunens sociala verksamhet, kommunen, föräldrar, enskilda elever, hela klasser m.fl.

Samarbete med andra skolor, tredje sektorn och kommunen är ytterst viktigt i antimobbningsarbetet. Samarbetet bidrar med nya idéer och kreativa lösningar för att motarbeta mobbning. Eftersom elever i närliggande skolor umgås med varandra är det viktigt att skolorna informerar varandra om aktuella utmaningar och möjlighet till utövat samarbete. I intervjuerna framkommer samarbete med Folkhälsans antimobbningsprogram. Eftersom kuratorerna även arbetar med mycket utöver mobbning kan samarbetet med Folkhälsan bidra med information och förslag på uppdatering gällande antimobbningsarbetet. Kuratorerna betonar vikten av att identifiera den egna yrkesrollens gränser och veta när man bör remittera eleven vidare till andra vårdande instanser som t.ex. ungdomspsykiatri och familjerådgivningen. Ett exempel på en sådan situation kan vara om det inte bildas en vårdande relation mellan kuratorn och eleven, eller det i diskussionerna framkommer att eleven lider av olika psykiska problem som kräver intensivare vård. Polisen tillkallas ifall det är fråga om misshandel, våld, och även i en del skolor då det är frågan om nätverksmobbning. Polisen involveras även i de fall då de involverade inte går med på att hitta en lösning till problemen. I en del kommuner finns en förlikningsbyrå som vid behov kan ta över skolans roll och försöka få de involverade att lösa sina problem och komma till en överenskommelse. Om mobbningen endast förekommer på fritiden och inte direkt påverkar elevens välmående i skolan, men det kommit till kuratorernas kännedom, kan kuratorerna kontakta föräldrarna och be dem reda ut mobbningen. Föräldrarna uppmuntras att kontakta polisen vid behov. Kuratorerna kan ha vårdmöten med involverade vårdande instanser som t.ex. ungdomspolikliniken för att följa upp hur eleven mår och hur den fortsatta planen ser ut.

Ett välfungerande samarbete med föräldrarna betonas starkt av kuratorerna. Föräldrarna kontaktas i en del skolor med en gång då ett mobbningsfall identifieras, medan man i andra skolor ger eleverna möjligheten att själva reda ut mobbningen. Om mobbningen fortsätter involveras föräldrarna. Eleverna, skolans personal, släktingar vänner osv. kan informera kuratorn hur mobbningen utvecklas efter utredningen och överenskommelserna. Om mobbningen pågår eller/och förvärras även efter att föräldrarna kontaktas kan man överväga att involvera t.ex. polisen eller barnskyddet. Då betonas det för eleverna att mobbningen måste avslutas med ett steg i taget. I de skolor där föräldrarna involveras direkt efter att ett mobbningsfall identifierats skickas ett sammandrag av det som samtliga involverade i mobbningen har sagt och en önskan om att händelsen ska diskuteras hemma. I de lindrigare mobbningsfallen får föräldrarna samma dag ta del av vad som hänt via telefon eller Wilma (läroanstaltens nätbaserade anslutning), medan de allvarligare fallen kräver att föräldrarna

fysiskt kommer till skolan. Kuratorerna betonar att man bör lyssna på både mobbarens och den mobbade elevens föräldrar. Diskussionen bör alltid vara jämlik, annars blir sanningen bristfällig. Kuratorerna betonar att eleverna bör veta att mobbning inte accepteras, och lika viktigt är det att föräldrarna är medvetna om skolans principer. Kuratorerna betonar att man inte får nedvärdera föräldrarna, ingen annan känner deras barn på det sätt föräldrarna gör.

Under diskussionerna om samarbetet i antimobbningsarbetet framkom det att kuratorerna alltid lyssnar på elevens egen önskan. Samarbete utövas för att främja den mobbades välmående, men detta ska ske på elevens villkor. Eleven får inte känna sig utelämnad ur organisationen av vården utan ska involveras så långt det går. Kuratorerna betonade även samarbetet med andra kuratorer. Eftersom det praktiska arbetet är självständigt är det viktigt med en välfungerande kontakt kollegor emellan för att få nya perspektiv och en möjlighet att ventilerar.

Nödvändigt, absolut nödvändigt, jag har också diskuterat att man också borde bilda ett nätverk utanför skolan. Idag är inte mobbningen kopplat till skolan utan det är lätt att det händer på någon träning på kvällen och på helger...

Samarbete är viktigt det ska vara flerfrontskrig mot mobbning det ska inte accepteras någonstans.

Vi utreder saken praktiskt och ifall den mobbade har mycket symtom och behöver mera stöd så handleder jag dem vidare. T.ex. om han eller hon är deprimerad så upplever jag att den mobbade behöver mera hjälp... (Aika käytännöllisesti selvitetään tämä asia ja sitten jos kiusatulla on paljon sellaisia oireita jäänyt että tarvitsee lisätukea niin silloin minä kyllä yritän ohjata eteenpäin. Sanotaan vaikka että on masentunut niin silloin minä koen että hän tarvitsee lisääpua, tämä kiusattu...)

8.1.3 Förebyggande arbete

Till kurators antimobbningsarbete hör även en del förebyggande arbete. Det förebyggande arbetet är viktigt för att så långt som möjligt få eleverna att förstå att mobbning inte är tillåtet, att man alltid bör berätta för en vuxen om mobbning förekommer, och att eleverna är medvetna om det antimobbningsprogram som används i skolan. Det förebyggande arbetet kan innehålla vänelevsverksamhet, temadagar för att förbättra sammanhållningen i skolan, klassföreståndartimmar för att fokusera på sammanhållningen i klassen o.s.v. Kuratorerna träffar sjundeklassarna i början av skolåret för att berätta om vad en kurator gör i skolan, vilka antimobbningsstrategier skolan använder, och för att kartlägga elevens mående och skolmotivation. Den första träffen är viktig för att den första kontakten med kuratorn ska vara

positivt laddad, och för att det ska kännas lättare för eleven att ta kontakt med kuratorn i framtiden. En kurator berättade om en anda av ”samhällspedagogik” som främjas i deras skola. Med ”samhällspedagogik” menar kuratorn att lärare och elever tillsammans drar gemensamma riktlinjer och gör gemensamma beslut gällande skolan antimobbningsarbete.

I vår skola har vi samhällspedagogik...jag upplever att det på ett sätt är motarbetning av mobbning eftersom såväl lärare som elever drar gemensamma linjer...utför gemensamma beslut...(Meillä on koulussa yhteisöpedagogi... koen sen että se on tavallaan koulukiusaamisen vastaista koska tavallaan sekä opettajat että oppilaat yhdessä vetää yhteistä linjaa... asioita yhdessä päättämään...)

8.2 Betoning

I arbetet med de mobbade eleverna finns det en hel del faktorer kuratorn betonar för att på ett så effektivt sätt som möjligt kunna lindra den mobbades lidande. Kuratorn hjälper den mobbade att bearbeta känslor, strävar efter att bygga upp en relation, försöker få eleven att hitta sina egna resurser, och betonar hur viktigt det är att alltid bemöta den mobbade med respekt och bekräftelse.

8.2.1 Bearbeta känslor

Hurdana känslor den mobbade upplever kan ingen annan beskriva förutom den mobbade själv, och det de berättar är äkta för dem och de känslor de upplever ska aldrig ifrågasättas. Kuratorns uppgift är att hjälpa den mobbade att bearbeta känslorna och hitta förståelse för dem och uppnå en acceptans. Kuratorn strävar efter att få eleven att förstå att han eller hon vill gå vidare mot en ljusare framtid bör han eller hon komma ur rollen som mobbningsoffer.

Den mobbade kan känna att ingen förstår vad han eller hon går igenom och att det inte finns någon hjälp. Denna känsla av hopplöshet bör bekräftas, men kuratorns uppgift är att övertyga den mobbade om att han eller hon är i goda händer och att hjälp finns att få. Kuratorn försäkrar den mobbade eleven om att han eller hon inte är ensam. Kuratorn kartlägger det känslomässiga kring mobbningen, hur den mobbade upplever det som hänt och vad som orsakar känslorna. Samtidigt kartläggs vad som hänt och varför. Den mobbade kan ha skuld-känslor över att mobbningen förekommer och känna att det är hans eller hennes eget fel.

Det är viktigt att den mobbade elevens upplevelser och känslor uppmärksammas och bearbetas ytterst varsamt. Kuratorn finns där för att ge tröst. En av kuratorerna som intervjuades beskrev hur hon känner med de mobbade, förmedlar empati, och strävar efter att hitta medel för att bearbeta den mobbades upplevelser. Kuratorn har olika hjälpmedel för att den mobbade eleven ska kunna identifiera de känslor han eller hon upplever. En vårdande kontakt kan inledas med att kuratorn arbetar med att den mobbade ska kunna sätta ord på sina känslor. Kuratorn kan använda sig av flera känsloadjektiv för att hjälpa den mobbade eleven på traven. Efter att den mobbade identifierat sina känslor framskrider ofta diskussionerna bättre och man kommer vidare i bearbetningen av känslorna. Då kan den mobbade eleven börja hitta sina egna styrkor och skapa visioner för framtiden. En kurator beskriver själva mobbningen som en känsla som är återkommande och ska uppmärksammas av skolans personal. Kuratorerna betonar bearbetning av känslor som en essentiell del i att lindra den mobbades lidande.

Ofta påbörjar jag diskussionerna med eleverna med att jag frågar hur det är och hur de mår, ofta innefattas flera känsloadjektiv... (Tosi usein minä aloitan oppilaiden kanssa keskustelut sillä että minä kysyn että missä mennään että mimmoinen mieliala, tässä on paljon erilaisia tunneadjektiiveja...)

...då man igenkänner sina känslor så är det lättare att prata och fundera över sina egna styrkor, mål... (...kun tunnistaa tunteitansa niin silloin on helpompi puhua ja voi miettiä vähän omia vahvuuksia ja tavoitteita...)

...ta bort skuld-känslor som kan finnas att det är mitt fel, ge förtröstan att det finns folk som vill hjälpa och inte behöva gå ensam...

8.2.2 Hitta egna resurser

Samtliga kuratorer som intervjuades betonade att man inte kan lindra lidandet för den mobbade, utan lindrandet bör ske i ett samarbete där den mobbade hjälper sig själv genom att hitta sina egna resurser och lära sig att använda dem. Den mobbade eleven bör även ha stor makt i beslutsfattandet i planeringen av vården. De involverade eleverna i mobbningsfallen kan få möjligheten att själva reda ut tvisterna, men det lyckas inte alltid och då involveras skolans personal intensivt. Kuratorerna betonade vikten av att framtida den mobbade elevens egna styrkor, vad som är bra i livet, och hur man kan använda resurserna för att bygga upp självkänslan och tron på framtiden. Kuratorn ska sträva efter att lyfta fram de positiva sakerna i livet som får den mobbade eleven att må bättre. Kuratorn försöker i samarbete med den

mobbade eleven hitta medel för hur eleven kan trösta sig själv och bygga upp sitt självförtroende. För detta finns olika hjälpmedel som t.ex. olika kort för att stärka självkänslan och My Story Cards (hjälpmedel för att identifiera nuläget och vart man är på väg). Den mobbade eleven uppmuntras att hitta de goda sidorna i sig själv och acceptera sig själv, samt att förstå att han eller hon inte behöver förändras för att räcka till. Kuratorn försöker få eleven att tänka positivt och inte klamra sig fast i de negativa och skadegörande tankarna. En av kuratorerna som intervjuades beskrev hur hon gärna vill så ett frö som får växa i ungdomarna och ge dem verktyg för att klara av utmaningar de möter i framtiden. Diskussionerna baserar sig i hög grad på vad eleven själv vill och orkar prata om. Målet är att eleven ska hitta sin inre kompetens och styrka för att hantera situationer som tidigare varit svåra att bearbeta, kuratorerna arbetar enligt ”resursförstärkande” arbetssätt.

...alltid ta fram var man har styrkorna och ta fasta på sådant som är bra i elevens liv...

...hur man kan hjälpa sig själv genom att på något sätt tänka positivt... (...miten voi itse yrittää auttaa itseään ajattelemalla jollakin tavalla myönteisesti)

8.2.3 Relation

Skapandet av en relation mellan den mobbade eleven och kuratorn är ytterst viktigt för att kunna lindra den mobbades lidande. Trots att alla kuratorer var överens om att en relation behövs för att kunna lindra ett lidande bör man ändå veta var gränsen går mellan att vara elevens kamrat och att vara en yrkesmänniska, man bör inte komma för nära. Skapandet av relationen börjar fr.o.m. den första gången kuratorn möter eleven. Det viktigt att det första mötet har en positiv laddning. Samtliga elever informeras om skolans handlingsplan och om kuratorns tystnadsplikt i början av skolarbetet så tröskeln för att söka hjälp ska vara så låg som möjligt. Att vara närvarande är en faktor som betyder mycket för att kontakten med eleverna ska fungera. Det är viktigt att det alltid finns en hälsovårdare, kurator eller liknande som eleverna med en gång kan ta kontakt med ifall de själva blir mobbade eller bevittnar mobbning.

I bemötandet av eleven ska det finnas tid för att bygga upp en relation och tid för eleven att i sin egen takt få berätta om vad som har hänt och vad eleven upplever. Kuratorerna strävar efter att vara känsliga i situationen och skapa en lugn atmosfär där den mobbade eleven känner sig trygg. Kuratorerna berättar att deras arbete kan vara ytterst hektiskt, men om ett

mobbningsfall identifieras bör tid för diskussion och utredning skapas direkt. Eftersom det kräver mycket ansträngning och resurser att lindra det lidande den mobbade genomgår träffar kuratorn den mobbade flera gånger. Tryggheten betonades starkt. Den mobbade eleven får möjligheten att fritt berätta vad de upplever utan att kuratorn påbörjar organiseringen av vården med en gång. Eleven delar med sig av sina upplevelser i första hand och sedan görs besluten om fortsatt vård tillsammans. Kuratorerna betonade att de inte pressar eleven att prata, diskussionerna löper alltid på elevens villkor. Kompanjonskap och samarbete är två faktorer som har stor betydelse för relationens uppbyggnad. Ingen har rätt att bestämma hur den mobbade elevens ärenden sköts och eleven bör alltid vara involverad i planeringen. Man bör ändå förstå vilket utvecklingsskede eleven befinner sig i. I relationen strävar kuratorn efter att ge tröst och göra det de kan för att den mobbade eleven ska må bättre. Kuratorn försöker bygga upp den mobbades självförtroende och tillit till andra människor, öka skolmotivationen, öka förmågan och modet att bemöta skolkamraterna, samt sträva efter att den mobbade eleven integreras i klassen igen. Kuratorn arbetar med den unga människans inre värld, därför är det ytterst viktigt att relationen till den unga människan främjas och bevaras.

Kuratorerna betonade betydelsen av att lyssna. Kuratorn ställer frågor för att ta reda på vad som hänt och hur eleven känner sig. Eftersom varje elev är unik har man ingen färdig plan för vad diskussionerna kommer att handla om och hur man ställer frågorna. Om den mobbade eleven är blyg eller rädd och har svårt för att prata, tas mer tid för att skapa en trygg atmosfär för eleven. Kuratorn kan t.ex. spela kort med eleven och genom detta öppna en diskussion. Ifall eleven är mer verbal och utstrålar trygghet och vilja att berätta styrs diskussionen snabbare in på mobbningen. Kuratorerna menar att de inte alltid kan förstå de mobbade elevernas situation, men de försöker nå en förståelse så gott det går genom att vara lyhörda för elevernas berättelser. Den mobbade eleven kan tro att mobbningen blir värre om han eller hon berättar om vad som pågår, då försäkrar kuratorn eleven om att det är rätt att berätta och att hjälp finns att få. Kuratorn pressar inte eleven att berätta, men uppmuntrar eleven att lätta sitt hjärta. Kuratorerna menar att då eleven pratar kommer de underliggande bekymren till ytan. Detta möjliggör att känslor kan bearbetas och eleven kan skapa verktyg för att klara svåra situationer i framtiden. Då kuratorn visar att han eller hon verkligen lyssnar på den mobbade eleven förstärks relationen. En stark relation bidrar med möjlighet för att den mobbade elevens lidande kan lindras. Med hjälp av diskussionerna strävar kuratorerna efter att förmedla en positiv känsla och hjälpa den mobbade eleven att komma vidare. Det lidande de

mobbade eleverna genomgår kan lindras i och med att man hittar de positiva faktorerna i livet där eleven kan hämta styrka och tro på framtiden. Genom att hitta en inre kompetens kan eleven hantera situationer som varit svåra.

Kuratorn uppmuntrar eleven att berätta, lever med berättelserna, och lyssnar noga på hans eller hennes bekymmer. I diskussionen med den mobbade eleven har miner och gester stor betydelse. Kurators kroppsspråk påverkar elevens upplevelse av trygghet, medan kuratorn även analyserar elevens uttryck. Om den mobbade eleven är ytterst trött och led på situationen ger kuratorn eleven tid för att dela med sig av sin inre värld och pressar inte eleven med att han eller hon måste berätta allt på en gång. Ibland behöver eleven vila en stund för att kunna fortsätta. Kurators viktigaste arbetsredskap är den egna personligheten och förmåga till diskussion. Därför anser kuratorerna att det är viktigt att igenkänna sina styrkor och svagheter. En av kuratorerna tar upp vårt nutida hektiska samhälle som en avgörande faktor till att föräldrar inte har tid att prata med sina barn. Detta leder till att kurators roll blir allt viktigare.

Samtliga kuratorer betonade de mobbade elevernas individualitet. Vid det första mötet försöker kuratorn känna in hurdan eleven är och hur den aktuella situationen ser ut. Det är viktigt för kuratorn att lära känna eleven innan en vårdande relation kan skapas. Kuratorerna skapar inga förutfattade meningar om eleven trots att de i vissa fall gör förberedande arbete. Kuratorerna strävar efter ett mänskligt bemötande där kuratorerna förmedlar tillit och tröst. Tilliten är viktig för att en genuin relation kan skapas. Vilka medel kuratorn arbetar med för att bygga upp en tillit och en vårdande relation beror på den mobbade elevens personliga egenskaper. Varje elev är unik och på grund av detta kan inte ett möte förberedas till 100 procent. Kuratorerna måste till viss grad ta situationen som den kommer. Mycket beror på hur elevens situation ser ut, hur länge mobbningen pågått, hur den sociala kretsen är uppbyggd, och vilka problem som stör elevens vardagliga liv och välmående.

Den mobbade eleven försäkras om att hon/han inte är orsaken till mobbningen, och att han eller hon kan lita på att kuratorn finns till för att hjälpa. Vårdens framskridande, planering och i vilken mån den mobbade elevens lidande kan lindras, påverkas av relationen som skapas och hur väl en tillit mellan kuratorn och den mobbade eleven utvecklas. Tillit mellan kuratorn och den mobbade eleven förstärks i och med att eleven är delaktig i planeringen av vården och åtgärderna, man ska alltid vara lyhörd för elevens önskemål. Om den mobbade eleven anser att han eller hon mår bättre nu och kan fortsätta utan täta besök hos kuratorn ska detta

önskemål uppmärksammas. Detta kräver tillit mellan kuratorn och eleven. Kuratorn måste lita på elevens egen bedömningsförmåga, och eleven måste lita på att han eller hon inte lämnas ensam trots att besök inte längre ordnas. Den mobbade eleven bör försäkras om att han eller hon alltid får ta ny kontakt om behovet finns. Kuratorerna har tystnadsplikt och den informeras eleverna om. Ifall det i diskussionen framkommer faktorer som gör att kuratorn måste berätta vidare om saken informeras eleven om detta innan informationen går vidare. Det är viktigt att informera eleven om vilken information som går vidare för att upprätthålla tilliten. En av kuratorerna beskriver hur hennes arbete byggs upp på förtroende och utan det har diskussionerna ingen effekt. Kuratorerna är medvetna om att det är en stor sak för de mobbade eleverna att ta kontakt och börja berätta om deras upplevelser. Därför har stark tillit och tillräckligt med tid stor betydelse.

...jag försöker vara en uppmuntrare och medvandrare och jag lyssnar noga vad de vill berätta och vad de är bekymrade över. (...yritän olla kannustaja ja myötäeläjä ja kuuntelen tarkasti mitä on kerrottavana ja mikä painaa mieltä...)

Jag försöker känna in varenda gång hur det är bäst att gå till väga med just den här eleven.

Målsättningen är just det att eleven ska sin inre kompetens och känna att eleven har inre styrka att hantera situationer som varit svårhanterliga tidigare.

8.2.4 Respekt och bekräftelse

Bekräftelse av elevens upplevelser och bemötande med en anda av respekt är två faktorer som bör finnas närvarande i alla möten med den mobbade eleven. Det den mobbade eleven berättar är verkligt för henne eller honom och ska aldrig ifrågasättas, den respekten hör till det mänskliga bemötandet. En väl förmedlad respekt höjer självkänslan hos de mobbade ungdomarna. Det är ytterst viktigt att man bekräftar den mobbade elevens känslor och upplevelser. En kurator beskriver hur föräldrarna inte alltid hinner lyssna på sina barn och därmed känner de sig utelämnade. Den mobbade eleven bör få bekräftelse på att det är okej att känna de känslor som han eller hon känner, och att det han eller hon berättar tas på allvar. Den mobbade eleven bör få veta att han eller hon inte är orsaken till mobbningen, och mobbning inte accepteras oavsett vem det är frågan om. De mobbade eleverna bör höra att det är mobbaren eller mobbarna som gjort fel. Kuratorerna berättar att de mobbade ungdomarna behöver få bekräftelse på att de är bra människor precis som de är. Självkänslan och självförtroendet lider ofta grovt på grund av mobbningen. Den mobbade eleven bör alltid

bemötas med respekt, likaså alla som är inblandade i mobbningsfallet. Kuratorerna betonade att ingen, inte mobbaren, den mobbade eller klasskamraterna, mår bra av att mobbning förekommer.

...genom att försäkra eleven om att det inte är hans eller hennes fel. Det är inte han eller hon som gjort något fel och det är inget fel på honom eller henne, ingen har rätt att vara såhär elak mot just dig.

8.3 Utmaningar

I det arbete kuratorerna så digert gör för att lindra den mobbades lidande uppkommer en del utmaningar. Utmaningarna ger arbetet variation, men gör även det mer komplicerat. Utmaningarna kuratorerna möter består av brister i samarbetet, sociala medier, resurser och svårigheter med relationen mellan den mobbade eleven och kuratorn.

8.3.1 Brister i samarbete

Enligt kuratorerna bör samarbetet utvecklas hela tiden, eftersom även samhället utvecklas i snabb takt. Kunskap om mobbning olika vårdinstanser samlar på sig bör komma vidare så kunskapen ökar inom alla verksamhetsområden. En kurator betonar hur man tillsammans med skolan, polisen, barnskyddet m.m. åstadkommer mycket mera tillsammans, även då det gäller lindrande av den enskilda mobbade elevens lidande. Ett brett och fungerande samarbete gör det lättare för kuratorerna att vara medvetna om var ungdomarna rör sig och vilka vuxna det finns möjlighet att ta kontakt med vid behov. Samarbetet mellan olika vårdinstanser brister. En kurator förklarar hur informationsgången mellan t.ex. skolan och ungdomspolikliniken är bristfällig, vilket innebär problem för den helhetsmässiga vården av eleven. Kuratorerna önskar att vårdmöten skulle ordnas oftare och att informationsgången mellan vårdinstanser skulle fungera. Kuratorerna beskriver att det kan vara utmanande om de får veta om ett mobbningsfall via en tredje part, då måste man fundera hur man ska behandla saken eftersom, den mobbade inte själv sökt hjälp. Mobbingen måste man få ett slut på, oavsett vem det är som kommer och informerar om fallet, men det är utmanande ifall den mobbade inte själv valt att ta kontakt med kuratorn. Samarbete inom den egna skolans personal kräver ständig utveckling. Handlingsplanen bör enligt kuratorerna uppdateras med jämna mellanrum, inte endast för att uppdatera den enligt aktuella strategier men även för att uppmärksamma

personalen om handlingsplanens existens. Trots ett gott samarbete finns det mobbningsfall som lämnar obemärkta. Elevvårdsarbete hör till hela skolans personal oavsett vilken roll man har. Hela personalen ska vara medveten om skolans principer och om att mobbning inte får förekomma. En kurator beskriver hur hon önskar det skulle finnas tydligare enhetliga linjer för antimobbingsarbetet i skolan. Kuratorerna uttryckte även en önskan om att diskussioner kring värderingar skulle framkomma tydligare.

Utmaningar finns även i samarbetet med kommunen och samhället. Ungdomarna påverkas starkt av samhällets attityd gentemot vilken typ av människa som accepteras. Mobbning bör bekämpas utifrån ett brett perspektiv och man bör satsa på förebyggande åtgärder. Samarbete med föräldrarna kan också innebära en hel del utmaningar. Kuratorerna beskriver hur ungdomarnas attityd ofta har sin grund i föräldrarnas attityder. Kontakten med föräldrarna måste hållas på en god grund så samarbetet löper smidigt ifall mobbning uppstår. Föräldrarna bör även vara medvetna om att mobbning inte tolereras i skolmiljön och att det är bra om de diskuterar detta faktum med sina barn. En kurator beskriver hur det i grund och botten är föräldrarnas ansvar att lära sina barn om respekt och omsorg om andra människor, skolan finns till för vägledning i dessa frågor. Kuratorerna berättar om fall då föräldrarna uttrycker starkt sin frustration över hur mobbning hanteras i skolan. Om åtgärderna inte bidrar med de framsteg som önskas kan föräldrarna ta kontakt för att meddela om sitt missnöje. Samarbete med föräldrarna bör löpa smidigt så en diskussion och förståelse för situationens helhet kan uppnås. En kurator beskriver hur hon upplever ett hot från föräldrarna. Det kan vara svårt att nå kompromisser som tillfredsställer alla inblandade parter. I vissa fall kan föräldrarna säga nej till vidare åtgärder, och då kan man som kurator inte gå mot föräldrarnas vilja. Ifall den mobbade eleven skulle ha behov av att få vård vid t.ex. ungdomspsykiatri för att lindra ett djupt inre lidande, men föräldrarna gör motstånd mot vidare remittering, kan inte kuratorn göra mera än att försöka övertyga föräldrarna om hur viktigt det är med intensivare vård för elevens välmående.

Utmaningen är hur jag får reda på vad som sker, om det kommer via en tredje part så är det svårare att närma sig fallen. (Haaste on, mitä kautta tieto minulle tulee, jos se tulee kolmansien osapuolten kautta niin on vaikeaa lähestyä niitä tapauksia.)

...det är inte barnen som är svåra utan föräldrarna. Vi har ju hela tiden något hot hängande över oss.

8.3.2 Sociala medier

Samtliga kuratorer lyfter fram hur utmanande den ständigt utvecklande och eskalerande mobbningen i sociala medier är. Inte bara det faktum att mobbning sker på nätet, i vissa fall anonymt, utan även det faktum att de sociala medierna och internetsidorna utvecklas i så snabb takt att det är nästan omöjligt att hänga med vilka internetsidor som ungdomarna rör sig på. En kurator beskriver hur man kan få stopp på en internetsida och mobbningsverksamheten där, men under tiden har det utvecklats flera nya sidor och nya möjligheter till att anonymt mobba en annan elev. Kuratorerna upplever att den makt sociala medier har är större än någon vårdande instans, därför involveras polisen direkt i en del skolor då mobbning sker ute i sociala medier. Kuratorerna beskriver hur ungdomarna kan ha ett mycket vassare språk på internet än i verkligheten. En av kuratorerna beskriver hur ribban sänks för hur elak man kan vara då mobbningen sker på nätet. Kuratorerna betonar att det är lika allvarligt, och orsakar lika svårt lidande för den mobbade, fastän mobbningen sker på internet. Samtliga kuratorer berättar om en webbplats kallad *ask.fm* som möjliggör att ungdomarna anonymt kan ställa frågor till varandra. Denna hemsida har orsakat mycket problem i skolan och kuratorerna känner sig maktlösa, allt de kan göra är att varna de mobbade eleverna för att besöka hemsidan. Det mycket välkända *Facebook* är inte så populärt längre, nu är det nyare forum som gäller. Den exploderande verksamheten inom sociala medier innebär stora utmaningar för att kunna lindra den mobbades lidande.

Mobbning på nätet har exploderat, det har funnits en längre tid men på senaste år har forumen blivit fler...

...jag måste acceptera att jag inte kan göra någonting åt sociala medier, eftersom det är en stor kraft som ingen yrkesverksam i hela världen kan någonting åt. (minun on pakko hyväksyä että sosiaaliselle medialle en mahda mitään, koska sen voima on suurempi kuin mikään ammattitaho tässä maailmassa...)

8.3.3 Resurser

Tidsbrist och otillräckliga resurser innebär stora utmaningar för kuratorerna i deras arbete för att lindra den mobbade elevens lidande. En del av kuratorerna som intervjuades arbetar på flera skolor, vilket innebär att de inte är närvarande på högstadieskolan varje dag. Avstånden mellan de olika skolorna kan vara långa, därför är det svårt att ta itu med mobbningsfallen med en gång då de kommer till kuratorns kännedom. På grund av tidsbristen förklarar

kuratorerna att de ibland fungerar som *brandsläckare*, de tar hand om det mest akuta men måste lämna den djupgående rehabiliteringen och lindrande av lidandet till ett senare skede. Kuratorerna önskar att det skulle finnas resurser och tid för att alla mobbade elever skulle få en helhetsmässig hjälp som de behöver. Kuratorerna upplever att det inte finns tillräckligt med tid och resurser för det förebyggande arbetet. Kuratorerna önskar det skulle finnas ekonomiska resurser för olika projekt, temadagar och vänelevsverksamhet för att förbättra gemenskapen i skolan och därmed förebygga mobbning. Skolornas resurser krymper hela tiden och det är ofta det förebyggande arbetet som får lida. Kuratorerna ser den nya skollagen, som kräver att akuta fall av mobbning ska behandlas samma dag och mindre akuta fall inom sju dagar, innebär stora utmaningar för antimobbningsarbetet. Kuratorerna önskar också det skulle finnas mera tid och pengar för fortbildning.

Vi är lite som brandmän som kommer och släcker...

Att vi skulle få mera resurser och tid för det förebyggande arbetet...

8.3.4 Svårigheter i relationen

I det verkliga mötet med den mobbade eleven möter kuratorerna på flera utmaningar. Kuratorerna ser utmaningar då det gäller ungdomarnas attityder gentemot sina klasskamrater. Ungdomarna förstår inte alltid att deras beteende verkligen sårar den mobbade eleven och bidrar allvarligt till ett nedsatt välmående. Mobbarna kan tycka att den mobbade eleven borde stå ut med att han eller hon blir retad och inte ta allt de säger så personligt. Då är det svårt att få mobbarna att förstå den mobbade elevens perspektiv. Det är utmanande för kuratorerna att få mobbarna och den mobbade att förstå varandra utan att bryta sin tystnadsplikt. Kuratorerna berättar att det är utmanande att få de mobbade högstadiel eleverna att se på sin framtid och hur mobbningen kan påverka deras välmående i det vuxna livet. Kuratorerna beskriver att det är nödvändigt, men riskabelt, att ta den diskussionen. Identifiering av mobbningsfall kan vara ytterst utmanande på grund av att ungdomarna kan mobba på listiga sätt så personalen inte kan se vad som pågår. Samtliga kuratorer tror att det sker mer mobbning än vad de är medvetna om. De mobbade eleverna kan vara rädda för att mobbningen förvärras om de berättar vidare vad som pågår. Kuratorerna ser utredningen av mobbningsfallen som utmanande. Mobbning har blivit ett *modeord* bland ungdomarna och används ibland utan större eftertanke. Det gäller i utredningsskedet att ta reda på om det är frågan om verklig mobbning eller om saken gäller en mindre allvarlig tvist. Kuratorerna upplever det utmanande

att diskutera om mobbning med högstadieelever. De flesta vet vad mobbning är och är medvetna om att det inte är tillåtet, men de kan vara trötta på att lyssna och diskutera om ämnet. En kurator beskriver att KiVa-programmet haft stor effekt men har tagit mycket kraft och att fortsättningen bör utvecklas bättre.

En av kuratorerna som intervjuades berättar hur hon upplever att det är svårt att uppnå en vårdande relation då man känner att man inte räcker till och att hjälpen hon bidrar med inte har någon effekt. Samtliga kuratorer uttrycker att arbetet med de mobbade ungdomarna blir mycket svårt om man inte lyckas med att bilda en relation med eleven, då den mobbade eleven inte litar på kuratorn och man inte hittar medel för att hjälpa eleven att lindra sitt lidande. Om den mobbade eleven förbjuder kuratorn att göra någonting åt saken eller berätta för kollegor är kuratorernas händer bundna. Den mobbade eleven måste alltid ge sitt godkännande för att mobbningsfallet ska behandlas. Då ligger utmaningen på att övertyga eleven om att mobbningsfallet bör behandlas för att eleven ska kunna gå vidare och börja må bättre. Kuratorerna beskriver att de ofta funderar på hur det gått för en mobbad elev som tagit stor skada av mobbningen. I situationer då högstadieeleven går vidare till gymnasiet håller man informationsmöten om elevens bakgrund vid behov. Om man fått ett slut på mobbningen och eleven upplever sig må bättre ordnas inte informationsmöten. En av kuratorerna funderar ibland på om hon litar för mycket på att ungdomarna mognat och mobbningen inte fortsätter i gymnasiet. Den mobbade eleven uppmuntras alltid att ta kontakt med skolans personal om mobbningen fortsätter eller om eleven mår dåligt. Kuratorerna önskar att ungdomarna skulle vara modigare att komma och berätta om mobbning förekommer. Utmaningen är att förmedla den tillit som behövs för att detta ska kunna förverkligas. Kuratorerna beskriver hur utmanande det kan vara att lyssna på många tråkiga historier och se eleverna uttrycka hopplöshet. Kuratorerna upplever att arbetet är ytterst tungt då den mobbade eleven inte ser något hopp i att lidandet eleven upplever skulle kunna lindras. Kuratorerna strävar efter att samtliga elever ska trivas i skolan och känna sig trygga i skolmiljön, men ibland brister tryggheten och det kan vara ytterst svårt att återfå den.

...ofta kommer barnen till utredningen med sina förutfattade meningar och sin uppfostran och ofta undrar de varför den andra inte tål detta. Utmaningen är att få dem att förstå varandra...
(...usein lapsi tulee ennakkoluulojensa ja kasvatuksensa kanssa selvittelytapaamiseen ja usein lapsi kysyy että miksi se ei tällaista kestä. Haaste on saada sanottua molempien maailmat että he ymmärtävät toisiaan...)

...om vi inte lyckas helt enkelt. Man ser en besvikelse och bara kanske gett ett löfte om att vi hjälps åt att få det på rätt och så verkar det inte gå...

Utmanande är om jag inte får kontakt, om han eller hon inte berättar, om han eller hon inte vill...han eller hon vill inte berätta eftersom det gör så ont...” (Haasteellista jos en saa kontaktia, jos hän ei kerro, jos hän ei halua... hän ei halua kertoa ne asiat koska ne ovat liian kipeät)

8.4 Berikande faktorer

Trots det arbete kuratorerna gör med mobbade ungdomar innebär många utmaningar bidrar det även med berikande faktorer som gör yrket intressant, givande och varierande. Kuratorerna anser att det är berikande att få ett slut på mobbningen och se framgång i elevernas utveckling.

8.4.1 Framgång

Samtliga kuratorer som intervjuades ansåg att den största berikande gåvan i arbetet med mobbade ungdomar är att se framgång i elevens utveckling, att lidandet den mobbade eleven genomgår lindras och att eleven kan gå vidare med sitt liv. Det finns många tecken på att lidandet har lindrats: skolframgången ökar, eleven trivs i skolan, eleven är piggare och lyckligare, eleven har kamrater, och behovet av kuratorns hjälp minskar. Att elevens självförtroende, tro på framtiden och tillit till andra människor ökar är enligt kuratorerna de mest betydelsefulla tecknen på att elevens lidande har lindrats. Redan det att eleven får tillit till att det går att få ett slut på mobbningen är ett tecken på att lidandet har lindrats till någon nivå. Kuratorerna berättar att en bekräftelse på att eleven inte är orsaken till mobbningen brukar hjälpa till att lindra lidandet hos eleven. Kuratorerna beskriver kontakten med den mobbade eleven som meningsfull. Att kuratorn möjligtvis kan vara den som kan hjälpa eleven hitta verktyg för framtiden som han eller hon kan använda vid svåra situationer beskrivs som ytterst berikande enligt kuratorerna. En kurator beskriver att det kan vara ytterst jobbigt att ta del av den mobbade elevens lidande, men mycket givande att få följa med hur elevens välmående förbättras. Kuratorn beskriver hur arbetet med den mobbade eleven är en gemensam resa för de båda som lyckligtvis får ett lyckligt slut.

Arbetet är givande speciellt då man ser att det tar bort smärtan... (Työ antaa varsinkin kun näkee että se ottaa tuskan pois...)

...jag fått vara del av denna process från att det har varit jättejobbigt till att det efter en tid är bra, det tycker jag är en förmån för mig.

Arbetet ger väldigt mycket, jag är glad att få vara med en liten, liten bit som försöker få ordning och reda på det här, och ge verktyg så de klarar sig i livet.

8.4.2 Slut på mobbningen

Samtliga kuratorer finner det ytterst berikande ifall det arbete de gör för den mobbade eleven resulterar i att mobbningen avslutas. Kuratorerna anser att de flesta mobbningsfallen går att lösa och de mobbade eleverna kan gå vidare med sitt liv. Då mobbningen avslutas kan den mobbade eleven förhoppningsvis integreras med klasskamraterna, uppleva skolgången som trygg och förhöja skolframgången, samt till och med bemöta mobbarna som likvärdiga medlemmar i skolmiljön. Kuratorerna beskriver hur hela skolans personal får glädjas tillsammans om man lyckats lösa ett mobbningsfall. Detta förstärker samarbetsförmågan och gemenskapen bland personalen. En kurator beskrev hur man ser nytta av sin möda då man får ett slut på mobbningen eller lyckas se resultat efter remittering för intensivare behandling.

Positiva faktorer är då man får saken vidare, om man får saken ordnat så att det verkligen upphör. Då är det ytterst givande och det känns som uppgiften har haft nytta. (Hyviä juttuja on jos saa asian vietyä eteenpäin, jos saa asian hoidettua sillä tavalla että se oikeasti loppuu. Silloinhan se on todella palkitsevaa ja hieno juttu ja tuntuu että on hyötyä siitä tehtävästä mitä on tehnyt.)

8.5 Caritativ hållning

Att lindra den mobbades lidande är en uppgift som kräver mycket engagemang, kärlek och kunskap. Kuratorn ses som en vårdare i mötet med den mobbade eleven. Utgående från studiens resultat kan man konstatera att vårdaren utför ett aktivt och ytterst viktigt arbete med de mobbade ungdomarna. Det finns mycket i vårdarnas berättelser som kan anknytas till den caritativa vårdteorin. För att kunna lindra den mobbade elevens lidande bör vårdaren utföra sitt arbete med engagemang, mänskligt bemötande, kärlek och omsorg. Caritas, som den vårdvetenskapliga traditionen kallar det. Som Eriksson (2001) förklarar är caritas det grundläggande motivet för vårdandet och bidrar vårdandet med dess djupaste betydelse

(Eriksson, 2001). Lindström, Nyström och Zetterlund (2010) förklarar hur caritas synliggörs i vårdarens etiska hållning. De två formerna av kärlek, eros och agape, förenas i caritas och människan tillägnas en generositet och glädje. En vårdare som handlar i kärlek utstrålar claritas, själva styrkan i vårdandet (Lindström et al, 2010, refererad i Alligood & Marriner-Tomey, 2010). Det sätt vårdarna utför sitt arbete på, med hela sin personlighet och den djupaste omsorg, kan förliknas med att arbetet utförs i en anda av caritas.

I studiens resultat framkommer det att vårdarna betonar betydelsen av att skapa en relation med den mobbade eleven i en anda av tillit, förståelse, distans, närhet, tid, omsorg och trygghet samt uppmärksammande av elevens unikheter. För att den mobbade eleven med vårdarens hjälp ska kunna bearbeta sina upplevelser och känslor behöver det finnas ett samförstånd och en stark tillit mellan vårdaren och eleven. Vårdarna anser att skapandet av en relation med eleven är essentiellt för att elevens lidande ska kunna lindras. Den caritativa vårdteorin betonar även relationens betydelse. Lindström et al. (2010) menar att människan söker efter gemenskap med en konkret eller abstrakt annan, där hon kan formas och ge och få kärlek samt uppleva tro, hopp och kärlek. I mötet med den lidande människan finns caritativ caring närvarande. För att skapa en vårdande relation behövs inbjudan, ömsesidighet och värme (Lindström et al, 2010, refererad i Alligood & Marriner-Tomey, 2010). Eriksson (1994) betonar att vårdaren alltid bör bemöta människans lidande unikt och inte jämföra det med någon annans lidande. För att lidandet ska kunna lindras bör människan uppleva kärlekshandlingar och hopp. Den lidande människan bör få uppleva en trygghet i kärlek och tröst, känna sig uppmärksammas, och med hjälp av vårdaren kunna se sitt lidande som subjektivt för att kunna hitta meningen med lidandet (Eriksson, 1994). Det är ytterst viktigt att bekräfta den mobbade elevens lidande och upplevelser, samt att behandla den unika eleven med respekt och omsorg. Den mobbade eleven bör få bekräftelse på att mobbningen inte beror på eleven själv och att det är mobbaren eller mobbarna som gör fel. Bekräftelsens och respektens betydelse framkommer starkt i den caritativa vårdteorin och i caring-etiken. Lindström et al. (2010) beskriver att caring-etik är det grundläggande i relationen mellan patienten och vårdaren. Man ska bemöta patienten med respekt och bekräfta patientens absoluta värdighet. Människan är i grunden helig (Lindström et al., 2010, refererad i Alligood & Marriner-Tomey, 2010).

Vårdaren utför ett utmanande och viktigt arbete med de mobbade eleverna där den caritativa vårdteorins betydelse framkommer tydligt. En caritativ hållning hos vårdaren möjliggör

skapandet av en relation med eleven. Då en relation formats kan den mobbade eleven, med vårdarens hjälp, bearbeta sina upplevelser och hitta sina inre resurser för att gå vidare med sitt liv och se framåt mot en ljus framtid. Att en caritativ hållning genomsyrar vårdarens varande, vardande och görande möjliggör ett lindrande av ett lidande.

9 KRITISK GRANSKNING

Studiens kritiska granskning utförs med hjälp av Larssons (2005) kriterier för kvalitativa studier. Studiens perspektivmedvetenhet, intern logik och etiskt värde granskas. Studiens resultat granskas utgående från innebördsrikedom, struktur, teoritillskott och validitetskriterier (heuristiskt värde, empirisk förankring, konsistens och det pragmatiska kriteriet).

9.1 Studiens perspektivmedvetenhet

I studien presenteras min förförståelse; den teoretiska bakgrunden och den egna levda erfarenheten. Mobbning som fenomen begrundades och strategier för att motarbeta och bearbeta mobbning studerades. I studien presenteras mobbning i Finland och i Norden, och den förebyggande och förhindrande verksamheten mot mobbning. Mobbning som begrepp förklaras, och ur det vårdvetenskapliga perspektivet beskrivs lindrande av lidande. Dessa begrepp används upprepande i studien, därmed är det relevant att begreppen förklaras. Mobbningens förekomst i Finland och Norden kändes relevant att inkludera eftersom kuratorerna arbetar i Finland, och en jämförelse med nordisk statistik ger en bättre förståelse av Finlands situation. Aktuella studier som behandlar mobbning och bearbetning av mobbning i skolmiljön presenteras i studiens teoretiska del. Endast en studie hittades som exklusivt behandlar kuratorernas arbete med mobbade ungdomar, och därför presenteras högstadieskolors allmänna strategier för att bearbeta mobbning. Larsson (2005) menar att det alltid finns ett visst perspektiv bakom en beskrivning av verkligheten, speciellt i en hermeneutisk tradition. Delarna ska relateras till helheten för att ha en mening. Förförståelsen vi har då vi möter ett nytt fenomen förändras med tiden under tolkningsprocessen, därmed är det viktigt att man identifierar sin förförståelse för att göra tolkningen tydlig (Larsson, 2005).

Artiklarna är såväl finländska som internationella och ger därmed en bred bild av antimobbningsarbetet. Artiklar publicerade före 2005 exkluderades så endast aktuella studier inkluderas. Redovisning av mobbning som fenomen och bearbetning av mobbning i skolmiljön är essentiellt för att förstå studiens syfte och resultat. Larsson (2005) anser dessutom att det är viktigt för den kritiska granskningen att tydliggöra sin förförståelse. Förförståelsen bör avgränsas till det nuvarande forskningsläget, det perspektiv som anses vara det mest relevanta (Larsson, 2005). Trots att de tidigare studierna och den bakomliggande teorin inte endast behandlar kuratorernas arbete ger den en heltäckande grund för att förstå

kuratorernas insats. Utgående från dessa faktorer kan jag konstatera att studien uppfyller kriterierna för perspektivmedvetenhet.

9.2 Studiens interna logik

Larsson (2005) menar att ett vetenskapligt arbete ska vara en klart strukturerad konstruktion (Larsson, 2005). Den heltäckande innehållsförteckningen och den klara indelningen av förförståelsen och den nya förståelsen påvisar tydlig struktur och klar intern logik. Studien presenterar först förförståelsen, det vill säga studiens bakgrund, det teoretiska perspektivet, tidigare studier och studiens syfte. Efter förförståelsen följer den nya förståelsen: centrala begrepp, etiska överväganden, metod, resultat, kritisk granskning och diskussion. Forskningsfrågan är heltäckande och korrelerar med studiens metod och intervjuens utformning (bilaga 2). Att utföra intervjuer ansågs vara den bästa datainsamlingsmetoden för att få pålitliga källor för information om att lindra den mobbade elevens lidande. Till den interna logiken hör det enligt Larsson (2005) att det bör finnas en balans mellan forskningsfrågan, datainsamlingen, antaganden om forskningen och det studerade fenomenets natur samt analysteknik i kvalitativa studier (Larsson, 2005). Att det var kuratorers arbete med mobbning som skulle undersökas bestämdes utgående från samarbetet med projektet ”Analys av ungdomsenkäten”. Studien utfördes som en kvalitativ hermeneutisk studie och därför ansågs den kvalitativa innehållsanalysen som passande analysmetod av de transkriberade intervjuerna. Utgående från dessa faktorer kan det konstateras att studien uppfyller kraven för intern logik.

9.3 Studiens etiska värde

Studiens etiska värde beaktas under hela studiens process. Enligt Larsson (2005) spelar studiens etiska värde en stor roll. I forskningen ska man överväga individernas integritet och säkerhet, forskarens ärlighet bör beaktas och forskarens maktposition övervägas (Larsson, 2005). Kuratorernas integritet beaktades i och med att deras namn, skola som de arbetar på och kommun de arbetar i inte publicerades. Alla inspelade intervjuer som jag använde i pro gradu-avhandlingen förstördes efter transkribering. De kopior projektet ”Analys av ungdomsenkäten” har i sina arkiv används endast med de intervjuade kuratorernas tillåtelse. Ett informativt brev skickades till samtliga kuratorer inför intervjuerna. Ett informerat

samtycke undertecknades vid intervjusituationen. Det informativa brevet och det informativa samtycket finns som bilagor (bilaga 3 och 4). För att visa resultatets pålitlighet används citat i samband med resultatredovisningen. Intervjuerna utfördes på svenska och finska. Svenska är mitt modersmål och finska behärskar jag väl. Därmed har inte förståelsen av intervjuerna varit bristfällande på grund av språkkunskaper. Transkriberingen har utförts noggrant så den motsvarar kuratorernas berättelser så gott som möjligt. Resultatet har utformats endast med ursprung i kuratorernas berättelser. Resultatet har inte omformats så det främjar studiens syfte. Enligt Larsson (2005) ska författaren inte undangömma fakta, inte tillsätta irrelevanta data och inte förvränga resultatet så det främjar studiens syfte. Om forskningens etik inte håller måttet drabbas studiens kvalitet (Larsson, 2005). Intervjuundersökningens etiska aspekter har även granskats utgående från Kvaless och Brinkmanns kriterier (kapitel 7.3).

9.4 Resultatets innebördsrikedom

Eftersom endast en studie om kuratorers arbete med mobbade ungdomar framkom i genomgången av de tidigare studierna, och ingen avhandling inom den vårdvetenskapliga enheten behandlat samma perspektiv, bidrar denna studie med ny kunskap. Studien bidrar med kunskap om hur kuratorerna lindrar de mobbade elevernas lidande och ger en bild av kuratorernas upplevelser av arbetet med mobbade ungdomar samt vad de betonar i det utmanande men givande arbete de utför. Eftersom studien uppmärksammar faktorer kuratorerna betonar i mötet med den lidande mobbade högstadieleven och kuratorernas syn på arbetets utmaningar och givande faktorer ger studien en djupare och heltäckande bild av hur ett lidande kan lindras. Studien ger även en förståelse för hur allvarlig mobbning är och vilka men mobbningen kan medföra. Larsson (2005) beskriver att man i kvalitativa studier strävar efter att resultatet ska gestalta nya innebörder. Han menar att resultatets innebördsrikedom har stor betydelse för tolkningens kvalitet och grad av precision. Om innebördsrikedomen är hög blir resultatet och tolkningen varierande och omfattande (Larsson, 2005). I och med ökad förståelse för hur man kan lindra ett lidande kan arbetet med mobbade elever främjas och utvecklas. Till vårdvetenskapen bidrar studien med en fördjupad förståelse för att lindra ett lidande, och en bekräftelse på betydelsen av en caritativ hållning och en caritativ vårdetik i vårdande praxis. Utgående från dessa faktorer kan jag konstatera att studien uppfyller kraven för innebördsrikedom.

9.5 Resultatets struktur

Fastän innebördsrikedomen har stor betydelse anser Larsson (2005) att resultatet även bör ha en klar struktur. Resultatet bör ha en överskådlighet och en enkelhet (Larsson, 2005). Studiens resultat har en klar struktur. Med ursprung i innehållsanalysen av de sju intervjuerna har modellen ”Att lindra ett lidande” (modell 5) utformats. Modellen ger en övergripande bild över hur ett lidande kan lindras, vad kuratorerna betonar i mötet med den mobbade eleven, vilka utmaningar de möter i sitt dagliga arbete och på vilket sätt arbetet med de mobbade ungdomarna är berikande. Larsson (2005) menar att en bra struktur tydligt påvisar huvudfaktorerna och bifaktorerna. Resultatet ska ge en exakt gestaltning av ett fenomen som påvisar att flera källor leder till samma slutsats (Larsson, 2005). Med hjälp av modellens färger kan man tydligt urskilja huvudkategorierna från subkategorierna. I texten som följer efter modellen beskrivs kategorierna och kuratorernas arbete med de mobbade ungdomarna mer ingående. Texten är strukturerad och indelad efter modellens indelning av huvud- och subkategorier. Indelningen är klar och tydlig och ger heltäckande bild av kuratorernas arbete med mobbade ungdomar.

9.6 Resultatets teoritillskott

Eftersom studien fokuserar på hur man kan lindra ett lidande, kuratorernas arbete med mobbade elever och upplevelser av att vara delaktig i att lindra ett lidande med explicit fokus på mobbade ungdomar, bidrar studien med ny kunskap till den bakomliggande teorin. Som bidrag till den caritativa vårdteorin har denna avhandling satt begreppet lindrande av lidande i en ny kontext och bidragit till en möjlighet att betrakta begreppet ur ett nytt perspektiv. Mycket i studiens resultat verifierar den caritativa teorins budskap. Studiens resultat fördjupar förståelsen för lindrande av lidande genom att se fenomenet i ljuset av vårdandets praxis. Studien bidrar med fördjupad förståelse för de utmaningar man kan möta i lindrandet av ett lidande och vilken rikedom en caritativ hållning kan medföra. Modellen som resultatet utmynnat i skulle genom vidare forskning kunna utvecklas till en modell med en tydligare caritativ inriktning. Den bakomliggande litteraturen som inkluderas i studien behandlar antimobbningsarbete i högstadieskolor överlag, inte endast kuratorernas specifika uppgifter, och inte med en betoning på hur man lindrar ett lidande. Endast en artikel i genomgången av de tidigare studierna behandlar kuratorernas roll i antimobbningsarbetet. Larsson (2005) menar att man med sitt resultat ska kunna bidra till eller förändra den bakomliggande teorin.

Hög kvalitet tyder på att man hittar mönster och centrala faktorer med ursprung i insamlade data, resultatet tolkats, och det allmänna i resultatet presenteras. Ifall författaren lyckats med detta har ett kunskapstillskott skapats (Larsson, 2005). Resultatet finns beskrivet i en övergripande modell och kategoriseras i huvud- och subkategorier. Modellen ger en heltäckande bild över hur lidande kan lindras och bidrar med ny kunskap till den bakomliggande teorin.

Larsson (2005) anser att det första stadiet mot ett teoritillskott är att välja frågeställningar som kan leda till ny kunskap, vilket kräver att man har en god förhandskunskap. Teoritillskott av hög kvalitet kräver att det finns en redovisning av teorin i studien som resultatet sedan kan relateras till och som resultatet i bästa fall kan utöka. Teoritillskottet bör ha relevant betydelse för forskningsområdet (Larsson, 2005). Frågeställningarna fokuseras på hur den mobbade elevens lidande kan lindras. Frågeställningarna utformades utgående från mitt teoretiska perspektiv och utgående från det samarbete som utförs med projektet Analys av ungdomsenkäten, det första steget mot ett nytt teoritillskott. Genomgången av tidigare studier begränsades till studier utförda efter år 2005 för att samla in så aktuella artiklar som möjligt. De rättigheter Åbo Akademi har i sökmotorerna begränsade insamlingen ytterligare, men gav ändå tillräckligt med sökträffar och tillgänglighet för denna studie. Min första forskningsfråga, vad det innebär att lindra ett lidande, anser jag besvaras under hela studiens resultat. Resultatets beskrivning av *betoning* omfamnar kanske bäst kärnan i vad det innebär att lindra ett lidande. Studiens resultat ger en bild över hur ett lidande kan lindras i praktisk kontext och fördjupar därmed förståelsen för innebörden av att lindra ett lidande. Resultatet svarar även tydligt på de två resterande forskningsfrågorna i och med redovisningen av tillvägagångssätt och utmaningar samt berikande faktorer. Eftersom endast sju kuratorer intervjuades kan jag inte generalisera resultatet, men ändå ge en övergripande bild hur den mobbade elevens lidande kan lindras.

9.7 Resultatets validitetskriterier

De validitetskriterier som Larsson (2005) anser bör beaktas är diskurskriterier, heuristiskt värde, empirisk förankring, konsistens och det pragmatiska kriteriet. Med diskurskriterier menar Larsson (2005) att studiens resultat är giltigt och kan möta andra påståenden och studier. Om forskningen nått ett resultat där andra studier inte finner svagheter har arbetet nått en god kvalitet. Studier med argument som motsvarar nutidens krav talar för studiens

självständighet. Kvaliteten bekräftas genom att jämföra alternativa resonemang, där ingen bär total sanning (Larsson, 2005). Studiens resultat baseras endast på kuratorernas berättelser, på grund av detta är resultatet giltigt och motsvarar den verklighet de intervjuade kuratorerna lever. Kuratorerna som intervjuades arbetar med yrkesmotsvarande uppgifter och har varierande arbetserfarenheter, därför motsvarar deras berättelser dagens situation. Resultatet strider inte mot den bakomliggande teorin. Denna studie bedöms inte officiellt av andra forskare som aktivt undersöker mobbningens fenomen, därmed kan jag inte uttala mig om studiens svagheter baserat på andra forskaren omdöme. Denna studie inkluderas inte i andra studier.

Larsson (2005) menar att studiens heuristiska värde visar på hur studien lyckats producera ny kunskap som på ett enkelt sätt kan förmedlas vidare. Kvalitativ forskningsmetod strävar efter att nå ny kunskap som med kategorier och begrepp kan bidra med en heltäckande och enkel bild av ett fenomen. Resultatet ska bidra med ett nytt sätt att se på verkligheten. Det är viktigt att kunna förmedla resultatet till sin publik (Larsson, 2005). Som tidigare nämnts bidrar denna studie med ny kunskap, eftersom studien behandlar hur man kan lindra ett lidande, hur kuratorer arbetar med mobbade ungdomar och hur kuratorerna upplever sin roll i att lindra ett lidande. Modellen *Att lindra ett lidande* är skapad utgående från insamlat material som analyserats med hjälp av induktiv innehållsanalys. Modellen är helt ny och ger en enkel och heltäckande bild över det arbete kuratorerna gör med mobbade ungdomar och hur ett lidande kan lindras. Begrepp som mobbning och att lindra lidande förklaras ingående i teoridelen för att underlätta förståelsen av studiens resultat. Med hjälp av den strukturerade redovisningen av studiens resultat kan resultatet förmedlas smidigt.

Med empirisk förankring menar Larsson (2005) att studien har en bakgrund som kan tolkas mot riktigt empiriskt material (Larsson, 2005). I diskussionen kopplas resultatet till de tidigare studierna och det teoretiska perspektivet. Därmed har studiens resultat en empirisk förankring och kan tolkas genom flera olika synvinklar. Studien har utförts efter empiriskt godkända metoder vilket gör studien empiriskt giltig. För att förklara validitetskriteriet konsistens hävdar Larsson (2005) till den hermeneutiska cirkeln och hur man lyckats balansera resultatets delar mot helheten. Med delarna byggs innebörden i helheten upp samtidigt som innebörden i varje del är beroende av helheten. En hög kvalitet i studiens tolkning kan bekräftas genom att delarna i en text bearbetas så att det inte uppstår motsägelser mellan helheten och delarna (Larsson, 2005). Resultatet i sin helhet fördjupar förståelsen för hur ett lidande kan lindras. Resultatets delar beskriver helheten, och helheten går inte att förstå utan

beskrivning av delarna. Delarna har uppstått i och med att det transkriberade materialet bearbetats och analyserats för att gå från en ytlig bild till en djupare förståelse. Det förekommer inga motsägelser mellan resultatet som helhet och delarna i resultatredovisningen.

Det sista validitetskriteriet behandlar det pragmatiska kriteriet. Med det pragmatiska kriteriet menar Larsson (2005) de konsekvenser resultatet kan åstadkomma. Hermeneutiken syftar till att främja kommunikationen i och med att bidra med världsbilder som kan vara grund för förståelse mellan människor. Kvalitet finns i den grund man kan skapa för samtal. Studien ska bidra med rationella lösningar som förkastar falska påståenden (Larsson, 2005). I resultatredovisningen har jag efter bästa förmåga respekterat kuratorernas berättelser och de mobbade ungdomarnas värdighet. Syftet med studien är att fördjupa förståelsen av vad det innebär att lindra ett lidande. Eftersom resultatet baseras på yrkesverksamma kurators berättelser motsvarar redovisningen verkligheten såsom kuratorerna ser den. Studien kan främja samarbetet kuratorerna utför med olika instanser, eftersom studien ökar förståelsen för kuratorernas arbete med mobbade ungdomar.

10 DISKUSSION

Att lindra ett lidande kräver tid, omsorg, struktur, samarbete, en vårdande relation, mod och en caritativ hållning. Så kan man sammanfatta kärnan i resultatet av denna studie. Kuratorer som vårdare är delaktiga i lindrandet av lidandet med hela sitt väsen, där den egna personligheten har en stor roll i bemötandet av den mobbade eleven. Det engagemang och den omsorg vårdarna utstrålar vill jag relatera till den vårdvetenskapliga traditionens syn på en caritativ vård. Som Eriksson (2001) konstaterar, är kärleks- och barmhärtighetstanken det grundläggande motivet för vårdandet och ger vårdandet dess djupaste betydelse (Eriksson 2001). Ett konstaterande vårdarna bekräftar starkt. Omfånget av det lidande de mobbade eleverna genomgår kan vara svårt att förstå. Det framkommer klart och tydligt att mobbning alltid tas på allvar och prioriteras högt då det kommer till vårdarnas tidsfördelning.

Samtliga vårdare berättar att mobbning förekommer i den skola de arbetar, troligen mer än vad de är medvetna om. Mäntylä et al. (2013) konstaterar att 8 % av högstadieelever utsätts för mobbning. En tydlig upptäckt är ytterst viktigt för att mobbningen inte ska medföra men hos den mobbade eleven (Mäntylä et al., 2013). Vårdarna beskriver att det förebyggande arbetet har stor betydelse i antimobbningsarbetet, men på grund av begränsade resurser finns det inte möjlighet att utöva det förebyggande arbetet som krävs. Kirves (2014) konstaterar att det förebyggande arbetet har stor betydelse för att ungdomarna ska ha möjlighet att genomgå en balanserad och hälsosam utveckling (Kirves, 2014). Samtliga vårdare beskriver att de har någon form av handlingsplan då det gäller de övergripande tillvägagångssätten i antimobbningsarbetet. Den största delen av de intervjuade vårdarna berättade att skolan följer KiVa-programmet, och de övriga skolorna har handlingsplaner som baseras på KiVa-strategierna. De tillvägagångssätt som vårdarna beskriver att de använder för att bearbeta mobbning överensstämmer med Mäki et al. (2011) beskrivning över KiVa-programmet (kapitel 2.1). Vårdarna betonade dock att KiVa Koulu är ett begrepp alla känner igen och ibland kan det kännas som ett tjtat ämne hos högstadieeleverna. Frågan uppstår om KiVa-programmet och handlingsplanerna uppdateras tillräckligt ofta. För att upprätthålla intresset för antimobbningsstrategierna och få eleverna engagerade i att arbeta för en gemytlig skolmiljö kan mera kreativa sätt behövas. Som Joronen et al. (2011) beskriver i sin artikel kan dramaprogram användas för att arbeta med dynamiken i klassen och förebygga mobbning (Joronen et al., 2011). KiVa-programmet och handlingsplanerna skulle kunna ta till sig av likadana kreativa exempel för att utveckla antimobbningsstrategierna. Här uppstår då ett annat

problem som samtliga vårdare nämnde i intervjuerna, nämligen brist på tid och resurser. Tid och ekonomiska resurser kräver även det aktuella oroväckande fenomenet sociala medier. Klara strategier bör utvecklas för hur man ska hantera problematiken som nätbaserad mobbning medför. Oavsett var mobbningen förekommer är det alltid lika viktigt med ett tidigt ingripande.

I mötet med den mobbade eleven betonar vårdarna vikten av att eleven får bearbeta sina känslor, att en ömsesidig vårdande relation skapas och att elevernas egna resurser betonas samt att eleven upplever bekräftelse och respekt. Mäki et al.(2011) bekräftar vårdarnas synpunkter på betoning i bemötandet av den mobbade eleven. Mäki et al. (2011) anser att en öppen diskussion i en lugn miljö med en närvarande ömsesidig tillit är nyckeln till framgång i den mobbade elevens utveckling (Mäki et al., 2011). Vårdarna beskriver hur viktigt det är att någon lyssnar på den mobbade eleven och förmedlar tro och hopp för få ett slut på mobbningen. Den mobbade eleven bör få tid och rum att berätta om sina upplevelser och känna att vårdaren finns närvarande. Denna inställning kombinerad med tystnadsplikten och den tillit vårdaren bör förmedla till den mobbade eleven kan relateras till hur caritas synliggörs i den praktiska vården. Lindström et al. (2010) beskriver att caritas framkommer i vårdarens etiska hållning och ger kraft för att följa kallet att vårda. Caritas utgör grunden för att vårda i kärlek (Lindström et al. 2010, refererad i Alligood & Marriner-Tomey, 2010). Vårdarna beskriver hur viktig en vårdande relation är och att man som vårdare genuint vill hjälpa den mobbade eleven. I diskussionerna bör man sträva efter att hitta och betona den mobbade elevens egna resurser. Lindström et al. (2010) beskriver hur människan vill vara i en gemenskap men även hitta sin självständighet. Människan vill få sitt lidande bekräftat och känna en delaktighet i tro, hopp och kärlek (Lindström et al. 2010, refererad i Alligood & Marriner-Tomey, 2010). Ingen av vårdarna hade teoretisk kunskap om den caritativa vårdteorin. Trots detta hittas många likheter mellan vårdarnas berättelser och den caritativa hållningens betydelse i mötet med den lidande människan. En kombination av klara tillvägagångssätt och en caritativ hållning kan utgående från resultatet i denna studie vara vägen till att lindra den mobbades lidande.

De axiom som studien baseras på bekräftas i studiens resultat. Att människan i grunden är enheten kropp, själ och ande bekräftas i vårdarnas sätt att betrakta den mobbade eleven och vårdarnas synpunkter gällande det bemötande som krävs för att lindra den mobbade elevens lidande. Vårdaren bemöter den mobbade eleven med respekt och bekräftar elevens upplevelser. Som det andra axiomet bekräftar är den mobbade eleven i grunden helig, och

vårdaren likaså. Vårdaren uppmärksammar den mobbade elevens värdighet genom att hitta elevens egna resurser och därmed involvera eleven i vården. Vårdaren ger den mobbade eleven möjligheten att tjäna sig själv i kärlek. Vårdaren arbetar med värme och omsorg för att lindra de mobbade elevernas lidande och därmed bekräftar sin egen värdighet genom att finnas till för en annan och tjäna i kärlek. Vårdaren arbetar med hela sin personlighet, sitt naturliga väsen, vilket bekräftar det tredje inkluderade axiomet: vårdandet är till sitt väsen något naturligt. Vårdarna verkställer kallet att tjäna i kärlek. Studien bidrar med nya sätt att se på hur den caritativa vårdteorin framkommer i den praktiska vården. Ofta kopplas den caritativa vården till andra typer av vårdkontakter. Bemötande i en caritativ anda lever med i livets alla skeden. Att kuratorerna som vårdare tillägnar sig en caritativ hållning möjliggör att den mobbade elevens lidande kan lindras.

Studiens resultat kan relateras till vårdandets fenomen som den caritativa teorin beskriver. Vidare studier kan genomföras genom att påvisa kopplingen mellan att lindra ett lidande och ett vårdande, två fenomen som tydligt går in i varandra. Studiens resultat visar att vårdarna, som arbetar för att lindra de mobbade elevernas lidande, egentligen utför ett vårdande. Vårdarna betonar betydelsen av att hitta den mobbade elevens egna resurser och använda dem som styrkefaktorer i lidandets lindring. Det är viktigt att involvera eleven i sin egen vård. Eriksson (1997) menar att vårdandets syfte är att patienten ska uppleva hälsa. Hälsa nås i och med att människan ansar, leker och lär. Den naturliga vården bidrar till att människan kan höja sig själv till en högre nivå av integration. Vårdaren finns med i den naturliga vården. I ansningen förmedlar vårdaren värme, närhet och beröring och uttrycker vänskap, omsorg och kärlek. I ansningen kan människan uppleva sig vara älskad för sin egen skull (Eriksson, 1997). Vårdarna betonar vikten av att arbeta med den mobbade elevens självkänsla och tillit till sig själv och till andra människor. Eriksson (1997) förklarar att leken ska bidra med att den lidande människan får uttrycka sina önskningar, visa sitt rätta jag, vila och få ny energi. I leken utvecklar människan färdigheter för att möta framtiden. Människan förändrar, finslipar och modifierar sina handlingar. Vårdaren finns med och aktiverar leken, samt förstår och accepterar den som den lidande människans väg mot hälsa (Eriksson, 1997). Vårdarna betonar att man i mötet med den mobbade eleven ska påminna eleven om att hon eller han är bra precis som hon är och att framtiden ser ljus ut. Vårdarna berättade i intervjuerna hur de försöker ge verktyg till eleven så han eller hon kan klara av svåra situationer i framtiden, och därmed så ett frö som får blomma med tiden. Lärandet innebär enligt Eriksson (1997), som refererar till Virginia Hendersson, att vårdaren hjälper den lidande människan att uttrycka sina

frustrationer, förhoppningar och känslor, och hjälper den lidande människan att hitta sin självständighet. Vårdaren finns till för att underlätta lärandet. I lärandet sker en utveckling och en ständig förändring hos den lidande människan (Eriksson, 1997). Vårdarna anser att det är viktigt att de mobbade eleverna får tid att berätta om sina upplevelser och möjlighet att uttrycka sina känslor. Eleverna bör få bekräftelse på det lidande de genomgår så de kan gå vidare med sitt liv. Vårdaren finns med för att stöda och hjälpa eleven att bearbeta det han eller hon genomgått.

Denna studie bidrar med ny kunskap om hur lidande kan lindras. Studien framtar hur den mobbade elevens lidande kan lindras. Under genomgången av de tidigare studierna framkom endast en studie som behandlar detta tema. Under intervjuerna med vårdarna, kuratorerna, fick jag bevittna hur engagerade de är i sitt arbete för att lindra de mobbade elevernas lidande. Vårdarna upplever att de begränsas av brist på tid och resurser vilket förhindrar dem att utföra det arbete de upplever behövs för att förhindra mobbning i skolmiljön. Denna studie skulle kunna fungera som grund för fortsatta studier. Mobbning får inte bli ett uttjatat ämne som man inte längre har mod och krafter till att behandla. Mobbning förekommer och orsakar stor skada hos de mobbade eleverna, oavsett hur mycket man än diskuterar ämnet. Med denna studie som bas skulle fortsatta undersökningar för att utvärdera behovet av tillräckliga resurser för antimobbningsarbete kunna utföras. Studiens resultat tyder på att samarbete mellan olika instanser brister i en del fall. Samarbete anses enligt kuratorerna vara ytterst viktigt, det krävs ett *flerfrontskrig*. Fortsatta studier för att främja ett välfungerande samarbete skulle därför vara nödvändigt. Intressant och givande skulle vara att undersöka de mobbade elevernas syn på hurdan vård och hurdant bemötande de behöver för att lindra lidandet som mobbningen medför. Studier ur den lidande människans synvinkel skulle ge större förståelse för den mobbade elevens situation och ge kött på benen för att utveckla vården av den mobbade eleven. Avslutningsvis vill jag dela med mig av en dikt som omfamnar kärnan i studiens resultat.

*Jag ser dig, du är inte ensam
Jag hör dig, du är inte glömd
Du har en styrka, du vet att den finns
Lita på mig, framtiden är ljus*

Litteraturförteckning

Catanzaro, M. 2011. Indirect aggression, bullying and female teen victimization: a literature review. *Pastoral Care in Education*. 29 (2), 83–101.

Eriksson, K. 1989. *Hälsans idé*. Graphic Systems AB, Göteborg.

Eriksson, K. 1993. *Möten med lidande*. Vårdforskningsrapport 4. Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi, Vasa.

Eriksson, K. 1994. *Den lidande människan*. Liber utbildning, Arlöv.

Eriksson, K. 1997. *Vårdandets idé*. Liber AB, Stockholm.

Elo, S. & Kyngäs, H. 2007. The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*. 62(1), 107–115.

Forsberg, C. & Wengström, Y. 2008. *Att göra systematiska litteraturstudier*. Natur & Kultur, Stockholm.

Frånberg, G-M. 2003. *Mobbning i nordiska skolor*. Scanprint A/S, Århus.

Gofin, R. & Avitzour, M. 2012. Traditional Versus Internet Bullying in Junior High School Students. *Matern Child Health Journal*. 16, 1625–35.

Gregg, M. & Manocha, R. 2011. Bullying: effects, prevalence and strategies for prevention. *Australian Family Phycisian*. 40 (3), 98–102.

Joronen, K., Konu, A., Rankin, S. & Åstedt-Kurki, P. 2011. An evaluation of a drama program to enhance social relationships and anti-bullying at elementary school: a controlled study. *Health Promotion International*. 7 (1), 5–14.

Kirves, L. 2014. *Kiusaamista voidaan ehkäistä jo pienestä pitäen*. THL. Hämtat 23.3.2014, http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit.fi/kiusaamista_voidaan_ehkaista_jo_pienesta_pitaen.

Kokko, T. & Pörhällä, M. 2009. Tackling bullying: Victimized by peers as a pupil, an effective intervener as a teacher?. *Teaching and Teacher Education*. 25, 1000–08.

Kvale, S. & Brinkmann, S. 2012. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur AB, Lund.

Kvarme, L., Helseth, S., Säteren, B. & Natvig, G. 2010. School children's experience of being bullied and how they envisage their dream day. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*. 24, 791–794.

Kyriakides, L., Creemers, B., Muijs, B., Rekers–Mombarg, L., Papastylianou, D., Petegem, P. & Pearson, D. 2014. Using the dynamic model of educational effectiveness to design strategies and actions to face bullying. *School Effectiveness and School Improvement*. 25 (1), 83–104.

Kämppi, K., Välimaa, R., Ojala, K., Tynjälä, J., Haapasalo, I., Villberg, J. & Kannas, L. 2012. *Koulukokemusten kansainvälistä vertailua 2010 sekä muutokset Suomessa ja pohjoismaissa 1994-2010 – WHO- koululaistutkimus*. Uppföljningsrapport, Utbildningsstyrelsen. Juvenes print, Tammerfors.

Lindberg, M. 2007. *Den vårdande dialogen*. Magistersavhandling. Samhälls- och vårdvetenskapliga fakulteten, Åbo Akademi

Lindström, U., Larsson, S. 2005. Om kvalitetskriterier i kvalitativa studier. *Nordisk pedagogik*. 25 (1), 16–35.

Lindström, L. & Zetterlund, J. 2010. *The caritative caring theory*. I: Alligood, M-R. & Marriner-Tomey, A. 2010. *Nursing theorists and their work*. Mosby Inc, USA.

Mehta, S., Cornell, D., Xitao, FAN. & Gregory, A. 2013. Bullying Climate and School Engagement in Ninth-Grade Students. *Journal of School Health*. 83 (1), 45–52.

Mäki, P., Wikström, K., Hakulinen-Viitanen, T. & Laatikainen, T. 2011. *Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa*. Menetelmäkäsikirja. Juvenes Print, Tammerfors.

Mäntylä, N., Kivelä, J., Ollila, S. & Perttola, L. 2013. *Pelastakaa koulukiusattu!* Vammalan kirjapaino OY, Sastamala.

Nieminen, A-L. (2001). *När en ung människa kränker andra*. Magisteravhandling. Samhälls- och vårdvetenskapliga fakulteten, Åbo Akademi.

Nordgren L., MacDonald, G. & Banas, K. 2011. Empathy gaps for social pain. Why people underestimate the pain of social suffering. *Journal of Personality and Social Psychology*. 100 (1), 120–128.

Power-Elliott, M. & Harris, G. 2012. Guidance counsellor strategies for handling bullying. *British Journal of Guidance & Counselling*. 40 (1), 83–98.

Raynor, S. & Wylie, A. 2012. Presentation and management of school bullying and the impact of anti-bullying strategies for pupils: A self-report survey in London schools. *Public Health*. 126, 782–789.

Sairanen, L. & Pfeffer, K. 2011. Self-reported handling of bullying among junior high school teachers in Finland. *School Psychology International*. 32 (3), 330–344.

Salmivalli, C. & Kirves, L. 2014. *Kaverisuhteet ja kiusaaminen*. THL. Hämtat 26.3.2014, http://www.thl.fi/fi_FI/web/lastenneuvola-fi/ohjeet/menetelmat/perhe/kaverit.

Social- och hälsovårdsministeriet. 2009. *Neuvolatoiminta, koulu ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto*. Julkaisutoiminto OY, Helsingfors.

Vikström, B. 2005. *Den skapande läsaren*. Studentlitteratur, Lund.

Bilaga 1, Inkluderade artiklar

Bibliografisk data	Syfte	Metod, datainsamling, analys	Resultat
Kokko, T. & Pörhölä, M. <i>Teaching and Teacher Education</i> 2009	Undersöka hur läraren i sitt arbete kan bidra till att förebygga mobbning, och vilken påverkan lärarnas erfarenheter av mobbning har.	Frågeformulär enligt Willingness to Communicate Scale och Self-Perceived Communication Competence Scale. Statistisk analys ANOVA och Mann-Whitney U-test.	Lärarens egen erfarenhet av att vara offer för mobbning påverkar förmågan att kommunicera effektivt i kampen mot mobbning.
Gregg, M. & Manocha, R. <i>Australian Family Phycisian</i> 2011	Beskriva hur mobbningens mentala, fysiska, sociala och akademiska konsekvenser påverkar människan och hennes sociala förmåga,	Litteraturöversikt.	Mobbning har stor påverkan på den unga människans mentala hälsa. Vid upptäckandet kan ett heltäckande samarbete mellan barnet, föräldrar, professionella inom vården och skolan ha en positiv inverkan.
Kvarme, L., Helseth, S., Säteren, B. & Natvig, G. <i>Scandinavian Journal of Caring Sciences</i> 2010	Undersöka hur skolelever upplever att vara mobbade och hurudan hjälp de själv skulle vilja ha.	Fokusgruppintervjuer.	Mobbningsoffer känner sig hjälplösa, ensamma och utelämnade och vill bli uppmärksammade samt stöd för att få ett slut på mobbningen.
Catanzaro, M. <i>Pastoral Care in Education</i> 2011	Beskriva mobbning bland ungdomar i England, Skandinavien och Nordamerika med fokus på kvinnlig aggression.	Litteraturöversikt.	Kvinnliga ungdomar använder indirekt mobbning i form av manipulation genom utveckling och användning av status och makt.
Gofin, R. & Avitzour, M. <i>Matern Child Health Journal</i> 2012	Undersöka förekomsten av traditionell mobbning och internetbaserad mobbning i skolmiljön.	Anonyma frågeformulär riktade till högstadeelever. Statistisk analys.	44,9 % av eleverna var utsatta för traditionell mobbning och 14,4 % för internetbaserad mobbning.
Behta, S., Cornell, D., Fan, X. & Gregory Anne. <i>Journal of School Health</i> 2012	Undersöka den påverkan som mobbning i skolmiljön har på elevernas engagemang.	Frågeformulär utformade enligt hierarkisk lineär modell och innehållande skalor för självrapportering.	Skolmiljö präglad av mobbning medför lägre engagemang i skolan men inte lägre deltagande i aktiviteter.
Joronen, K., Konu, A., Rankin, S. & Åstedt-Kurki, P. <i>Health Promotion International</i>	Evaluera effekterna av drama i undervisningen med syfte att förebygga mobbning.	Quasi- experimentell longitudinal design och frågeformulär. Analys genom SPSS och ANOVA,	Användning av drama i skolan förbättrar relationerna mellan eleverna.

2011

Sairanen, L. & Pfeffer, K. <i>School Psychology International</i> 2011	Undersöka lärarens syn på sin roll i antimobbningsarbetet.	Quasi- experimentell forskningsdesign: Handling Bullying Questionnaire.	Lärarna disciplinerade mobbarna genom att bygga upp ett brett stödnätverk, och samarbeta med mobbaren och offret. En del lärare valde att ignorera händelserna.
Raynor, S. & Wylie, A. <i>Public Health</i> 2012	Undersöka skillnader i antimobbningsarbetet vid två olika skolor i London och undersöka elevernas synpunkter på metoder för bearbetning av mobbning.	Webb baserat frågeformulär. Statistisk analys.	55 % påverkades av mobbning i skolan. Det förebyggande och förhindrande arbetet mot mobbning ska vara aktivt och levande.
Kyriakides, L., Creemers, B., Muijs, B., Rekers-Mombarg, L., Papastylanou, D., Petegem, P. & Pearson, D. <i>School Effectiveness and School Improvement</i> 2014	Undersöka påverkan av dynamiskt närmelsesätt i skolmiljön (DASI) för att bearbeta och minska förekomsten av mobbning.	Revised Olweus Bully/Victim Questionnaire för test- och kontrollgrupper.	DASI bidrog till att mobbningen minskade i skolorna.
Nordgren L., MacDonald, G. & Banas, K. <i>Journal of Personality and Social Psychology</i> 2011	Undersöka hypotesen om att människor allmänt underskattar socialt lidande.	5 delstudier. Enkät- och fältstudier.	Fysiskt lidande betraktas ofta som allvarligare än socialt lidande. Uppmärksamhet av socialt lidande kan bidra till effektivare vård.
Power-Elliot, M. & Harris, G. <i>British Journal of Guidance & Counselling</i> 2012	Undersöka hur kuratorer kan bearbeta fall av verbal mobbning och undersöka hur kuratorer deltar i antimobbningsprojekt.	Handling Bullying Questionnaire.	Kuratorer tar på sig ansvar för att bearbeta mobbning i skolmiljön och strävar efter att engagera andra vuxna i antimobbningsarbetet.

Bilaga 2, Intervjuguide (semistrukturerad)

Inledning

1. Hur skulle du själv definiera mobbning?

- är det någon skillnad på mobbning och ”lite bråk”?

2. Hur har ni det med mobbning i er skola?

- hur vanligt är det? (förekomst, fördelning)
- vilka saker tror du inverkar på hur mycket mobbning som förekommer i skolan?
- har skolan någon anti-mobbningsstrategi?
- ser du några trender i hur mobbningen har utvecklats genom åren eller är den sig ganska lik?

3. Hur kan ett typiskt fall av mobbning se ut? (Finns det typiska fall?)

- varför började mobbningen?
- varför slutade det, eller fortgår det?
- hur påverkades den mobbade på kort sikt/ på lång sikt?

Kärnfrågor

Följande riktas intervjufrågorna på kurators personliga syn på sitt antimobbningsarbete. Vårdvetenskapens syn på mobbning beskrivs som en utlösande faktor till lidande, den mobbade som den lidande människan och kurators roll som vårdare.

1. Vad är din roll i antimobbningsarbetet?

- möjligheter/svårigheter
- identifiering
- förberedelser av träff med den mobbade
- svårigheter med inledande av vårdrelation

2. Hur bemöter du den lidande människan (den mobbade)?

- kommunaktionen (svårigheter och utmaningar, vad ger det dig)
- sätt att lindra lidandet
- den vårdande relationen

- framsteg och uppföljning
- avslutning av den vårdande relationen

3. Hur ser du på samarbetet vid antimobbningsarbetet?

- lärare, föräldrar, kommunen, skolan
- den mobbades roll och situation

4. Hur kunde arbetet med mobbning i skolan utvecklas?

- redskap
- skolning

Om Ungdomsenkäten

Förra läsåret genomfördes den s.k. Ungdomsenkäten i din skola. Undersökningen var anonym men i samband med ifyllandet kunde eleverna skriva sitt namn längst bak i enkäten om de ville att kuratorn på skolan skulle få läsa vad de hade svarat. Under våren 2013 skapades elevprofiler på de här eleverna med olika riskområden (t.ex. om eleven var deprimerad, inte fick hjälp med skolarbetet, eller blev mobbad), som skickades till kuratorerna.

- Fick du ta del av de här elevprofilerna och hade du någon nytta av dem?
- Vad tyckte du överlag om det här initiativet?
- Hur kunde man förbättra det till nästa läsår (då Ungdomsenkäten 2014-2015 genomförs)?

Avslutning

Tack för att du ställde upp! (Information om hur materialet bearbetas)

Aloit

1. Miten itse määrittäisit koulukiusaamisen?

- koulukiusaamisen ja kiusottelun eroja?

2. Miten koulukiusaaminen näyttäytyy teidän koulussanne?

- kuinka tavallista? (esiintyminen, jakautuminen)
- mitkä asiat vaikuttavat koulukiusaamisen yleisyyteen?
- onko koulussanne kiusaamisen vastaista ohjelmaa?
- onko koulukiusaaminen muuttunut vuosien aikana; jos on, niin millä tavoin?

3. Minkälainen on tyypillinen koulukiusaamistapaus? (Onko olemassa 'tyypillistä' tapausta?)

- miksi kiusaaminen alkaa?
- mitkä asiat määrittelevät loppuuko vai jatkuuko kiusaaminen?
- minkälaiset vaikutukset kiusaamisella on kiusatun hyvinvointiin?

Tämän jälkeen kysymykset keskittyvät kuraattorin omiin näkemyksiin ja kokemuksiin. Kirjoittaja selittää hoitotieteen näkemyksen koulukiusaamisesta aktiivisena vaikuttajana ihmisen kärsimykseen, kiusatun rooliin kärsijänä, ja kuraattorin rooliin hoitajana.

Ydinkysymykset

1. Mikä roolisi on koulukiusaamisen käsittelyssä?

- mahdollisuuksia/vaikeuksia
- kiusaamisen tunnistaminen
- valmistautuminen kohtaamiseen koulukiusatun kanssa
- vaikeudet hoitavan suhteen aloittamisessa

2. Miten kohtaat kärsivän (koulukiusatun) ihmisen ?

- kommunikaatio
- tapoja millä vähentää kärsimystä
- kokemukset hoitavasta suhteesta
- edistyminen ja seuranta
- hoitava suhde päättyy

3. Miten näet eri tahojen yhteistyön koulukiusaamisen vastaisessa työssä?

- opettajat, vanhemmat, kunta, koulu
- koulukiusatun rooli ja tilanne

4. Miten näet, että työtä koulukiusaamista vastaan voitaisiin kehittää?

- työkalut
- koulutus

Nuorisokysely

Viime lukukautena toteutettiin koulussanne Nuorisokysely. Kysely oli anonymi, mutta sen yhteydessä oppilaat saivat kirjoittaa nimensä lomakkeen loppuun, jos he halusivat, että koulun kuraattori saa lukea heidän täyttämän lomakkeensa. Kevään 2013 aikana luotiin oppilasryhmiä riskiryhmien mukaan (esim. jos oppilas oli masentunut tai koulukiusattu), mitkä lähetettiin kuraattorille.

- Saitko tietoa oppilasryhmittelystä ja oliko siitä hyötyä?
- Mitä mieltä olit tästä aloitteesta?
- Mitä voitaisiin parantaa seuraavaa Nuorisokyselyä varten (2014-2015)?

Bilaga 3, Informativt brev

Hej [namn på kurator],

Mitt namn är Josefin Björk och jag studerar vårdvetenskap vid Åbo Akademi i Vasa. Jag skriver som bäst min gradu- avhandling om hur det är att bearbeta mobbning i högstadieskolor.

Jag gör min gradu i anknytning till den Ungdomsenkät som genomfördes läsåret 2012-2013 bland elever på årskurs 7 och 9 i [namn på skola]. Sammanlagt deltog 3600 elever i Österbotten i den anonyma undersökningen, som innehöll frågor om bland annat självkänsla, mobbning, fysisk och mental hälsa, samhällsengagemang och framtidsplaner.

I samband med enkäten hade eleverna möjlighet att på sista sidan skriva sitt namn om de ville att skolans kurator skulle få läsa vad de svarat. Sammanlagt tog ca 300 elever vara på den här chansen, och på basen av dessa svar skapades så kallade riskprofiler som projektansvarige Patrik Söderberg skicka till den som var kurator på er skola våren 2013.

Intervjun som vi bokat in ____ handlar om hur du som kurator ser på ditt arbete med elever som har blivit mobbade. Intervjun bandas och i sin helhet tar högst en och en halv timme. Materialet från intervjun kommer att användas i min pro- gradu avhandling och kommer att behandlas konfidentiellt. Du kommer att få ta del av materialet då intervjuerna har skrivits ned och innan avhandlingen går till tryckning. Då materialet behandlats förstörs alla kassetter.

Syftet med min avhandling är att få en större förståelse för det arbete som görs för att bearbeta och förebygga mobbning, och hur Du ser på att vara delaktig i att hindra det lidande den mobbade ungdomen upplever.

Tack för ett gott samarbete! Vi ses i maj.

Soliga vårhälsningar,

Josefin Björk

Hei (kuraattorin nimi)

Nimeni on Josefin Björk ja opiskelen hoitotiedettä Åbo Akademiassa Vaasassa. Kirjoitan parhaillaan pro gradu- tutkielmaani koulukiusaamisesta ja sen käsittelystä yläkouluissa.

Tutkielmani teen yhteistyössä Nuorisokysely -projektin kanssa, mikä toteutettiin 7. ja 9. luokkalaisten kesken vuosina 2012-2013 (koulun nimi). Yhteensä 3600 oppilasta osallistui kyselyyn Pohjanmaalla. Kysely koostui kysymyksistä koskien itsevarmuutta, koulukiusaamista, fyysistä ja psyykkistä terveyttä, aktiivisuutta yhteiskunnassa ja tulevaisuudensuunnitelmia.

Kyselyn yhteydessä oppilaalla oli mahdollisuus kirjoittaa nimensä lomakkeeseen, jos hän halusi, että kyselyn vastaukset lähetetään eteenpäin kuraattorille. Noin 300 oppilasta käytti tätä mahdollisuutta. Oppilaat jaettiin vastausten perusteella ns. riskiryhmiin ja projektivastaava Patrik Söderberg lähetti tiedon näistä teidän koulun kuraattorillenne keväällä 2013.

Sopimamme haastattelu (päivämäärä ja kellonaika) käsittelee sinun kokemuksiasi siitä työstä, mitä olet tehnyt koulukiusattujen parissa. Haastattelu nauhoitetaan ja se kestää korkeintaan 1½ tuntia. Haastattelusta saatavaa materiaalia käytetään tutkielmassani, mutta nimeäsi, koulusi nimeä tai kaupunkia ei paljasteta missään vaiheessa. Tulet saamaan haastattelumateriaalin ennen kuin tutkielma lähetetään painoon. Kun materiaali on käsitelty kaikki nauhat hävitetään.

Tutkielman tarkoitus on saada parempi ymmärrys työstä mitä tehdään koulukiusaamista vastaan, ja myös laajempi ymmärrys siitä, minkälaista on olla osallisena koulukiusatun kärsimyksen lieventämisessä.

Kiitos yhteistyöstä!

Aurinkoisin kevätterveisin,

Josefin Björk

Bilaga 4, Informerat samtycke

Intervjun utförs i samband med Josefin Björks pro gradu- avhandling om hur kuratorer arbetar för att förebygga och bearbeta mobbning i högstadieskolor. Avhandlingen genomförs med anknytning till den Ungdomsenkät som genomfördes läsåret 2012-2013 bland elever på årskurs 7 och 9. Sammanlagt deltog 3600 elever i Österbotten i den anonyma undersökningen, som innehöll frågor om bland annat självkänsla, mobbning, fysisk och mental hälsa, samhällsengagemang och framtidsplaner.

I samband med enkäten hade eleverna möjlighet att på sista sidan skriva sitt namn om de ville att skolans kurator skulle få läsa vad de svarat. Sammanlagt tog ca 300 elever vara på den här chansen, och på basen av dessa svar skapades så kallade riskprofiler som projektansvarige Patrik Söderberg skicka till den som var kurator på er skola våren 2013.

Intervjun handlar om hur Du som kurator ser på Ditt arbete med elever som blir mobbade. Intervjun bandas och i sin helhet tar högst en och en halv timme. Materialet från intervjun används i min pro gradu- avhandling och behandlas konfidentiellt. Du får ta del av materialet då intervjuerna transkriberats och innan avhandlingen går till tryckning. Då materialet behandlats förstörs alla kassetter.

Syftet med min avhandling är att få en större förståelse för det arbete som görs för att bearbeta och förebygga mobbning, och hur få en bild av hur det är att vara delaktig i att lindra det lidande de mobbade ungdomarna upplever.

I och med denna underskrift ges tillåtelse för att utföra intervjun.

Plats och datum

Informant

Intervjuare

Suostumus

Haastattelu toteutetaan Josefin Björkin pro gradu- tutkielmaan liittyen koulukiusaamisesta ja sen käsittelystä yläkouluissa. Tutkielma tehdään Nuorisokysely -projektiin liittyen, joka toteutettiin 7. ja 9. luokkalaisten keskuudessa vuosina 2012-2013. Projektiin liittyvään kyselyyn osallistui yhteensä 3600 oppilasta Pohjanmaalta. Kysely koostui kysymyksistä koskien itsevarmuutta, koulukiusaamista, fyysistä ja psyykkistä terveyttä, aktiivisuutta yhteiskunnassa ja tulevaisuudensuunnitelmia.

Kyselyn yhteydessä oppilaalla oli mahdollisuus halutessaan kirjoittaa nimensä lomakkeeseen vastausten eteenpäin lähettämiseksi kuraattorille. Noin 300 oppilasta käytti tämän mahdollisuuden. Oppilaat jaettiin vastausten perusteella riskiryhmiin ja projektivastaava Patrik Söderberg lähetti tiedon ryhmistä koulunne kuraattorille keväällä 2013.

Haastattelu käsittelee omia kokemuksiasi työstä, mitä olet tehnyt koulukiusattujen parissa. Haastattelu tullaan nauhoittamaan ja se kestää korkeintaan 1½ tuntia ja siitä saatavaa materiaalia käytetään tutkielmassa, mutta nimeäsi, koulusi nimeä tai kaupunkia ei paljasteta missään vaiheessa. Tulet saamaan haastattelumateriaalin ennen tutkielman lähettämistä painoon. Materiaalin käsittelyn jälkeen kaikki nauhat hävitetään.

Tutkielman tarkoituksena on saada parempi ymmärrys työstä, mitä tehdään koulukiusaamista vastaan ja siitä minkälaista on olla osallisena koulukiusatun kärsimyksen lieventämisessä.

Allekirjoituksella annetaan suostumus haastattelun toteuttamiseen.

Paikka ja päivämäärä

Haastateltava

Haastattelija
